

Aksaray'ın Hafızası

KÜLTÜR, SANAT, EDEBİYAT, TARİH DERGİSİ

Cilt: 5 / Sayı: 37 AĞUSTOS 2025

bir
tarla
kuşunun
anıları

fatma
tutak

**Bir Kalbe
Gülüşün
Şehri**
Ayten Çelebi

**Anadolu
irfanı**

Fatma Tutak

**Bir Tarla
Kuşunun
Anılarından
Damlalar**
Anuş Gökçe

**Bir Tarla
Kuşunun
Anıları
Üzerine**
Hüzeyme Yeşim Koçak

Aksaray'ın hafızasına katkılarınızı bekliyoruz!

YAYIN KURULU

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

ŞABAN KUMCU

YAYIN KURULU

ŞABAN KUMCU-BAŞ EDITÖR

RASİM GÜL- YAYIN DANIŞMANI

ELİF HASRET KUMCU- YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

SERPİL AHU SAĞDIÇ- SOSYAL MEDYA EDITÖRÜ

OĞUZHAN DEMİRAY- İLETİŞİM VE HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRÜ

E. BETÜL GÜL- DERGİ TASARIMI VE MİZANPAJ

ADRES VE E-POSTA

www.aksarayinhafizasi.com

aksarayinhafizasi@gmail.com

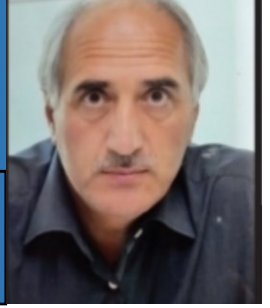
İÇİNDEKİLER

Aksaray'ın Hafızası 37. Sayı

1) Bir Tarla Kuşunun Anıları Fatma Tutak Bende Kalan	Şaban Kumcu
2) Bir Tarla Kuşunun Anıları Üzerine	Hüzeyme Yeşim Koçak
3) Bir Tarla Kuşunun Anılarından Damlalar	Anuş Gökçe
4) Anadolu İrfanı	Fatma Tutak
5) Bir Edebiyat Yolcusu Fatma Tutak	Tevfik Ovacık
6) Bir Tarla Kuşunun Anıları	Mustafa Uçurum
7) Bir Kalbe Gülüşün Şehri	Ayten Çelebi
8) Milletten Haberdar Olmak	Cengiz Aydoğdu
9) Çocuk ve Şehir Üzerine	Serpil Ahu Sağdıç
10) Aksaray'ın İlk Valisi Abdullah Sabri Karter	Dr. M. Fırat Gül
11) Tapduk Emre	Doç. Dr. Mahmut Ulu
12) Sahih Hadis Ne Demektir? Dinde Belirleyici Bir Rolü Var mıdır?	H. Ali Erdoğan
13) Aksaraylı Almancılar Neyimiz Olur?	Doç. Dr. Ümit Taştan
14) Küreselleşme Maskesiyle Gelen Kültürel Kuşatma	Arş. Gör. Nuri Çicek
15) Zamanın Ötesinde Bir Bilge: Tyanalı Apollonios	Dr. Mehmet Evren
16) Denizden Geçersen Muskan Bozulur	Fahri Sarrafoğlu
17) Değersizleşen Söz Kutsallaşan Eğitim	Mehmet Yaşar Soyalan
18) Yaşanılan İslam Kültürünün Kaynağı	Salim Özyön
19) Nurettin Topçu'nun Esefi	Şemsettin Keser
20) Ashâb-I Kehf Aksaray'da Uyanıyor – 6 –	Ahmet Kuşsan
21) Tespih 2	Serkan Demiralp
22) Tanpınar Şiir ve Sonsuzluk 4	Şaban Kumcu

BİR TARLA KUŞUNUN ANILARI, FATMA TUTAK BENDE KALAN

ŞABAN
KUMCU

Hikâyeler insanın içinde yaşadığı zamanı, mekânı, sosyal çevresini, duygu ve düşüncelerini ortaya koyar. Hikayeci hayatı ne kadar derinden kavarsa, eseri de o kadar zengin ve güzel olur. İyi bir hikâye, insanı bütünüyle verir. “Gerçek insanı” anlatır. Anlaşılması çok güç olan insanın içine bir pencere açar. Fatma Tutak, “Bende Kalan” hikayesine başlarken, okuduğu bir öykünün etkisi altında kaldığını anlatır. Doğum sırasında sinir sisteminde hasar aldığı düşünülen, bir çocuk, elini, ayağını kullanamamakta, mimiklerini dahi kontrol edememektedir. Hayati ihtiyaçlarını kendi kendine karşılayamayan bu “engelli” çocuk, anne babanın, bakımına muhtaçtır.

“İnsanın anne babasına içinden geldiği gibi seni seviyorum diyememesi ne acı...” Yazar, hikâyenin gerçek kahramanını anlamının ne kadar zor olduğunu, daha yazının başında bu cümleyle bize anlatmaya çalışır. “Engelli” denildiği zaman çocuğun kaybettiği imkanları sorgular. “Canınız dumanı üstünde nefis bir pizza çektiği halde sırf bunu ifade edemediğiniz için, sebze püresi yememişsinizdir eminim. Ya da sırf vücudunuzu kontrol edememeniz nedeniyle “normal” insanlardan zihinsel özürlü muamelesi görmemişsinizdir. Yaşlılarınızdan daha güçlü bir hafızaya sahipken sırf engeliniz var diye şehir dışında bir okulda düzenlenen bilgi yarışmasına sizin yerinize yedeğe kalmış bir arkadaşınızın katılması gibi bir durumla da hiç karşılaşmamışsınızdır pek tabi.

“Engelli” ön kabulüyle, insanları boşluğa, hiçliğe, çaresizliğe iten, bir dakika olsun empati yapmayan “diğer insanları”

şu cümlelerle sorgulamaya devam eder. “Caddelerde, kaldırımlarda, toplu taşıma araçlarında karşılaştığımızda görmezden geldiğimiz, deyim yerindeyse onlara engelsiz gözlerimizle kör baktığımız doğrudur. Bir çift sözü esirgeyerek kelimeleri vara yoğa müsrifçe sarfeden dilimizle lal kesildiğimiz; seslerine kulak tıkayıp, engelsiz kulaklarımızla sağırlaştığımız...”

Toplum psikolojisini tahlil eden yazar, sosyolojiyi anlamlandırmaya çalışır. Felsefi çözümlemeler yapar. Tıbbın koyduğu teşhisten sonra “engelli” insanın ruhunun zaman içinde nasıl zedelendiğini ve çaresiz kaldığını, günlük hayattan verdiği örneklerle ortaya koyar. Engelli çocuk artık “özel” olarak hikayecinin konusu olur. Çünkü her insanın ayrı bir hikayesi vardır. Fatma Tutak, bu ahlaki çöküşten, bencillikten ve egoizmden bizi kurtarıp teselli edecek, ruhumuzu temizleyecek reçeteyi, hikâyeye başlarken verir. “Ne kadar az şükrediyoruz. Bahşedilen bunca nimet karşılığında sergilediğimiz tavır yalnızca nankörlük...”

Yetmişli ve seksenli yıllar; şehirlerimizde kerpiçten yapılmış evlerin, bahçelerin betonarme apartman katlarına dönüştüğü yıllardır. Mahallelerde az da olsa taş yapılı, geniş avluları olan evlere de rastlanırdı. O yıllarda mahallelerin büyükleri, yirmili, otuzlu yıllarda doğmuş, teyzeler, nineler, babalar ve amcalardı. Onlar bize göre eski nesildi. Evlere teklifsiz misafir kabul etme, hâl hatır sorma, dertleşme, halleşme, ikram, izzet ve sıkı

komşuluk bağları bir sorumluluk olarak görülür, “komşu hakkı” gözetilirdi.

Gün içinde evlerde işlerini bitiren ev kadınları kapı eşiğine oturur, birbirleriyle sohbet ederlerdi. Tanıdıklara hâl hatır sorarlar, ölçülü bir mesafede gönül alırlar, birbirleri için hayır dualar ederlerdi. Hastalar ziyaret edilir, düğünlerde, bayramlarda, cenazelerde mutlaka beraber olunur, sevinçler ve acılar paylaşıldı. Komşular ailenin bir parçası gibiydi. İhtiyacı olan bilinir, yardım edilir, akrabadan daha yakın, “komşu” olduğumuz hiç unutulmazdı. Dertler ve acılar gibi, mutluluklarda paylaşılır, güler yüzle selamlaşılır, huzur alınır, huzur verilirdi. Fakirlik içinde bir sadelik, sadelik içinde bir asalet vardı. **Yahya Kemal**, “...Serviliklerde sükûn, yolda sükûn, evde sükûn” diye anlatır eski mahalle manzaralarını...

İnsanlar arasına beton duvarlar girmemişti. İnsanı sevmek bir yük değildi bir faziletti, Sevgi ve saygı göstermek bir borç olarak görülmez, insani bir vazife olarak görülürdü. Gönül almak, havayı teneffüs etmek gibi olağan ve sıradan bir insani eylemdi. O eski nesillerle beraber, bu güzellikler de sona erdi. Artık onlar aramızdan ayrılıp, ebedi aleme göç ettiler.

Fatma Tutak “Bende Kalan” hikayesinin içinde, üçüncü bir şahıs olarak bulunur. Bizi, seksenli yıllara, “komşuluk ilişkilerinin hala yaşadığı, mahalle hayatına” götürür. “*Muhacir Pazarı semtinin kıvrıla kıvrıla uzayan daracık sokaklarında, yol boyunca bir örnek, birbirine bitişik apartmanların sağlı sollu sıralandığı yılankavi sokaklarında... Evimiz işte bu sokakların birinde çok da eski olmayan bir apartmanın giriş katındaydı. Ön cephesi sokağa bakardı. Arka taraf mutfaktan çıkılan ve komşu evlerinkine nispetle genişçe bir balkona açılırdı. Geceleri balkondan yukarı baktığınızda bizimki de dahil dörder katlı dört apartmanın ortasında, çatı oluklarıyla çerçevelemiş, kısıtlı bir gökyüzü parçası görürdünüz.*”

Bu mahallede geniş sokaklar üzerine kurulmuş kerpiçten evler, gökyüzünü rahatlıkla seyredeceğiniz avlular, eşikler yoktur. “Dörder katlı dört apartmanın ve çatı oluklarının arasından kısıtlı bir gökyüzü vardır.” Necip Fazıl’ın “Evim” şiirinde; “...Komşuya hatır soran sıra sıra terlikler / Ölçülü uzaklıklarda yakın beraberlikler” diye tasvir ettiği ahşap evlerin yerini, çoktan beton evler almıştır.

Hikâyenin asıl kahramanı **Rabia**, engellidir ve komşu apartmanın ikinci katında, ihtiyar anne ve babasıyla oturmakladır. “İki yaşında yanlış iğne sonucu iki bacağını kaybetmiş, kalan ömrü boyunca koltuk değneklerine mahkûm olmuştu. “...Simsiyah saçları, kahverengi iri gözleri, buğday teni, yüzünü süsleyen irili ufaklı benleriyle güzelce bir kızdı. Tatlı dili, konuşkanlığı, güler yüzü, sevecenliği ona etrafındaki herkesin sevgisini

kazandırmıştı.“ Yazar, hikâyenin başından sonuna kadar, eşya, insan ve ruh tasvirlerini en ince ayrıntılarına kadar yapar.

Rabia'nın vücudundaki eksiklikler, vücuduna eklenen demirler, cansız ayakları, ayağını sürükleyerek yürümesi, onun hayata karşı direncinden, içindeki enerjiden ve hayata bağlılığından bir şey kaybettirmez. O kadar ki “...Sokakta karşısına kim gelirse gelsin kadın, erkek, çocuk, çoluk, genç ihtiyar hemen herkese gülümser, merhabalaşır, kısacık da olsa hasbihal ederdi. Konu komşu kendisini pek sever, bir evlat, bir kardeş gibi benimser, bağrına basardı. Yanında muhtelif konulardan rahatlıkla bahis açıp, sakatlığı da dahil konuşabilirdiniz. Sıklıkla çekincesiz salıverdiği şen kahkahaları sokakta yankılanırdı *Rabia'nın*.”

Bir insanın hayatta yaşadığı bütün olumsuzluklara rağmen, yaşama sevincini kaybetmemesi, kendiyle barışık olması, insanları sevmesi, sıkıntılarını bir kenara bırakıp, başkalarının halini ve hatırını sorması ne büyük gönül zenginliğidir. Kadere rıza, inanç, tevekkül ve hayatı olduğu gibi kabullenmek... *Rabia*, bu erdemler ve attığı şen kahkahalarla fiziki eksikliklerini unutup, hayatı komşularıyla ve sevenleriyle paylaşıırken, ruh sağlığının da yerinde olduğunu görüyoruz.

Fatma Tutak, o yıllardaki komşuluk ilişkilerini ve hanımlar arasındaki ev oturmalarını, zengin bir dille anlatır. Bol köpüklü kahve içiminden sonra bakılan kahve fallarını ve herkesin pür dikkat dinlediği kahve sohbetlerini, zihinlerde iz bırakacak folklorik temalarla vurgular. “Üç vakte kadar çıkan kismetler, kararmış da yakında aydınlığa çıkacak kalpler, balık şeklinde nasipler, fincanın dibinde kıvrılmış, hamle etmek için fırsat kollayan yılanlar (düşmanlar), kahve fincanınızdaki tavelerin aldığı şekle hamleden, ebedi mutluluk beklentisinde hülyalar, hayaller...” Yazar, bu hikâyede, *Rabia'nın* annesi Ayşe teyzeyi ve babasını iç ve dış özellikleriyle tasvir eder. Hikâyede *Rabia'nın* babasının adı verilmez. Ayşe

teyze; *Rabia'nın* acısını, ızdırabını bir anne olarak en çok içinde hisseden insandır.

“*Ellili yaşlarda siyah kalın çerçeveli gözlüklerinin ardında olduğundan daha ufak görünen gözleriyle devamlı gülümseyen, beyazı çok, siyahı az saçları, beyaz yaşmağının kenarından zaman zaman görünen, yüzü özellikle göz çevresi hayatı boyunca daha çok gülmekten mi ağlamaktan mı olduğuna bugün bile karar veremediğim derin çizgilere haiz, sabır abidesi bir kadıncağızdı.*”

Rabia'nın babası; bütün sıkıntısını, stresini ve hiddetini dışa vuran bir baba, bir kocadır. Ayşe Hanım, kocasını korkutucu biri olarak anlatır. Bu durum yazarın tasvirine de yansır. “...Tipik erkek özelliklerine sahip, sinirli, sabırsız ve bittabii huysuz bir adamdı. Kırılmış saçları ve sakalları, güneşe çıktığında koyulaşan yuvarlak gözlük camlarıyla zorlasanız tonton bir dede gibi görünmesine rağmen, gözlüğünün ardından bakan iri gözleri daima damarlı ve her zaman kan çanağı olduğundan bana korkutucu görünürdü.”

O zamanlar, babaların ve kocaların huysuzlukları hoş karşılanır, hatta beklenen bir şeydir. Doğal olanı, kadınların ve çocukların bu azarlamalara katlanmaları, her şartta erkeğin uyarına gitmeleridir. Yazar, evdeki hiyerarşiyi net bir biçimde izah eder. Kısaca, erkektir ne yapsa yeridir, kadınlara düşen uyaroğlu olmaktır. Evde geçinmenin birinci şartı itaattir...Bu yargılar yer yer bugün de geçerlidir. Türk toplumunda erkek çocukların yetiştirilmelerinde. aileden kaynaklanan aşırılıklar söz konusudur. En küçük bir tartışmada kavgaya yeltenen, ikna etmek yârine hakaret eden, aşağılayan, ikinci, üçüncü cümle kurmayı beceremeyen, dinlemeye tahammülü olmayan gençlerimize her yerde rastlıyoruz.

Rabia'nın arkadaşları okul çıkışı veya hafta sonları yarenlik etmeye gelirlerdi. Çantalarında kasetler, makyaj malzemeleri, toka, sigara, moda, örgü, magazin ve hobi dergileri getirirler. *Rabia*

o dergilerde hangi bilinmez dünyaların kapılarını açar, hangi görülmemiş rüyalara dalar, kaç kez telli duvaklı hayaller kurardı kim bilir? Rabia hayata bağlılığını ve yaşama sevgisini kendine sunulan her fırsatta değerlendirir. şartlar ne olursa olsun gelecekten ümidini kesmez. **Yahya Kemal “insan hayal ettiği müddetçe yaşar”** der bir şiirinde. Rabia’nın bilinç altında tasarladığı, onu i  dünyasında mutlu eden hayalleri vardır. Kurduğu hayaller, onu diri ve dengede tutar, ruhen ve fiziken geriletmez.

Fatma Tutak, Rabia’nın yalnızken mutlu olduğu zamanları şu c mlerle anlatır. *Geceleri ışıksız balkonunda, sigarasının bir yıldız gibi yanıp sönen kırmızı ateşi; annesiyle beraber babasını ikna ederek alınan kaset alardan Arif Susamlar,  mit Besenler söyledikçe, sigarasının dumanından vücut bulurdu hayalleri...Her genç kız gibi masum beyaz bir atın ipekten yelesinde uçuşan hayalleri vardı... Fatma Tutak*, yaptığı ruh tahlilleriyle, başarılı bir “gerçek insan hikayesi” anlatıcısıdır. Yaşadığı mahalleyi ve insanları anlatırken gözlemleri nettir. İnsan davranışlarını ve onların duygularını derinden duyar, hisseder. Bir i  gözlem yapar.

Aradan yıllar geçer... **Muhacir Pazarı’nın** yılankavi dar sokakları nice uğurlamalara, nice karşılaşmalara sahne olur. Rabia’nın arkadaşı Selma, iki çocuklu dul bir adamla evlenir. Kimse bir şey anlamaz bu evlilikten. Fattan Behiye bir memurla evlenip uzak bir şehre gider. Çok geçmeden Rabia’da kır saçlı bir adamla evlenir. Bu evlilik de mahallede çok sorgulanır. Ancak kimse sorularına bir cevap bulamaz. Bir apartmanın çatı katında bir ev tutulur. Rabia’nın özene bezene işlediği çeyizler serilir.

Çok geçmez, adam birkaç ay sonra eve uğramaz olur. Hayırsızın biri çıkar. Rabia, bir gün dayanamayıp gözyaşlarıyla annesinin evine döner. Bir süre sonra sağlığı bozulur, uygulanan tedaviler, hastaneler, ilaçlar... Bir hazan mevsimi göçüp gider Rabia. Fatma Tutak, hikâyenin ana fikrini bu son bölüme saklamıştır. “Onca dünya mihneti üzerine mutsuz bir evliliğin ağır yükünü taşıyamadı zayıf bacakları. Ardında kullanamadığı  eyizleri kaldı. Bir de ara sıra tekleyen kaset aları. Tüm dünyalığı bundan ibaretti.”

BİR TARLA KUŞUNUN ANILARI ÜZERİNE

HUZEYME YEŞİM KOÇAK

Çocuk edebiyatına dair kitapların yanı sıra, hikâye deneme türünde eserler de yayımlıyor Fatma Tutak. Değerli yazarın ilk öykü kitabı ***Bir Tarla Kuşunun Anıları*** okurla buluştu... Kitap iki bölümden oluşuyor: ***Hikâyeler ve Masallar***.

Kitabın ilk öyküsü ***Olmak Ya Da Olmayabilme İhtimali Üzerine*** de ayrımcı gözüken, mesleki ve insani kalitesi düşük öğretmen ile yeni gelen isimsiz, dışlanmış öğrencisini, hatıralardaki buruk izleri ve nu: 563'ün başarısını izliyoruz.

Öykünün ilerisi düşüncelere açıktır. Aslında bir talebe olan insanın, zamanın ve hayatın muallim bulunduğu yolculuğunda ne derece gelişim göstereceğine ilişkin bir okuma da yapılabilir. Ömrümüzde karşılaşacağımız nice öğretmen, kapasite ile nasibimiz, yolculuk serencamımız; var oluşlarımızın değerini, ederini işaretler gibidir. Üstelik kıymeti herhâlde sağlam merkezî inançlar belirleyecektir.

Zamanı(mızı) nasıl değerlendireceğimiz, olmak veya olmamak ihtimalini, şıkların birini de besleyecektir. Tercihler, “*neye göre*” sorunun cevapları ve bir yol haritası. İhtimaller, meçhuller, fırsatlar, mucizeler. Yalnız *Eylül*le değil, baharla da *gelen* renkler, hediyeler...

Öykü dünyası geniş yazarın. Ölüm, intihar, erkek-kadın ilişkileri, yaşlılık halleri, masallar, kaderin fırsatları, bazen göz kırpan ironi (***Acı İçinde***, bana hayat mı acı yoksa sos mu diye bir soru sordurdu söz gelişi) devreye giriyor.

Hayata yeni veda etmiş bir mevtanın duyguları, simitçi aç göz martılar. Belki sıradanlaşmaya, belirleyiciliğe, tahakküme, kesin kabullere karşı çıkışı da imleyen hayatın tatlı sürprizleri, aksi ihtimaller,

öngörülemeyenler (kaktüs yanında saksıda birden başını diken, nazlı olmayan dikensiz ayrıca besleyici semizotu) gibi.

Dikkatimi çeken bazı noktalara, yazarın beni götürdüğü yerlere temas edeceğim.

Sosyal yaralara değiniyor yazar, modern çağın teknolojik gelişmelerin dönüştürdüğü insanı, belki melez bir kültürü sorguluyor, ikazlar yapıyor. Tarla Kuşu, konacak ağaç bulamıyor mesela, bina tarlaları arasında her şey yapay.

Dost gözüken yılanlara (maskelere), ısırık ve zehirlere karşı tarafımızca dertleniyor. Günümüz insanının hastalıkları, bağımlılıkları, sosyal medya **hesapları** (enaniyet kokusu, zaafılar (ruhlar âleminden buraya düştük, buradan da nereye düşeceğimizin sorgusu) belki kıyamet zamanları...

Fakat hayatta, hadiselerde müspet bir yan, umut ışığı, farklı bir bakış açısı göstermeyi de ihmal etmiyor. Karakterlerin çoğu isyankâr değil, bilhassa kadınlar.

Acı Meyve'de hikâye kişisi erkek, evde problemleri olmasına rağmen, şükretmeyi ihmal etmiyor söz gelişi.

Zamanı mekânı aşan "...ötelerin sesi fısıldıyor kulağına: *'Her zorlukla beraber bir kolaylık vardır'*" (**Zaman Yolcusu**, s. 71)

"Bende Kalan isimli engelli bir genç kızın hayatını anlattığı öyküsüne *"Ne kadar az şükrediyoruz"* diye başlıyor. (s. 34)

Parkta *"Sonra bir gün ilk karahindiba çiçek açtı. O kayalaşmış toprağın bağırını nasıl yarıldığı bilinmez, cılız mı cılız bir karahindiba sarı yapraklarını dünyaya seriverdi. Her şeye rağmen hayatın, umudun, hülyaların varlığına delilliklerinden habersiz"* (**İhlamur Ağacı**, s. 31)

Zaman sarkacındaki kısıkcındaki insanları, hayatın kıyısında zorlukla yaşayanları, mutsuz kadınları da anlatıyor Fatma Hanım. **Acı Meyve** 'deki sessiz isimsiz eş, **Ömür Törpüsü** 'ndeki **Asiye**, **Bir İntiharın Anatomisi** 'ndeki, aradığı anlamı, aşkı bulmamış, beklentileri karşılanmamış umutsuz müntehir.

"Sonra ne oldu bilmem sustu Asiye. Susmanın, boyun eğişin, teslim oluşun rahatlığına sığındı. Tercih bildirmeyen, kabullenen, ne olsa razı oluşların karanlığına sığırdı gençlik heveslerini. Çoluk çocuğun, ev işlerinin sarmalına bıraktı; kişiliğinden benliğinden vazgeçti, öylece âtil yaşlanmaya bıraktı kendini." (s. 57)

Hayallerle gerçeklerin arasındaki uçurum en çok **Bende Kalan** öyküsünde ortaya

çıkıyor. Hikâyede anlatıcı; engelli bir çocuğun öyküsüne değinen bir kitabı okurken, tanık olduğu bir başka hikâyeyi hatırlatıyor, yaşamı hayal kırıklıklarıyla geçen Rabia'nın dramatik serüvenini:

"Bir hazan mevsimi göçtü Rabia... Üresi yükselmiş, kana karışmış; böbrekleri de iflas etmiş. Onca dünya mihnetinin üstüne mutsuz bir evliliğin ağır yükünü taşıyamadı zayıf bacakları." (s. 44)

Hastalar, tutunamayanlar, ezik kişiler ilgi sahasına giren yazarın bir başka kitabında *"Çölyak hastası"* fakat mücadeleci bir genci anlattığı **Ezgili Günler**'i de unutmamalı.

Kaygan Zemin, *Kaypak Zihin* öyküsü, insanın bencilliğine mukabil kimi hayvanların samimi dostluğunu, bir köpekle geçen eğlenceli oyunun hazin sonucunu aktarıyor. Hayvanlarla olan ilişkimiz, sevgilerimizin mahiyeti?

Geniş açılımlı hikâyeler, ister istemez düşündürüyor, sorgulatıp, yeni yollar açıyor. Tutak'ın bizden istediği de bu olsa gerek.

Atatürk, Ahmet Hamdi Tanpınar, Moiro, Nedim, Teyfik Fikret, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Orhan Veli, Asaf Halet Çelebi; Tarla Kuşu 'nun selam verdiği misafirlerinden bazıları...

Sevgili yazarı tebrik ediyorum, yolu açık olsun. Kalemine, yüreğine sağlık.

Kaynakça:

Fatma Tutak, **Bir Tarla Kuşunun Anıları**, Patara Yayınları, Antalya, 2024

BİR TARLA KUŞUNUN ANILARINDAN DAMLALALAR

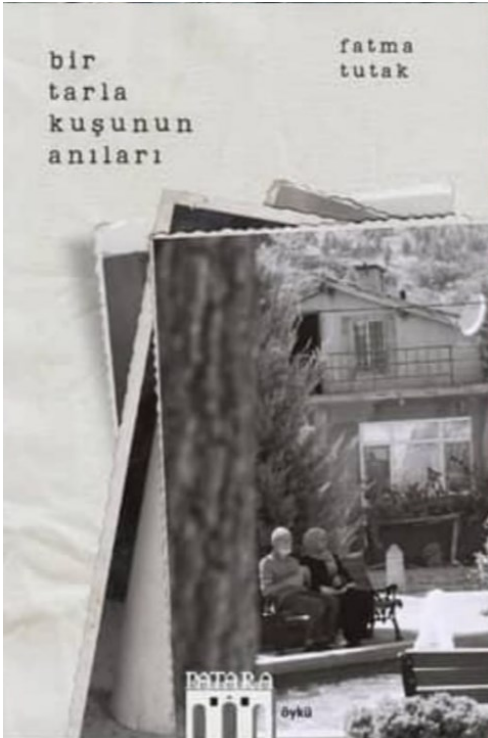
ANUŞ GÖKÇE

Sevgili Okurlar,

Bu sayımızda sizlere dergimizin değerli yazarı, çocuk edebiyatçısı Fatma Tutak'ın gençleri unutmayarak onların da okuyabileceği “Bir Tarla Kuşunun Anıları” nı tanıtacağım. Siz gençler bizlerin umudu, geleceğimiz ve gözbebeğimizsiniz. Sizler bizim için çok değerlisiniz. Bunun için sizin yetişmenizde, kendiniz geliştirmenizde ufacak bir faydamız dokunursa ne mutlu bizlere!

Bu kitaptaki hikâyeleri biz (Sadık Bey’le ben) daha önce okumuştuk. O zamanlar okuyup geçmiş, nice güzelliklerin farkına varmamışız. Çünkü tashih gözüyle okumuştuk. Çalikuşu Okuma Grubunun mensupları kitabı tavsiye edince yeniden okuduk. Her hikâye okuduğumuzda “Allah Allah, biz bunu nasıl atlamışız? Ne güzel bir ifade ne güzel bir anlatım!” dediğimiz çok oldu. Her hikâyede mutlaka kendimizden bir şeyler buluyoruz; “çok doğru, yazar şu konuda çok haklı, ya da kahramanları hakkında adil davranıyor.”

diyebiliyoruz. Severe okuduğumuz hikâyeleri umarım sizler de çok beğenirsiniz ve kendinizden bir şeyler bulur, farkındalık yaratırsınız.

BİR TARLA KUŞUNUN ANILARI

Yazarı: Fatma Tutak

Yayınevi: Patara Yayınları, Lotus Yay.

Basıldığı yer ve tarihi: Antalya 2024

Türü: Öykü

Kitabın Fiziksel Özellikleri: Karton kapaklı, küçük boy, 134 sayfa.

Dil ve Üslup Özellikleri: Türkçe, akıcı bir üslupla yazılan kitapta benzetme ve betimleme sanatı kullanılmıştır. Yazarın şahısları ve mekânı tanıtması çok mükemmeldir. Günlük hayat, özlem, başkalarının dertleriyle dertlenme, ülke ve milli meseleler, medya bağımlılığı vs. olaylar yazara konu olmaktadır. Hikâyelerinde sık sık atasözleri ve deyimlere yer verilmektedir. Karakterlerin tahlilleri orijinaldir. Bir hikâyede birden çok meseleleri ele alır.

Kitabın İlk Cümlesi: Bir anı hatıra gelince zihninde onu paylaştığın birisi de beliriverir aynı zamanda.

Kitabın Son cümlesi: Görünüşe göre Eylül’ün bu ormandaki işi sona ermişti. Başka bir iklime, bambaşka hazanlar sermeye gidiyordu.

Muhteva Özellikleri

Yazar ele aldığı hikâyelerde toplumun bazı meselelerini, gençlerin telefon ve medya bağımlılığını; hayata bakış açılarını, para ve

eğlenceden başka bir şeyle ilgilenmediklerini, yalnızlıklarını dile getiriyor. Bazen de hayata intibak sağlama aşamasında yaşadıkları bunalımları anlatıyor. Psikolojik tahlillere giriyor, hayat ile ölüm arasında bocalayan insanlara yaşam sevgisi aşılama çalışıyor. Bazen de yazar okura farklı bir pencere açarak insanın gelgitlerine, acılarına, duygularına, hayal kırıklıklarına, yarım kalan mutluluklara şahit ediyor.

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde; 16 hikâye yer alıyor. İkinci Bölümde; 3 Masal bulunmaktadır.

Hikâyeler: Olmak ya da Olabilmeme İhtimali Üzerine, Acı Meyve, İhlamur Ağacı, Bende Kalan, Acı İçinde, Hissiz, Ömür Törpüsü, Semizotu, Zaman Yolcusu, Bir İntiharın Anatomisi, Baş Kel Olmayan Yazarın Bunu İspat Çabası, Zaman Dede, İki Name Arasında, Bir garip Karantina, Yol Arkadaşım, Kaygan Zemin Kaypak Zihin.

Masallar: Bir Tarla Kuşunun Anıları, Ecemeran, Eylülle Gelen.

Tahliller

Olmak ya da Olmayabilme İhtimali Üzerine: Burada senenin ortasında okul değiştirip başka bir okula devam eden küçük biz kız çocuğunun yaşadığı sıkıntılar dile getiriyor. Hem öğrenim seviyesi arkadaşlarından geri hem de öğretmen ve arkadaşlarına yabancı. Giyim kuşamı yoksul, kısalmış önlük ve mont. Çocuk kendinden utanıyor. Hiç arkadaşı yok. Öğretmen de çocuğa karşı mesafeli. Onu tanımaya çalışmıyor, sınıfın içinde arkadaşlarının yanında onu mahcup ediyor, zor durumda bırakıyor.

Çocukların öğretmenleri tarafından arkadaşları karşısında küçük düşürülmemesi:

“... Derken öğretmen tahtaya bir soru yazıyor. Sınıfa dönüp kim çözmek ister, diyor. Ön sıralarda oturanların hepsi parmak kaldırıyor. Oturduğum yerde bükülüyorum. Göstermemeye çalışıyorum kendimi zamanın donduğu o kritik anda. Küçülmek, kaybolmak, yok olmak istiyorum. Gözlerini sıralar üstünde gezdiriyor; nihâyet benim üzerimde sabitliyor. Yakaladığı fareyle oynamak isteyen tombul bir

kedisi gibi bakıyor yüzüme, “Sen diyor, “Evet, sen yeni gelen!” Yeni gelen 563 numara. Adsız, kimliksiz, yeni gelen 563.

... Sıraların arasında gezintisini bitiren öğretmen aniden yanımda bitiyor. “Hadi, bütün gün seni mi bekleyeceğiz?” Aynı anda kafamın arkasına bir şamar iniyor; başım tahtaya çarpıp tık ediyor, tık... Utançtan gözlerim kararıyor, olmayan benliğim mi inciniyor ne; o anda yer yarılsa da içine girsem diyorum. Hiç olmasam diyorum...” (**“Olmak ya da Olmayabilme İhtimali Üzerine”, s. 15 vd.**)

Acı Meyve: Sokakta meydana gelen bir trafik kazasında insanların hayatla ölüm arasında incecik bir perde olduğu işleniyor. Daha bir saat evveline kadar gülüp eğlenen insanlar bir bakmışsın yok. Ölüm bir acı meyve. Karısının anlattıklarından sıkılan adamın onu terk ederek kahveye gitmesi, akşam eve dönünce eşinden sıcak bir ilgi beklemesi, eşinin ise soğuk davranmaya devam etmesi gibi kırgınlıklar da hikâyenin bir başka boyutu.

“Az zaman önce nefes alan, konuşan, kafasında kim bilir hangi hayat gaileleri dönüp dolaşan bir insan şimdi ceset torbasının içinde yatıyor. İlk kaybettiği şey ise insanlık vasfı. Ceset diyorlar, cenaze diyorlar adına. Bir varmış bir yokmuş. Ambulansa binme hakkı bile alınıyor elinden.” (s.20)

İhlamur Ağacı: Parkta bulunan bir ihlamur ağacının altındaki bankta gelip oturanları gözlemliyor yazar. Gençler, yaşlı çiftler, âşıklar, dersi kıran okul talebeleri... Her yaş durumuna göre duygu ve düşüncelere boğuyor yazar bizleri.

“Gençler, birbirleriyle geçirdikleri zamanın en değerli şey olduğunun bilincine varmaksızın ekseriya fotoğraf çekmekle meşgul oluyorlar. Orta yaşlı çiftler, yan yana oturup uçsuz bucaksız bir ufku seyrederek karşı caddeyi seyreliyorlar... Yazık ki şehir hayatının bezginliği, ilk heyecanını atlatmış bu çiftleri etkisi altına almakta gecikmemiş. Görev icabıymış gibi yerine getirdikleri bu baş başa zaman geçirme rutinini yine öyle vazife gereği sonlandırıyorlar.

Kafaları birbirinden başka her şeyle meşgul, dalgın, önlü arkalı terk ediyorlar parkı. Biraz daha yaşlı olanlar ise yavaş hareketlerle banka yaklaşıp temiz olup olmadığını iyice kontrol ettikten sonra dikkatli bir şekilde mabadı banka yerleştiriyorlar. Bunların özellikle erkekleri, partnerine kırılacak bir eşyaymış gibi itina ve ihtimamla muamele ediyorlar. Konuşurken iyice eğilip yüzüne bakıyor, en ufak kıpırdanışında derhal harekete geçerek yanlarında getirdikleri çantadan su şişesi ya da bir omuz şalı almak suretiyle muradını yerine getirmek çabasına girişiyor. Acaba bu yaşlı adam karısına gençlik yıllarında da aynı ihtimamı gösteriyor muydu? Hiç sanmam...” (s. 28 vd.)

Bende Kalan: Olay Muhacir pazarı civarında geçer. Rabia engelli bir kadındır. Yanlış bir iğne sonucu bacağı sakat kalmıştır. O, durumunu olduğu gibi kabul etmiş, hayata şen şakrak bakmaktadır. Engelli olduğu için okuluna devam edememiş. Onu üç samimi arkadaşı sürekli arar ve sorar. Ona kasetler ve kartpostallar getirirler. Birlikte eğlenirler. Arkadaşlarının birisi çok güzel oynamakta, güzel türkü söylemektedir.

Rabia balkonda kasetçalardaki müzikleri dinler, arkadaşlarının getirdiği sigarasını tütürür. Güzel el işleri yapar, lakin kendinden önce yeğenleri bir bir gider. Rabia gelinlik giymek, evlenip çoluk çocuk sahibi olmak ister. Annesi babası da onu evlendirip, kendisine bakacak bir koca ve çocukları olsun isterler. Nihayet Rabia’ya bir talipli çıkar. Fakat bahtı yaver gitmez. Rabia’nın gözlerinin altı, yüzünün bir tarafı sürekli morluklarla gezer. Rabia’nın hastalığı yeniden nükseder. Kısa zaman sonra hayata veda eder. Söylediği türküler, şakalaştığı zaman attığı şen kahkahalar insanların kulaklarında bir süre çınlamaya devam eder. Bir süre sonra onların da sesi çıkmaz olur.

Acı İçinde: Yarıyıl tatilinde memleketine dönen bir öğretmen amcasının evine sabah kahvaltısına davet edilmiştir. Delikanlının en çok sevdiği şey sıcak ekmek ve acı sostur. Evdeki nine sostan bir kaşık ekmeğine koyduktan sonra kaşığın içini dışını

yalayarak tabağın içine geri koyar. Delikanlının elinde ekmek öylece kalakalır.” (s.48)

Hissiz: Bu hikâyede yazar ölüyü konuşturur. Onun duygu ve düşüncelerini, hayatta daha çok yapacak işleri olduğunu dile getirir. İlk önce ne olup bittiğini, nerede olduğunu anlayamaz. Hanımının feryatlarını duyduğu zaman “Biri mi ölmüş, yoksa ölen ben miyim “diyor. “Nasıl yani? Bu ölen kişi kendisi mi? Yoksa ben öldüm mü? Hayır, bunda bir yanlışlık olmalı. Bu kadar ani olmamalı. Daha yapılacak çok iş var. Şirketteki işler, üniversiteyi bir yıl önce bitirmiş oğlumun üstüne mi kalacak. Kızım, ciğerparem da lisede okuyor...” (s.52 vd.)

Ömür Törpüsü: Huzur evinde yaşayan Muhittin Beyin tekerlekli sandalye üzerinde tüm geçmişini, çocuklarını, eşini, eski sevdiğini düşünür. Hayatından memnun olması için kendi kendine teselli vermektedir. Muhittin Beyin kimliğinde yazar ihtiyarlayan aile büyüklerinin huzur evine gönderilmeyip, çocuklarının yanında bakılmasını istemektedir. Yine Muhittin Bey şahsiyetinde o dönemin evlenme şartlarını da eleştirmektedir:

“... Emine’yi sevmişti. Emine’nin adını dillendirmeden komşu kızı Asiye’yle söz kesmişti anamgil, söz(ümü) kestiler... Bizim zamanımızda babamız ne derse ne isterse o olurdu. Sözünün üstüne söz söylemek ne haddimize? Biz onlardan iyi mi bilecektik! Hangimizin ruh sağlığı zedelendi şimdilerde denildiği gibi? Gayet sağlıklı ve başarılı olmadık mı hayatta? Biz nasıl olduysak onlar da olacaklardı. Büyükler bize bunu öğretre öğretre geldiler, bir bildikleri vardır her halde...” (s.58)

Semizotu: Saksıdaki kaktüsün dibine akşamsefası diktiğini zanneden kadının, annesinin bunun semizotu demesiyle bitkinin akşamsefası olmadığını öğrenir. Yeni çıkan yaprağı fark eden kadının annesi, “semizotunu başka bir saksıya aktarsaydın” der. “Semizotu kaktüs gibi az su isteyen bir bitki değildir, çok su ister.”

Fatma Tutak’ın hikâyelerinde daima bir ikinci boyut vardır. İkinci boyutta, çocukların odalarını dağınık bırakmasından, ben merkezli

olmalarından, sosyal medya bağımlılığından, diğerkâm olmadıklarından yakınmaktadır. İnsanoğlunun bireyselleşeceği derken yalnızlaşmasını, sosyal medya ve cep telefonu, bilgisayarlarla odalarına çekilerek hiç kimseyle konuşmadıklarını, hatta en temel ihtiyaçların bile karşılamayıp yerlerinden kıpırdamadıklarını, hayatını kaybettiklerini belirtmektedir.

Telefonların yeni yaygınlaşmaya başlamasıyla komşuluk ilişkilerinin zayıfladığını, kimsenin birbirinden haberi olmadığını belirtiyor. “O zaman bir telefonla geçiştirilmekten yakınan insanların şimdilerde o telefonda gelen bir tanıdık sesi bekler, özler olduğunu” ifade ediyor. Kahvenin yerini de marketlerde ve kafelerde ter alan 3’ü veya 2’si bir arada poşetlerin aldığından bahisle sıcacık bol köpüklü Türk kahvesinin pabucunun dama atılmasından şikâyet ediyor. (S.61 vd.)

Atasözü: Her koyun kendi bacağından asılır.

Betimlemeler (Tasvirler)

Fatma Tutak’ın betimlemeleri bir yağlı boya tablosu gibidir. Doğada ne varsa duyduğunu, gördüğünü, beklentilerini ustalıkla resmediyor. Yazar, anlatılarında, betimlemelerinde rahatlıkla bir manzara veya portre çiziyor. “Bahçe kapısı açık, üç basamakla çıkılan eşikte tahta gıcirtısına benzer sesler çıkararak bir ayakkabı tekini perişan etmekle meşgul, düşük kulaklı bir yavru köpek bizi görünce koşup ayaklarımıza dolanıyor. Sesleri bahçenin arka tarafından duyup gelen amcam tasmaından yakaladığı köpeği zar zor uzaklaştırırken bizi içeri buyur ediyor. Yürürken sol tarafımızda, bahçenin çitle ayrılmış yerinde sarı, turuncu, kırmızı kadifeler, farklı renklerde kasımpatı ve papatyalarla horozibikleri; merdivenin sağında solunda teneke saksılarda sakız, sardunya ve ortancalar insanın içini açan bir güzellikle arz-ı endam ediyor...” (s.46 vd.)

“Bir Tarla Kuşunun Anıları” nda yazar tüketim toplumu olmamızdan ve her şeyin yapaylığından, kentsel dönüşümün çirkinliğinden ve insanların tabiatı nasıl tahrip ettiğinden bahseder. Tüketim toplumu

olduğumuzu eleştiriyor: “Her yerimize işledi bu yapaylık. Dört yanımızı sardı biz ne oluyor diyemeden. Hazırlıksız yakalandık. Geri kalmış toplumlardan olmayalım, çağa ayak uyduralım; köhnemiş, işlevsiz kalmış kalıplardan kurtulup, ortalığı kasıp kavuran modernizm rüzgârının etkisinden biz de hissemizi alalım derken. Bizim onlardan ne eksikimiz var?

Hatta fazlamız var diyerek atıldığımız bu macerada gülünç duruma düştüğümüzle kalıyoruz. Dedelerinin kanaatkârlığı, zorluklar karşısında gösterdiği azim ve kararlılıkla övünen, ne olduğumuzu anlamadan kendini **haz, hız ve tüketim** toplumunun içinde buluveren şaşkın bir nesle dönüştük. Baş kesilmiş **tavuk gibi** ortalıkta dolanıyoruz. Al, kazan, harca, tüket mantığıyla **satranç taşları gibi** konduğumuz yere alışamadan bocalayıp duruyoruz. (s.119)

Yapay zekâyı da eleştiren yazar, yapay zekânın insanları tembelleğe ittiğini, her şey yapılsa bile insana has haz ve duyguyu veremeyeceğini ifade etmektedir. “Yapay zekâ ile müzik yapımı, roman hikâye yazılması yapılabilir. Fakat Dede Efendi ve İtrî’nin; Yahya Kemal, Nefî, Nedim, Ahmet Hamdi gibi verdiği coşku ve hazzı veremez.”

Hikâyenin ikinci bölümünde bir tarla kuşunun ağzından yeşilliğin ve parkların nasıl kentsel dönüşüme kurban edildiğine şahit oluyoruz.

“Aradan üç mevsim geçti. Güllerin yeniden can bulmasını seyretmek ve belki de bülbül arkadaşına rastlamak ümidiyle gülistanın yolunu tuttum. Fakat ortalıkta ne gülistan vardı ne gül ne de bülbül... O güzelim bahçenin yerinde şimdi dört bir yanı içeriyi göstermeyen camlarla kaplı, sevimsiz, kocaman bir bina yükseliyordu. Etrafını dolaştım, bulutlara değebiliyor mu diye en tepesine kadar uçtum. Hayır, bulutlara değmiyordu ama çevresindeki pek çok yapının üstünden bakıyor, heybetli görüntüsüyle adeta onları eziyordu. Sağda solda yeşil dalların birine kondum.

Konmamla havalanmam bir oldu; zira bu görünüm itibarıyla ağaca benzeyen ancak aslında uzaktan yakından ilgisi olmayan gayet kaygan bir şeyin üzerinde durmak mümkün

değildi. Ortalara dev saksılar yerleştirilmiş, içlerine rengârenk güller ekilmişti. Bülbül dostumu yâd ederek onlara yaklaştım ne dikenleri vardı ne de kokuları. Ancak ortalığı kaplayan keskin bir şakıma sesi, yanık bir bülbül sesi işitilmişti... Bahçenin, ağacın, gülün camidini yapanlar, bülbül olmaksızın bülbül şakımasının da bir yolunu bulmuştu anlaşılan.” (s.122vd.)

Eylülle Gelen: Yazar Eylül ayını her şeyi solduran, kışa yaklaştıran ve ölümü hatırlatan bir mevsim olarak niteliyor. Betimlemelerle dolu olan bu masalda bir sincabın kış hazırlığından, tabiatın da kendini kışa, ölüme hazırladığından, insanın da doğum, gençlik ve ihtiyarlık çağı yaşayacağından bahisle işin sonunda ölüm olduğunu hatırlatıyor.

“...Eylüldü gelen... Eylül’le gelen efsun, gözlere saran sarısı sürme, dimağlara katlanılması ve kabullenmesi zor, acımsı, buruk bir yaş(l)anmışlık yaşanamamışlık eken bir acayip muammaydı. Rüzgârı baharın aksine ondurmayıp solduran, yağmuru dirilere ölüm hastalığı bulaştıran bir hazin iklimdi. Yeşili önce toprağın rengine büründüren sonra da toprağın bağına düşüren kadim bir kanundu. Bir rüyaya son veren ve sonu hatırlatan hakikatti o... Ölümü hatırlatan ölümlüydü.” (s.131vd)

Sonuç:

Fatma Tutak, dini ve milli duyguları, ahlaki ve insani değerleri, Türk örf adet ve geleneklerini, halkın yaşayışını, güzel ve latif

bir anlatımla çocuklarımıza kazandırmak isteyen bir yazardır. Ele aldığı konular, bir milleti millet yapan ve ona bir kimlik kazandıran niteliktedir. Tarihin çöplüğüne süpürülüp karışmak istemiyorsak kendi kimliğine sahip çıkan ve örf ve adetlerini yaşatan, milli kültürünü, bir millet olma bilincini gelecek kuşaklara da aktaran nesiller yetiştirmek zorundayız.

Çocuklarımızı ve gençlerimiz milli kültürle, mitlerimizle, efsanelerimiz ve öz değerlerimizle yoğurmaya çalışan yazar Fatma Tutak kardeşimizi kutluyor ve başarılarının devamını diliyorum. Bu alanda çalışmalar yapan herkese destek çıkmak, yardımına koşmak eli kalem tutan veya tutmayan tüm insanların boynunun bir borcudur.

Bir insan bir dünya demek. Güzel bir gelecek kurmak ümidiyle banileri teşvik edelim.

ANADOLU İRFANI

FATMA TUTAK

Gözlerini zar zor araladığında yüzünü yalayan sabah yeli içini bir garip ürpertti. Derinden ta derinlerden duyulan önlü arkalı ezan sesleri yeni yeni kesiliyordu. Onu en önce uyandıran şimdi daha iyi idrak ettiği gibi uzaklardan gelmesine rağmen bu içine işleyen ezan sesleriydi. Bacaklarını karnına iyice çekerek toparlandı; kollarını bu biraz da uyuşmuş bacakların üstüne sardı. Dünya yeni yeni uyanıyor, gecenin karası yerini kopkoyu bir kızılığa bırakıyordu. Ağaç yaprakları ıpıdayarak, kuşlar şakıyarak, ta ilerlerden dağınık dağ köylerindeki horozlar ünleyerek; her canlı kendi lisanınca yeni günün başlamakta olduğunu ilan etmeye durdu.

Yeni doğan gün gecenin karanlığıyla birlikte katran karası perdesini taptaze, saf, akça pakça başlangıçlara sıyırdığı gibi yapılan sayısız hatanın, geri dönüşü olmayan cürümlerin, insanın başına çökmek için bekleyen dağ gibi günahların karalığını da sıyırıp atabilseydi keşke. Fakat ne mümkün? Değil tüm bunları silmek, temizlemek, yok etmek; üzerine güneş ışığıyla birlikte denizler, okyanuslar dökülse paklayamazdı. Zihni bunlarla meşgul iken uzaktan birkaç köpeğin havlamasıyla irkildi. Gecenin karanlığında tek atımlık tüfek sesleri, uzaktan yıldız gibi parlayıp sönen el fenerleri ve durmadan havlayan azgın köpeklerin kulak tırmalayan sesleri gece boyu peşini bırakmamış, karabasan gibi çöktükçe çökmüştü.

Acaba izini bulmuşlar mıydı? Nefesini tutup beklemeye başladı. Oh neyse ki bir şey duyulmuyordu! Bu sesler çete halinde dolaşan sahipsiz köpek sürülerinden birine ait

olmalıydı. İçi anlık ferahlamalarda derin bir nefes aldı.

Gözlerini kapatıp başını bodur, dikenli ahlat ağacının gövdesine dayadı. Dışındaki dünyanın hercümercinden ve içindeki dünyanın karmaşık duygu ve düşüncelerle bulanmış bataklığından sıyrılır gibi oldu. Bu anda sinip oturduğu bu küçücük yeryüzü parçasında kendini az da olsa emniyette hissetti. Üzerinden henüz yirmi dört saatin geçmediği olaylar silsilesi gözlerinin önünde bölük pörçük canlanmaya başladı.

Ne kadar da sakın, sıradan olmaya namzet bir gündü halbuki. Sabah erkenden uyanmış, tarlaya gitmişti. Sulama sırası kendisinde olduğundan önce yapması gerekli işleri gözden geçirdi. Sulama kanalını açık mı kapalı mı, önünü tıkayacak herhangi bir engel var mı yok mu kontrol etti. Kürekleri kanalın yanına yakın bir yere bıraktı -ki halaoğlu su açılır açılmaz şaşalamasın- sonra karıkları düzeltti. Derken öğle saatlerinde eve gelip bir şeyler atıştırdı. DSİ'ye telefon etti ve sırasını doğrulattı. Sulama gece saat üçte yapılacaktı. Halaoğluna uğrayıp sulama saatini haber verdi.

Haydar, henüz ortaokul çağındaydı ama yaşitlarından daha olgun, yumuşak başlı, yardımsever bir çocuktü. Kendisi kanalın başından suyu açtığında başka birinin çıkışta elinde kürekle beklemesi ve tazyikli akan suyu tez elden karıklara iletmesi gerekiyordu. Kendisi de yeri gelince onlara bağ bostan işlerinde yardım eder sırasında ürünlerin satılması için traktörüyle kasaba pazarına iletirdi. Köylük yerde tek başına yaşanmaz. İnsanlar hısım

akraba olsun, konu komşu olsun birbirlerine muhtaçtır. Düşüncelerinin burasında rahmetli anacığının sık sık tekrar ettiği bir sözü anımsadı: "El eli yur, o da döner yüzü yur" derdi güngörmüş kadın... İnsanın insana muhtaçlığı bundan iyi ve dahi özlüce anlatılamazdı herhalde.

Gece epey ilerlemiş sulama saati bir hayli yaklaşmıştı. Çok geçmeden Haydar uyuklu gözlerle, elleri pantolon cebinde büzüşe büzüşe sokağın köşesinde göründü. Traktörün yanına yaklaşınca selamlaştılar. Yarım saatten beri çalıştıramadığı traktörün sağını solunu kontrol etmeye, sorunun neden kaynaklandığını araştırmaya koyuldu. Yağına sabahdan benzinlikte depoyu doldurmadan evvel bakmıştı. Motor kayışını değiştireli bir hafta dolmamıştı. Ee neydi bu mendeburun derdi? Hay aksi sulama saati de gelmişti! Hepi topu iki

tarafından hır gür ederek çalıştı.

Çok geçmeden tarlaya vardılar. Haydar alıştığı üzere kanalın tarladaki başına koştu. Kendisi de tez elden suyun önündeki demir kapağı kaldırmaya seğirtti. Kapağı kaldırdı fakat görünürde canım suyun ne şırıltısı ne de serinliği vardı. El feneriyle birbirine bağlı beton künkleri takip etmeye başlayınca suyun kendi tarlasına bitişik tarlanın sınırından geçen kanala doğru akmakta olduğunu ayırdına vardı. Az ilerde fenerin ışığında şimdi daha belirgin hale gelen bir iki insan kıpraşması ilişti gözüne. Koşar adım yanlarına gitti. Bunlar yan tarlanın sahibi Deli Hasan'la yancısı Sümsük İsmail'den başkası değildi. Yarım saatlik gecikme onlara cesaret vermiş olmalıydı.

Her ne olursa olsun sıra kendisinini ve geç gelmiş olması Deli Hasan'la yancısına bu hakkı vermezdi. Hakkının yanmasına müsaade

saati vardı zaten onu da bu uğursuz aletin başında mı tüketecekti? İçinden küfürler savurmaya başlamadan evvel bildiği duaları okumaya başladı. Haydar olayın ciddiyetine kendini iyice kaptırmış, uyuklu gözleri traktörün ışığında fal taşı gibi açılmış, olanları soluksuz takip ediyordu. Duadan küfüre geçmeye ramak kala nihayet yaşlı alet bol

edemezdi. Kendi tarlasına uzanan su kanalının başına koştu. İki tarlanın ortasında dirseklenen suyun yolu koca koca taşlarla kesilmişti. Öfkeden deliye dönmüş, gözü hiçbir şeyi görmüyordu. O hırsıyla taşları sağa sola savurmaya başladı. Savurdukça öfkeleni, öfkelenikçe savurdu. Azalan taşların arasından tazyikli su yol bulup akmaya başladı. Kalan son

taş biraz iriceydi tek eliyle zorlanarak şöyle bir tarttı ve Deli Hasan'la yancısından tarafa savururken ağzından çıkan son sözler karşı taraftan duyulan "yandım anam!" ünlemesiyle beraber havada asılı kaldı.

-Bunun hesabı sorulmaz mı sanırsın ha Deli Hasan sorulmaz mı?

Gözlerini bürüyen hırs perdesi aralanırken yerini kalp çarpıtısına ve başında zonklamaya başlayan şiddetli bir ağrıya bıraktı. Kan ter içinde sesin geldiği tarafa koştu. Gördüğü manzara karşısında midesine esaslı bir yumruk yemişlerin bükülmesinde ağzına acı acı sular dolmaya başladı. Deli Hasan yüzüstü yere kapaklanmış, sesi soluğu çıkmadan öylece yatıyordu. Kafasının kulağa yakın yerinde parmak genişliğindeki bir yarıktan ensesine ve oradan da omuzuna doğru kara, kopkoyu bir kan sızıyordu. Yancı İsmail diz çökmüş yerde yatan adamı ığrandırmaya uğraşırken dehşetle dışarı uğramış kırmızı damarlı gözlerle karşındakine baktı ve kendi haltına çöken kuzgun misali ciyakladı: "Sen öldürdün ağamı, sen kıydın ona katilsin sen katiil!"

Durmadı orda duramadı dağa vurdu kendini. Aklına başkaca bir şey gelmediğinden, çıkış yolu bulamayışın şaşalamasından, salim kafayla düşünememenin sarhoşluğundan, bir bilinmez akıbetin muğlaklığından... Adına ne denirse işte ondan vurdu dağ yoluna. Çok geçmeden ardına düştüler. Köpeklerle, tek atımlık tüfeklerle, yanıp sönen el fenerleriyle kovalamaya başladılar. Gecenin son saatlerine dek sürdü bu sürekle avı. Bitti sandığı yerde, izini kaybettirdiğini düşündüğü anda köpeklerin birbirini fiştekleyen azgın havlamaları yeniden başladı. Bir sonu gelmez, bir uyanması olmayan, bir katran karası kabuslu gece çöktükçe çöktü üstüne...

Gitgide yakınlaşan çan seslerine eşlik eden meleyişler ve nadirce duyulan tok bir köpek havlaması onu sindiği ufacak yeryüzü parçasında daldığı hayal denizinden çekip

çıkarttı. Gözlerini araladığında karşısında beş altı yaşlarında kızılca saçlı, yüzü çilli, boynunda dizi dizi boncuklar sallanan mini mini bir kız çocuğu dikilmiş kendisine bakıyordu. Güneşe bakamadığından iyice kıstığı gözlerinin rengi belli olmayan bu küçük kız elini beline koymuş kayıtsız bir şekilde kendisini boydan boya süzerken aynı kayıtsızlıkla konuşmaya başladı:

"Kalk emmi kalk bu ne uykusu böyle, yoğsam sen şehirli misin?"

Sualine cevap beklemeden seğirtip az ilerde keçilerin yanında elindeki çıkırığı çevire çevire yün eğiren genç bir kadının yanına koştu. Kadının sırtında kıldan dokunmuş uçkur ipiyle sıkı sıkı bağlanmış küçük bir çocuk vardı. Kadın kız çocuğunun işaretleriyle ağacın altında oturan adama baktı sonra kıza bir şeyler söyledi. Kız, seke seke ağacın altında oturan yabancının yanına geldi.

"Emmi, sen Tanrı misafirisin gel konuşumuz ol bizim oba hemen şuracıkta."

Küçük kız yabancının cevabını beklemeden elinden tuttu ve zorla ayağa kaldırdı. Beraberce irili ufaklı kıl çadırların kurulduğu düzlüğe geldiler. Kapısındaki dokuma örtü yarı aralık bir çadırın önünde durdular. Küçük kız yalnız obaya has olduğu anlaşılan değişik bir lisanla içeri seslendi. Az sonra kısa boylu, kafası traşlı, ensesi kat kat, güleç yüzlü, akça pakça bir ihtiyarcık kapıda göründü. Yüzündeki gülümseme komşudan alınmış ödünçlüklerde değil orali yerli, mimiklere, ses tonuna sere serpe işlenmişçesine içtendi. Tanrı misafiri çadıra buyur edildi.

Soru yağmuruna tutulmadan, hali delici bakışlarla tahlile uğraşılmadan; tabiat gibi sade sıradanlıklarda baş köşeye iletilti. Buz gibi yayık ayrı ve yanında tuzsuz çökelekli gözleme canına can kattı. İhtiyarın şirince hoş sohbeti kendini çocukluğunda yaz tatillerinde yatıya gidilen hısım akraba evlerinde gibi hissettirdi. Böyle böyle öğle oldu, gün devrildi akşam oldu. Sabun kokulu sakız gibi çarşafklar içinde kaygısız, başından geçenlerin korkulu

telaşından uzak derin bir uyku çekti.

Sabah gün doğumuyla uyandı. Koca yalan dünyanın her bir karışında başka hayatlar başka telaşlar başka tasalar bambaşka yorgunluklar yaşanması ne garipti. O uğursuz gece -şimdi anlıyordu ki yalnızca kendisine uğursuz- yaşadıkları oraya ait olaylar silsilesi olarak kapalı bohça içinde bir yerlerde asılı kalmış gibi durmaktaydı. Buradakilerin o yaşananlardan zerrece malumatı yoktu. Sanki dünya parça parça bir sahneydi de her can kendi oyununu sahnelemenin derindeydi.

Eskiden, daha küçük bir çocukken ölüm gerçekliğini zihninde netleştirmeye uğraştığı günlerde kendi ölümünü dünyanın sonu olarak hayal etmiş kendinden sonra yaşamın var olamayacağı zannıyla bir nice zaman kendini avutmuştu. Çocukluk işte!

Düşüncelerinden sıyrılmasına sebep yine küçük kızın çadırın içine mırıl mırıl gelen sesi oldu. Kapıdaki aralık örtüyü iyice açıp dışarı çıkınca gözlerini alan güneşe elini siper ederek baktı. Küçük kız obadaki çocuklarla beraber oyun oynuyordu. Kendisini görünce oyunu bırakıp yanına koştu.

-Bir şey mi istedin emmi, sabahtan çadıra testiyle su bırakmıştık. Yoğsam acıktın mı, anamdan bir sıkma alıp geleyim mi?

-Ben sesinizi duyunca bakmaya çıkmıştım bir arzum yoktur, sen oyunundan kalma. Bu arada senin adın ne?

Küçük kız bir şey söylemeden arkasına döndü onu ilk gördüğü zamanki gibi seke seke giderken omzunun üstünden bakıp cevap verdi: "Benim adım Elik"

Kıl çadırın yanı başında kısa bodur bir

ağacın gölgesinde oturan ihtiyarcığa ilişti gözü. Yanına gitti, selam verdi. İhtiyar, elindeki keserle bir tahta parçasını yontuyordu. Kırış kırış alnından boynuna doğru ipliklenen teri yakasının altına iliştiirdiği yağlığa damlıyordu. Yanına yaklaşınca yüzünde her daim baki gülümsemeyle baktı. Bir arzusu olup olmadığını, halini, keyfini sorduktan sonra yaptığı işe geri döndü. Kaşık yapımından, eskiden ahşaptan yaptığı türlü çeşitli eşyadan; çocukların oynamakta oldukları oyundan bahsetmeye başladı. Sözlerinin arasına atalar sözünden uygun olanları serpiştiriyor, mevzuyu onlarla derkenar etmenin güvencesinde ufacık çipil gözlerini ufka dikiyordu.

Bir ara ihtiyara neden kim olduğu ve nereden gelip nereye gittiği hakkında soru etmediklerini sordu. İhtiyar candan bakışlarla elini konuşunun dizine koyarak biz ev sahibiyiz evlat dedi. Neyden soru edilmesi icap ederse olur, gayrısı bizi ilgilendirmez. Biz sorgucu, yargıcı mıyız ki o dediklerini soralım?

O an Anadolu'nun dağlarında, bozkırlarında, yaylalarında her türlü teknolojiye uzak büyük büyük okulların kapısını dahi görmemiş bu insanları böylesi bir bilgiğe ulaştıran ne olabilir diye düşündü. Bu bilgeliktir ki yüzyıllardır insanı insan olarak tek başına varlığı için kabullenen, hatasını araştıran yargıçlığa, günahını gün yüzüne çıkaran Tanrılığa soyunmadan kulun kula sorması gerekli suallerle iktifa eden bir büyük milleti var etmiş olduğu gerçeğine ulaştı.

Akşama doğru izini sürüp gelen jandarmalara bileklerini uzatırken gönlü bulunmaktan, yakalanmaktan göynümedi. Derinlerden gelen bir bilgelikle bilmekteydi ki kasıtsız hata etmek, cürüm işlemek insani bir vasıftır. Yaptığı hatanın, işlediği cürmün cezasına razı olmak ise insan olmanın erdemidir.

BİR EDEBİYAT YOLCUSU: FATMA TUTAK

TEVFİK OVACIK

Fatma Tutak Hanım'la Konya Yenigün Gazetesi'nden tanışırız. Kıymetli bir köşe yazarımızdır. Araştırma gazeteciliği yanında edebiyatımızın azimli bir emekçisidir. Onunla daha yakın tanışmamız gazetemizin zaman zaman düzenlediği yazarlar toplantısı vesilesiyle oldu.

Çocuk hikâyeleri alanında kitap çalışmalarını ilgiyle izliyordum. Azimli ve kararlı adımlarla çocuk öyküleri birer birer okuyucusuyla buluşuyordu. “*İkizim Günlük, Uçtu Uçtu Öykü Uçtu, Tavan Arası Öyküleri, Ezgili Günler öyküleri ve Yunus Emre Yedi Altın Kural*” adlı çocuk kitabı derken *Bir Tarla Kuşunun Anıları*” ile rotasını edebiyatımızın enginliğine doğru çevirdi.

Bir gün, yine *Konya Yenigün* yazarlar toplantısından sonra, *Üstad Sadık Gökçe ve Kıymetli eşi Anuş Gökçe, Şaban Kumcu Hocam ve Serpil Yalçınkaya* arkadaşımızla “*Çalikuşu Okuma Grubu*”nu kurduklarında ben de bu edebiyat emekçilerine katılarak yola çıktım.

Yazım ve okuma hayatımın en kıymetli öğretici günleri böylece başladı.

Okuma gurubumuzda ilk okuduğumuz kitap; Fatma Tutak Hocamın “*Bir Tarla Kuşunun Anıları*” kitabıydı. Kitabı okuduk hep beraber inceledik, üzerinde tartıştık. Fatma Tutak Hanım'ın edebi yolculuğuna tanıklık etmeye başladık.

Okuyor, tartışıyor, öğreniyor; yani başımızda cereyan eden olaylara farklı bir pencereden bakıyorduk. Tarla kuşunun her zaman geldiği gülistanda güllerin ve bülbüllerin yok oluşunu, onların yerine yapılaşmanın vahşi kurulumunu fark ediyor, hepimiz bir tarla kuşu misali kendi gülistanlarımızın ortadan

mevsimini sarının ve kırmızının her rengine bürünen tabiatı, kışa hazırlanan toprakla beraber” ruhumuzun olgunlaşmasını hissediyor, satır aralarından masala dâhil oluyorduk. Fıtrat neyse yaratılmış olan her şey o fıtrat üzerinedir. Yaratılmış her varlık, fıtratının yönünde ve sorumluluğundadır. Yılanı ne kadar evcilleştirsen o yılandır. Akrep akreptir. Merhamet de varlığın fıtratına göredir. Kraliçe olsan da her türlü tedbiri alsan da yaratılışın gereği mutlaka tecelli edecektir.

Ecmaran ne güzel anlatmış mitolojinin derinliklerinden gelerek günümüze bizlere aydınlık olmuş.

Bataklıktan, çamurlu sulardan rengarenk lotus çiçekleri, mitolojiden tasavvufa bütün bilgeliği besleyen, kiri temize dönüştüren, saflığın ve güzelliğin bilgece halini bizlere anlatıyor. Yaratılışı gereği, papatyanın şifaya dönüşmesi, sitemsiz gülümsemesi ve doğayı paylaşma durumumuzu yansıtırken; ben satır satır papatya bahçelerinde dolaşıyorum. *Annemim papatyaları aklıma geliyor.*

Jack London'un “Sevginin Katıksızı” romanından fırlayıp gelmiş köpek ve *Frizby* oyunuyla; insan ve köpek hayatını, inanmışlığını, hüznünü okuyor, bir hayvansever olarak yaşamımdaki bütün kedi köpek, horoz tavşan koç gibi hayvan dostlarımla bir yolculuğa çıkıyorum. Onların hayatıma kattıklarıyla, bu güzel duyguları yaşamam; hikâyenin ruhuma taktığı kanatlar gibiydi.

Resim tablosu üzerinden, usta çırak ve olgunlaşma hikâyesinde hepimizi ne güzel eleştirmiş... Hata ve yanlış bulma üzerine ustalığımızı okurken yeni bir fikir üretme, uygulama, çözüm ortağı olmaktan kaçınma gibi davranışlarımızı, bütün çarpıklığıyla hikâyede

görmek ve toplumun genel yapısını hayal etmeye başlamak “arkadaşım” hikâyesinin anlatma gücünü göstermektedir.

Düşündüm de hep insanların eksik tarafını çok çabuk konuşuyoruz, hatta iyi taraflarını konuşmaktan sanırım korkuyoruz. Onun iyi tarafını söylersek, bizi geçeceğini ve yalnız kalacağımızı mı düşünüyoruz acaba?

Yanı başımızdaki fark edemediğimiz ya da unutulmaya yüz tutmuş hikâyelerle Fatma Tutak sanki okuyucunun kendisini güncellemesini sağlıyor. ‘‘Bir Garip Karantina’da’’ Corana günlerimizi anlatıyor. O günleri, çaresizliklerini çoktan unuttuk. Bir virüs dünyayı dize getirdi. Bir zerre kadar ders alamadan o günleri geride bıraktık.

‘‘İki Name Arasında’’ Allahtan ümit kesilmez, kimsesizin bir kimsesi var. Yaşamda böyle tevafuklarla karşılaşmak sürekli olarak olmasa da hepimizin hayatında birkaç kez olmuştur. Farkında olabilmek de önemli tabi. Çabuk pes etmemek de. Her şeyin bitti dediğimiz son an, bazen çözümün başladığı andır. Hayat bir imtihan arenası. Tam bir ümit aşısı gibi bir hikâye...

Sabır derecemiz bu çözümlerle buluşma zamanımızı belirliyor. Yine hayatın içinden yanı başımızdan yaşanmışlıklarla kitabın

cümlelerinde buluşuyoruz. Gayet akıcı, anlaşılabilir hikâyeler zaman ve mekân ötesi yolculuklara kapı aralıyor. Hikâyeler aslında biziz, yaşarken farkında olmadan yaptıklarımızın fark edilmesi gibi bir şey.

Bir iş yaparken bir cümleye takılıp gezmeye çıkan ruhumuz bize, bazen başka mekânlara bazen geçmişe bazen de geleceğe yolculuk yaptırır. Bir rüyada gibi çok kısa zamanda birçok mekânı gezeriz. Zamanı aşar farklı boyutlarda bulunabiliriz. Hikâyeleri okurken, merkezinde ben olan bir yaşamda benim hissettiklerim, çevremın benimle ilgili hissettikleri, geçmişteki haller, bugün ve benim dışımda çevrede benimle ilgili olmadığını düşündüğüm hayatlar...

Hep yanı başımızda olup da fark edemediklerimiz... Çevremizde yaşanan acılar, tatlı günler, hüznler, çaresizlikler üzüntüler, gayretler, biriken kültürler unutilan gelenekler toplumsal çözümler... Gerçekte merkezde olup çevremize karşı kayıtsızlıklarımız veya duyarlılıklarımız... Hikâyelerin bana düşündürdükleri...

Fatma Tutak Hocam, yeni eserlerle, edebiyatın farklı alanlarında ve farklı duyarlılıklarla bizleri daha çok düşündürüp, güncellenmemize katkı sağlayacaktır.

BİR TARLA KUŞUNUN ANILARI

MUSTAFA UÇURUM

“Bir anı hatıra gelince zihninde onu paylaştığın birisi de beliriverir aynı zamanda.”

Bu cümleyle başlıyor **Fatma Tutak**’ın *Bir Tarla Kuşunun Anıları* kitabı. Sizi şiir tadında bir öykü yolculuğunun beklediğini anlıyorsunuz. Daha da önce; **Sait Faik**’in *“Yazmasam Deli Olacaktım”* sözünü kitabının girişine eklemiş Tutak. Yazmaya karşı olan tutkunun en büyük ispatlarından biridir bu cümle benim için.

Çocuk kitaplarının ardından şimdi de *Bir Tarla Kuşunun Anıları* ile okurlarını selamladı **Fatma Tutak**. Özgün bir eser ortaya koymak istemiş Tutak. Öykü isimlerinden başlayan ve kurguyla beslediği daha çok durum anlatımına yaslı öykülerini bir araya getirdiği kitapta okuyucuları üç tane de masal bekliyor.

On altı öykü var kitapta. Söyleyecek sözü olan bir yazar **Fatma Tutak**. **Öykülerin** cümle aralarında ince mesajlar vermeyi ihmal etmiyor. Bunu hissedilebilir bir didaktik duruşla değil sezdirerek veriyor Tutak. İlk öyküde karşımıza çıkan bir öğrenci var. Haksızlık, ilgisizlik, kayırma ve incinen bir yüreğin sessizliği...

“Kimse beni görmüyor. Sanki hayaletim. Kapı tam kapanmamış geri açılıyor, örttüğümü sanıyordum oysa hay aksi!” (s. 14)

İnsanlık hallerinin öykülerine sık sık rastlıyoruz. Hayat, mücadele, tüketilen ömürler ve bir ıhlamur ağacının şahitliği. Bazen böyle olur. Kimse kimseyi göremese de doğanın koynundan bir parça çıkar ve şahitlik eder olup bitene. Bu bazen bir ıhlamur ağacı olur bazen bir tarla kuşu. İnsanı insan anlamaz ama bir bankta geçen dakikalar dünyanın rutinine ayak

uydurur. İnsan da bir parçasıdır ağacın, mevsimin, sevmenin ve ayrılıkların.

“Mutat olan bu yıl da şaşmadı. Bizim meşhur bank yine çoğunlukla çiftlerin uğrak yeri olmayı sürdürdü. Gençler, orta yaşlılar, bebek bekleyenler... Yürüyüşten dönenler veya hava almak için çıkmış olanlar uğrak verdikçe ıhlamur ağacının altındaki bank yeniden gönendi, şenlendi.” (s.32)

Duyguların tam anlamıyla hissedilmesi için hayatın hızını bir anlığına durdurup ne olup bittiğine bakmak gerekiyor. İnsan bazen en yakınındakine bile kör olabiliyor. Şükredilmesi gereken o kadar çok şey varken görülmeden ve duyulmadan yaşamak gibi bir hâl de gelebiliyor insanın başına. **Fatma Tutak**, bir anlık duraklarla hislerin açığa çıkmasını istiyor.

Duralım, görelim ve yaşamak nedir diye düşünmek için küçük kapılar aralıyor. Bunun için okuyucuyu öykünün içine çağırıyor. Olay öykülerinde kendini daha net ortaya koyan anlaşılma hali duygular devreye girince çetrefilli bir döngüyü de beraberinde getiriyor. *“Hissizlik”* içinde, *“Ömür Törpüsü”*nü yüklenerek sırtına ya da *“Zaman Yolcusu”* gibi bir seyyah olmak da var. Her şey insanlar için. Anmak da anılmak da...

İroniyi de sıklıkla kullanıyor öykülerinde **Fatma Tutak**. Bir öyküye başlıyorsunuz, farklı bir dünyanın içine girmeyi beklerken sizi yazarın hayal dünyasının dehlizleri karşılıyor. Bir an durup *“Ben neredeyim ve ne yaşıyorum.”* hissi gelip kuruluyor içinize. *“Başı Kel Olmayan Yazarın Bunu İspat Çabası”* öyküsü bu tarz anlatımı tam anlamıyla karşılayan bir öykü. Bir hızlı trendesiniz. Mesela Konya İstanbul arasında...

Yollar, duraklar, vapur, martılar, duygular, hisler, hislenmeler sizi bir karmaşanın ortasına bırakıyor. İstanbul gibi.

Öyküler yaşadığımız hayatın bir parçası. Günceli öyküye aktarmak bir anlamda tarihe not düşmektir. Olay merkezli yazılarda bu tür göndermeler olup biten için tutulan dipnotlar olarak yıllar sonrasına gönderilen bir mektuptur. “*Bir Garip Karantina*” öyküsü korona günlerini bol ironi ve göndermelerle anlatan bir öykü.

Masallar...

Kitabın ikinci bölümü masallara ayrılmış. Kitap ismini buradaki masallardan birinden alıyor. *Fatma Tutak*’ın kitap ismini masaldan seçmesi oldukça manidar. Bu, onun masallara verdiği önemin bir göstergesi olarak kabul edilebilir ki masallar çok önemlidir. Masalımızı kaybetmeye başladıktan sonra başladı hayal dünyamızın daralması, ufukumuzun bir karanlığa bürünmesi... Bizim olmayan fantastik düşlere kaptırdı çocuklar kendini. Aslında dünya edebiyatının en güzel masallarının ilk yurdudur Anadolu. Bu yüzdendir ki masalların adını anmak, onları konu edinmek hem yaşadığımız topraklara bir vefa borcudur hem de çocukların kalbine bir masal düşü bırakmak için iyi bir vesiledir.

Kitaptaki masallar klâsik formatta değil. Modern masal örneğine uygun bir anlatım var. Tutak’ın anlatımındaki özgünlük masallarına da yansımış. Kolaj masal diyeceğimiz bir anlatımla okuyucuya masal dünyasından kesitler sunmuş.

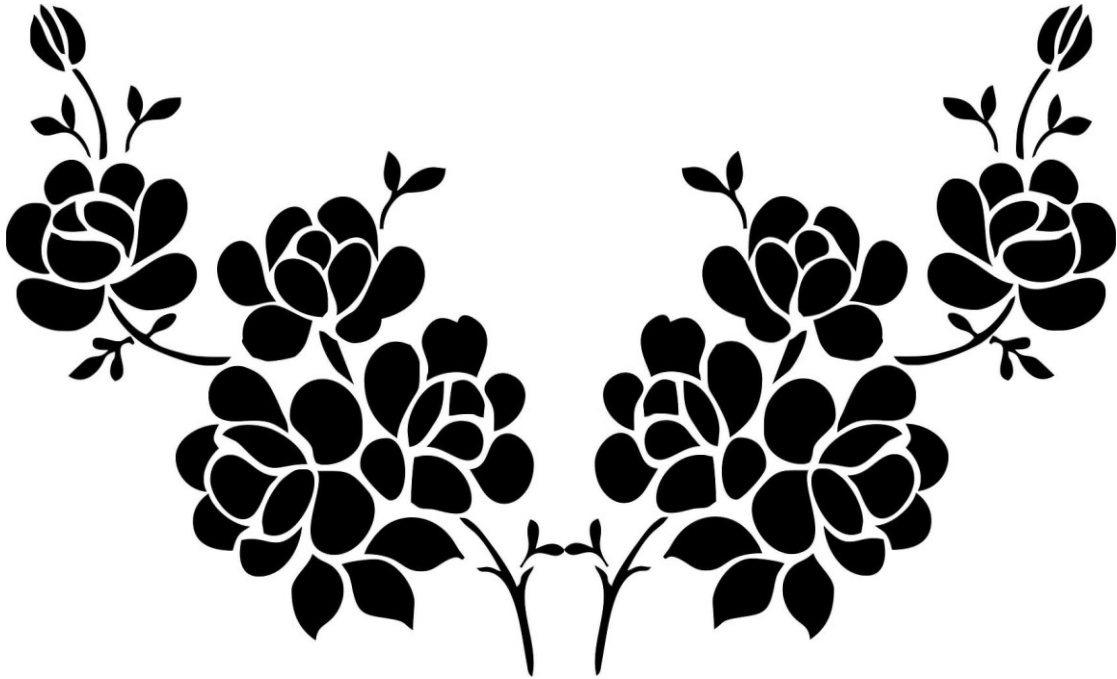
Tarla kuşunun ağzından bir bakalım dünyamızın haline;

“Aradan üç mevsim geçti. Güllerin yeniden can bulmasını seyretmek ve belki bülbül arkadaşına rastlamak ümidiyle gülistanın yolunu tuttum. Fakat ortalıkta ne gülistan vardı ne gül ne de bülbül... O güzelim bahçenin yerinde şimdi dört bir yanı içeriği göstermeyen camlarla kaplı sevimsiz, kocaman bir bina yükseliyordu.” (s.122)

Fatma Tutak, çocuk edebiyatı çalışmalarından sonra öykü ve masallarıyla da sesinin daha geniş okuyucu kitlesine ulaşabileceğini göstermiş oldu. *Bir Tarla Kuşunun Anıları*, geçmişle günümüzü sık bağlarla buluşturan ve kaybettiklerimizin farkında olunmasını işaret eden bir kitap olarak okurlarını bekliyor.

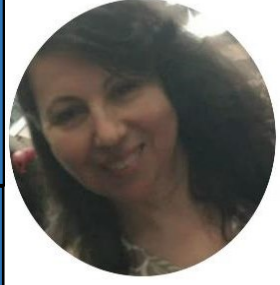
Kaynakça

Fatma Tutak- Bir Tarla Kuşunun Anıları – Patara Yayınları – 2024

BİR KALBE GÜLÜŞÜN ŞEHİRİ

AYTEN ÇELEBİ

sen hangisiydin kadını
derler ki;
ademi baştan yaratacak
hür bakışın

kâtibin yanlış yazar
tevellüdün yanlışır
tevellüdü kâtibin de yanlışır
anan duvak yerine
kör kuyuya varmışır
üstünde taşlar
üstünde ataşlar
diri diri
bir baht-ı karayı saklar

işte seni
o mahalden alıp da
konağa kaçırılmışlar
uyur da büyür
büyür de uyur diye
büyür de uyur diyerek
büyümüş yanlışlıklar

yatağa kara akardı kanın
yatağa karı
ilk gece
cennette muhabbet
dudakta od yerine
bir kızıl mendil
arardı
elmayla kandırdığın
Pandora'nın kutusu çıkardı
bazen de
yıllardır sakladığın

ah be kadını
bir karış toprağında
ne fidanlar, selviler
ne gülü dikenli benliler

yetiştiler
Pir'i zindanda boğdurup
Hazreti çarmlıha gerdirdiler

kara çadırlara inerdi
dağ akşamları
ala yılan
kurnaz tilki
kurt, çakal
bir de sekti mi taze kurşun
yaylalım
bugün de yaşadığına say

serpildin
gerdanda inci gülüşler gibi ovaya
terdin
emektin
koynu mor dişli çiçektin
bu işin diyalektiğini
nereden bilecektin
Babil'in Asması'ndan geçip de Anadolu'ya
Platon'dan Kant'a
Hegel'den Marx'a
Darwin'den Freud'a
bakıp da kendini çizecektin
kendin olacak kendini
talihin tarihin evreleri gibi

elinde bin yıllık ayna
sesinde Suz-i Dilara
çıkınca tâhir aramaya
teninden
topuğundan
o narin endamına

dayanmaktan korkup da
alınına dökülen tellerden
başlandı bağlanmaya

bekledin
bir rahimde bir can
beş can
on can
binlerce can olmak için
bir ben, bir sen, bir de biz
yürek yordamıyla aradın
sunulan doğruların
hangisi yanlış
hangisi tertemiz

mahmuzlu yollarda
binilmiş üstüne
koşarken
gölgene düşecek aydınlığın
bir bilsen
bir bilsen kadını
kendinden ne kadar uzaktın

ağladın
tenhalarda
sessizliğindeki sesi
ne duyan ne anlayan
mayın yüklü sayfalarından
cılız bir sızıntı çıkardı bazen
senden mi başkasından mı
olduğu anlaşılmayan

yürürdün vurur gibi
sallanan gururunla
vurulur gibiydi gururun
gereksiz tebessümleriyle onların
hem kendini
hem karşıdakini aldatan

sezerdin
bilmez anlamaz korkmaz görünürdün
oysa sen;
hep bilerek basar
anlayarak gülerdin
yokları yoklukları yaşadın
korkardın
anlaşılmaktan korkan kadın
çünkü
anlaşılmamaktı
yıllarca alıştığın
söylenmeyen sözlerin
bir de gurbetindi içinde sakladığın
çoğunun hüznü güz zamanlarıydı
ne sere serpe artık
ne rahvan yürüyüşler
karneler alınmıştı çoktan

üst köşede eski resimler
eski ve taze gülümserdiler

baktın
kendine
çizgilerine
baktın yaşananların canlı suretine
inandın
bundan böyle
bakarak yaşayandın
bir yanı sararıırken
bir yanı yeşil kalandın

anladın
çünkü sen;
o mevsimi de bir sevdıyla kapattın
yaz geçti
kışını bıraktı izlerinde
ince yalnızlıkların
ne olsa öyle bırakılırdı
giden yarısıydı aslında gecelerin
her gece
kendi düğümlerini çözerdi
eski bilmecelerin
herkese
söylemediklerini söylediklerin
oysa sen
hep söylenmeyecekleri söyledin

ağladın
damlası kanlı yaşlarda
gitti ızdırabın
gözlerin güzelleşti
yeter!
susarak anlattıkların
demlenen sitemlerini
sözlerin güzelleşti

onlarda
kendi şiirini yazardı
ranzalı odalarda
gün güneş görmeyen
damlarda
belki
bir cana hasret'
öyle bir şiir
öyle bir hürriyet
olmalıydı ki
hem aşka mahkûm birlikte
hem açlığa veda

şimdi bak

bak!
baktıkça çoğalırsın
orda bir kadın
burda bir kadın
biri sen biri başkalaşansın
elinde bir
beyninde bir
yüreğinde başka bir kadın
hep bildiklerinle anlar
duymak istediklerini yazarsın.

ordasın
göğsünde ak güvercin
elinde divitinle
sırtında dağarcığın
bitmeyen ümidinle
yaklaştığın kıyıların
en geniş ufkundan bakarsın
açık yelpazelerinle
kendi seçtiğin yolda
gün olur yalpa yapar
gün olur kanatlanırsın
denize yakın
güneşe yakın
bir içim zamana yakın
bilincin doruğunda
var olmanın
peşinde hep
ordasın
gündüzün ortasında yükselerek

gecenin öyle bir anında
hicaz peşrevlerle
kan oturmuş gözlerinde civanın
billûr kadehlere yansıyan

göbek titreşiminde
tek kaşı kapanmış zülfüyle
rakseder görünür
sevgilisine hayalde
iç sızlatan edasıyla yosmanın

sen bunlardan hangisiydin kadınım

geçtin
düşünde sultan-i yegahın
esip de dalına vurduğu
geçerken bağına uğrayanın
salkımında can bulduğu
bir içli diyardın
geçtin
yar dizinde çınarın
baharın
içinde bin türlü senle ırmağın
anılarıydın geçtin
bilerek bilmeyerek
bir çark-ı felekten geçtin
gençtin
gülerek ağlayarak
o deli yürekten geçtin
savrulmuş külleri saymazsak
bir aşk-ı müebbetten geçtin

artık sen
nazı külfet
yaprağı bol
gülü eda değilsin
ne dağların dilberi
ne köyün gelinisin
Venüs'ün
Mars'ın
dünyanın
fikri açık şehrisin
tabibin
duruşun
düşünüşün
bir kalbe gülüşün şehri

MİLLETTEN HABERDAR OLMAK

CENGİZ AYDOĞDU

Kadd-i yâri kimi halkın serv okur kimi elif

Cümlelerin maksudu bir amma rivâyet muhtelif

Muhibbi

Lügat biri isim ver bana halimden

Herkesin bildiği dilden bir isim

Necip Fazıl

Bir ümmî çobanın yazdığı cöngü

Bilginler bağrına bastı götürdü

Yetik Ozan

“İnsanlık tarihinden ilk kez, insanlığın fizikî varlığını sürdürebilmesi, insanoğlunun kendi kalbindeki köklü değişikliklere bağlıdır.”

Erich Fromm

Söz arasında, söyler geçeriz:
"Sen hangi Türkiye'de yaşıyorsun?"
veya "sanki Türkiye'de yaşıyorsun..." Bu ifadeler, bir tartışma sıcaklığında, karşımızdaki şahsın sözlerinin dayanıksızlığını göstermek ve fikirlerinin ülke gerçeklerine uymadığına işaret etmek için, biraz da mübalağa edilerek dile getirilir. Çoğu zaman düşünülmeden söylenen bu sözlerin, bazen bir gerçeğin ifadesi olabileceğini ve o insanın hakikaten Türkiye'de yaşamıyor gibi yaşayabileceğini veya "hangi" Türkiye'de yaşadığını fark etmeden yaşıyor olabileceğini hiç düşündünüz mü? Eğer düşünmüşseniz,

bunun ne "müthiş" bir mahrumiyet olacağını da tahmin edersiniz. (Yabancılaşma mı diyorlardı ne?).

İşin hazîn tarafı şudur ki, bu mahrumiyet, çoğu zaman onu yaşayanlar tarafından fark edilmez. Oysa böyle bir gurbet, insanı zihniyet dünyasında halsiz ve gitgide vatansız bırakır. Kastettiğim şey zihin muhacirliğidir; fiziki olarak aynı mekânı paylaştığınız insanlarla bir türlü aynı zihin iklimini yaşayamamak; bizden veya içimizden kelimelerinin tedai ettirdiği anlam dünyasının sihirli havasını teneffüs lezzetini bir türlü tadamamaktır.

Bu yoksunluğun bir eksiklik olmadığını düşünenler çıkabilir. Bulundukları hâkim mevkî, bazı insanlara yetebilir hatta bu çeşit (bir yere ve bir millete mensup olma gibi) duygulara ve bu duyguların kaynağı olan millete tepeden bakma imtiyazı dahi verebilir (Gerçi millete tepeden bakmak bir imtiyaz değil, bir eksikliktir ama...). Ama bu "imtiyazlı" mevkîleri o "mümtaz" şahısları, millet dediğimiz sihirli varlığın dışına attığı gibi millet vicdanında da derin yaralar açar.

Ne yazık ki, ülkemizde bazı aydınlar ve devletlû takımına dâhil çok sayıda mühim zevat, bu gurbeti, Hollywood yapımı bir bin bir gece masalında yaşıyor gibi yaşarlar.

Devlet katında otururlar ve bir türlü memleket katına avdet edemezler. Milletin vicdanî kanaatleriyle imar edilmiş zeminin epey uzağında ikamet etmenin kendilerini "*seçkin*" ve "*çağdaş*" kılacağını düşünürler. Lakin seçkinlikleri ve çağdaşlıkları sadece müstevli tarafından kabul edilip, onaylanan ve bunlara tevdi edilen bir atıyedir. Bir nevi bahşîş. Ama bu kabul onlar için çok önemlidir. Zira kendi milletlerinin kıymet hükümleri onları pek ilgilendirmez. Ve tatmin etmez.

Zaten bunların bir milletleri ve bir memleketleri yok gibidir; sadece devletleri¹ vardır. Lakin sahiplendikleri devlet dahi onların arasında garip bir gurbeti yaşar. Rüyasında halkını gören, kendinden razı olan ve kendinin razı olduğu bir milletin hasreti ile buhrandan buhrana geçen bir devlet... O kadar ki, bu buhranların gerçek sebebi ve mahiyeti üzerine düşünme imkânları dahi gurbete gönderilmiştir. Devlet ve millet temaları etrafında bir yasak bölge oluşturulmuştur. Bu kavramlar

üzerine gerçek anlamlarıyla düşünmek imkânı neredeyse yok edilmiştir.

Karizmatik Kavramlar ve Muhtelif Rivâyetler

Ülkemizde millet, devlet, ırk, tarih, din, kültür, Millî hâkimiyet ve Millî irade gibi konular nazik konular ilan edilmelerine rağmen ciddiyet sadedinde üstünde hiç durulmamış ve maalesef "*es*" geçilmiştir.² Bu konuların yok farz edilmesi veya Cumhuriyetin ilk yıllarında yapıldığı gibi "*biz bize benzeriz*" mantığı ile tartışılması (doğrusu tartışılmayıp üst perdeden buyruklar tebliği ile "*idare*" edilmesi) Cumhuriyetimizi tarihsiz ve hafızasız bırakmıştır.

Bu tarihsizlik, cumhuriyetimizin milletinle irtibatını koparan bir talihsizlik olarak tezahür etmiş ve ortaya neredeyse "milletsiz" diyebileceğimiz bir devlet yapısı çıkmıştır. Bu yüzden bugün için cumhuriyetimizin bir halkı var lakin üzerinde herkesin anlaştığı bir "*millet fikri*" yok. Cumhuriyet aydınları için biraz "*fazla*" zengin tarihî ve kültürel birikime sahip bir millet, geçmişte başardıkları itibarıyla ithal ve yabancı formlara girmeyi kabul etmeyen ve bunu hiç de hak etmeyen bir insan malzemesi var. Bu muhteşem insan kaynağı, sosyal ve medeni bir zenginliğimiz olacakken, kendi acemiliğimiz ve cehaletimiz yüzünden bir ayak bağı veya taşınması zor bir yük olmuş ve "*yeni*" Cumhuriyetin bir türlü aşamadığı çetin problemlere kaynak teşkil etmiştir.

Oysa dünyadaki bütün "*büyük*" devletlerin, içine tarih, hafıza, kimlik gibi unsurların sığıdığı bir "*Millî*" konseptleri her zaman olmuştur. Çünkü

¹ Devletten anladıkları da kuru kuruya kuvvettir.

² Ancak bu konularda var olan problemi büyüten yaklaşımlar rağbet görmüş ve hep gündemde kalmalarına çalışılmıştır. Lakin bu yaklaşımlar da hep var olan problemi daha da içinden çıkılmaz hale

getirmişler ve düşmanın ekmeğine yağ sürmüşler. Bu konularda çözüme yardımcı olmak isteyen ve bu memleketi de kaybetmek istemeyen görüşler ise her zaman problemli gösterilmiştir.

“büyük” devlet olmanın temel şartı, hayatiyetini kendine has değerlerle devam ettiren bir millettir.

Milli varlığın ifadesi olan değerleri içinde taşıyan "Milli vizyon"un sınırları, ancak tarih ve milletin iradesi tarafından tespit olunacağı sosyal ilimlerin ortaya koyduğu bir bedahettir.

Türkiye'de ise "Milli"nin sınırları tarihimiz ve kültürümüz göz ardı edilerek masa başında çizildi. Böylece parçalanmış ve ideolojik kaygılarla meccanen harcanan "*Millî müktesebât*", maalesef gündelik politikanın polemik sahası haline geliverdi. Ve bu polemiklerin asgarî maliyeti "*bize has*" kimlik problemleri olarak ödendi, hâlâ da ödeniyor. Bize has diyorum, zira, dünyada bizim gibi bir tarihi geçmişe sahip olan bir toplumun kimlik krizi yaşaması, ancak bize has muhteşemlikte bir beceriksizlikle mümkün olabilirdi.

Modern bir icat olan "*kimlik*"³ duygusu, bizim kültürümüzde nereye oturtulacağı pek bilinmeyen ve o çok iyi bildiğimiz "kendini bilmek" gerçeğiyle ilgisi olmayan garip bir yalnızlığa⁴ balığ olma vakıasıdır.

Buradaki yalnızlık, farklılıkların ön plana çıkarıldığı "*öteki*"ni fark eden ve "*öteki*" tarafından fark edilen⁵ bir yalnızlık. Yani öteki mentalitesine göre hissedilen bir yalnızlık. Ve bu yalnızlık üzerine inşa edilen bir "*sözde*" kimlik.

İşin esası, kaynağı ne olursa olsun, bir kimlik inşasının birinci unsuru hafızadır. Eğer söz konusu olan şey Millî kimlik ise, herkesin bildiği bir gerçektir ki Millî kimlik, Millî

hafızadan (yani tarihten) ayrı düşünülemez.

Ne var ki, Türkiye'de düşünülür; çünkü bizim Millî hafızamızın "*Osmanlı*" olmak gibi fena halde "*reel*" bir "kusur"u var.

Biz Türkler, Cumhuriyeti kurarken tarihî ve sosyolojik şartların zorlaması ile sadece yeni bir devlet nizâmını değil yeni bir kimlik inşasını da gerekli ve büyük bir safdillikle mümkün gördük. Cumhuriyeti ve cumhuriyet anlayışımız ile doğrudan alakalı yeni kimliğimizi Osmanlıya karşı ve Osmanlıya rağmen kurulmuş gibi algılayıp (ve öyle gösterince) ortaya hafızası (yani tarihi, yani kendisi) ile kavgası ve çatışması olan bir kimlik çıkıverdi. Ve biz, bu kimliği adeta cumhuriyete endeksledik.

Cumhuriyetimiz ve "*yeni*" kimliğimiz aynı kaderi paylaştılar. Terslik şurada idi ki; bizim gibi zengin bir tarihe sahip olan cemiyetlerde "*yeni*" kimlik olamazdı ve olmadı. Seksen küsürüncü yaşında bile, Cumhuriyetimizin yeni sayılması gibi kimliğimizde hep yeni kaldı. Bir türlü yaşlanamadı. Bir türlü içimize sinip bizim olamadı yani eskimedi. Oysa kimliğin ihtiyarı makbuldür. Dünyanın bütün kimlikli uluslarının kendilerinin olan bir tarihi geçmişleri vardır. Yoksa da ararlar bulurlar. Bulamazlarsa icat ederler. Biz ise var olan geçmişle yaka paça hâlâ kavgaya ediyoruz.

İşin esası, Cumhuriyetimizin (ve tabîi "*yeni*" kimliğimizin) tarihimizden ve halkımızın sadrından neşet eden bir gerekçesi olmalıydı. Kaldı ki, böyle bir gerekçe vardı... Hem de bütün dünya tarihinin tanıklığıyla

³ İnsanın dünyada bulunuşunu anlamlandırması ve insanlar arasındaki mensubiyetinin tayini yani bir çeşit "kendilik" duygusu belki insanlık kadar eskidir. Ancak sosyal hayattaki tezâhürleri bakımından birçok problemlere sebep olan ve batılı manada ulusal (!) kimlik duygusu tamamen modern bir

icattır. Ve icattır. İhtiyaç değildir. Ne var ki öyle bir icat ki, bir kere akla getirildi mi artık bütün insan toplulukları için ihtiyaç oluverir. Bir tür virüs yani.

⁴ Bu yalnızlığa modern sosyoloji birey olmak diyor.

⁵ Bu fark ediş maalesef dostça değildir. Benimseyen değil dışlayan bir fark edıştır.

mühürlenmiş bir gerekçe... Lakin, biz bu gerekçeyi galiba önce anlayamadık, sonra unuttuk. İhtiyacımız olduğunu fark edince, yerinde bulamadık, bulsak da değerini takdir edeceğimiz şüpheliydi zaten.

Netice itibariyle, Cumhuriyetimizin kuruluş gerekçesini, dünya coğrafyasındaki duruş yerimize uygun bir şekilde, dünya tarihinin seyrinden çıkararak yeniden ortaya koymak Anadolu Türkleri için tarihî ve hayatî bir zaruret olarak ortada durmaktadır. Bu gerekçeyi doğru tespit edip doğru okuyabilmek için, Cumhuriyet elitinin yasaklı saha ilan ettiği din, tarih, kültür, etnik yığın gibi konuları yeniden değerlendirmek bir mecburiyet-i elîme olarak karşımızdadır.

Yani işimiz, hâlâ, mazi ile irrasyonel bağları olan kalp ve zihniyet dünyasında cereyan edecektir. Tıpkı **Nurettin Topçu'nun** dediği gibi; *"Anadolu'nun kurtuluş savaşı, ruh cephesinde henüz yapılmadı. Asya'nın ilk çağından arta kalan sefaletine vâris çocukları, bu topraklarda kurdukları devletin ruhuna sahip olamadılar. Henüz, yerlerde sürünen Türk-İslam ruhunu tutup da kaldıracak olan irade,*

hayatımızın davası oluncaya kadar bu toprağın insanı, eşyadan farksız bir varlıktır: değersizdir, itibarsızdır, hürmet görmez, onun Allah'tan bir emanet olduğu henüz bilinmez.

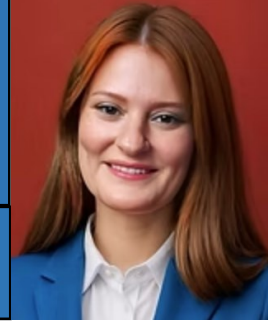
Bu toprağın insanını "eşyadan farklı" bir hale getirmek, onu vatandaş ve insan kılmak için yapacağımız şey, Cumhuriyetin nazik konularına tekrar eğilmek ve bu meşhurlara (din, devlet, kültür, millet, Millî hâkimiyet ve Millî irade) tarihin ışığında yeniden "Türk işi libâs" giydirmektir.

Topçu'nun bahsettiği ruha yani *"Devletin ruhuna"* sahip olmak, tarih şuurunun ve Millî irfanın gölgesinde yapılabilecek manevî bir iştir. Görüldüğü gibi hâlâ manevi- yatin yani dinin alanındaız. Bunun anlamı, Türk Milleti'nin kültürel serüveninin (bütün milletlerde olduğu gibi) koordinatları din tarafından tayin edilen bir atmosfer-cereyan etmesidir. Yani bizim dünyamızda cemiyeti ve kıymet hükümlerini, kökü dinî telakkîlerde olan kalp ve zihniyet fenomenleri inşâ etmiştir. Bütün sosyal değerlerimizin kaynağı, başlangıcında veya sonunda dinî telakkîlerimize dayanır. Yani kalp ve zihniyet dünyasına.

ÇOCUK VE ŞEHİR ÜZERİNE

SERPİL AHU SAĞDIÇ

Kaldırımında durmuş, sırtını beton binaya yaslamış bekliyor bir çocuk. Ayakkabılarının ucuyla betonun çatlaklarına basıyor. Elindeki topa sıkıca sarılmış, yol kenarındaki arabalara bakıyor. Çünkü oyun oynayacak alan yok, koşacak sokak yok, tırmanacak ağaç yok. Şehir artık çocukların değil, otomobillerin, tabelaların, binaların...

Oysa yaşadığı şehir bir çocuğun ilk dünyasıdır. Mahalle araları, sokak köşeleri, duvar dipleri, parktaki salıncaklar. Burası onların ilk keşif alanı, ilk yenilgiyi, ilk arkadaşlığı tattığı yerdir. Çocukluğumun sokaklarında top oynamak, yola kale kurup maç yapmak, özgürce bisikletle dolaşmak en tatlı hatıralarım. Evimizin yakınındaki parka yürüyerek gidip her oyuncağın tadını çıkarmak, hepsinde başka anılar biriktirmektir benim çocukluğum.

Ama ne acıdır ki bugün, o ilk dünyanın kapıları gittikçe kapanıyor, çocukluğumuzdaki anılar birer birer yok olup gidiyor... Şimdinin çocukları artık ellerinde top bir kenarda oturup beklemiyor, bilgisayar başında zaman öldürüyor. Modern şehirler büyüdükçe, çocuklar küçülüyor. Sadece fiziki olarak değil, varoluş bakımından da. Onların hareket alanı daralıyor, görünürlükleri azalıyor, sesleri sokaklardan çekiliyor. Koca şehirler, en küçük insanları unutup.

Türkiye’de çocuk nüfusu 2025 itibarıyla %25,5. 2040’ta bu oranın %23’e düşmesi bekleniyor. Yani şehirler çocukları hem mekân hem istatistik olarak dışlıyor. Aynı dönemde oyun alanları azalıyor, doğayla temas imkânı daralıyor.

Ve belki de en çok bu yüzden, mimar *Jan Gehl’in* şu sözü yankılanıyor zihnimde;

“Eğer bir şehirde çocuklar ve yaşlılar, kamu alanlarında özgürce vakit geçirebiliyorlarsa, o şehir gerçekten yaşanabilir bir yerdir.”

Dönüp bakınca görüyoruz ki bizim şehirlerimizde artık çocuklar görünmez oldu. Yaşlılar yalnız, Yollar, aceleyle geçilen koridorlara dönüşmüş durumda. Cıvıl cıvıl çocuk sesleri yerini trafik seslerine bırakırken, güvenle yürüyecek sokaklar artık neredeyse kalmadı. Yaz tatili geldiğinde gecenin karanlığına kadar sokakta oynayan çocuklarına *“Hadi artık eve”* diye seslenen anneler yok artık.

Oyun alanlarını sadece park değil, hayatın içine gömmek gerekli. Evlerin önüne, mutfağın penceresinden görülebilecek kadar yakına oyun alanları kurulmalı. Çünkü bir annenin çocuğunu gözleriyle izleyebilmesi, bir çocuğun da gözünü gökyüzüne kaldırıp özgürce hayal kurabilmesi gerekiyor. En büyük hayali yıldızları izleyerek kitap okumak olan bir çocuk tanıyorum. Onun hayalinin gerçek olması bu kadar zor mu?

Yine de bazı şehirlerde hâlâ umut var. Örneğin *Bogotá*. Eski belediye başkanı *Enrique Peñalosa’ya* göre bir şehri çocuklar için iyi inşa edebilirsek, herkes için iyi inşa etmiş oluruz.

Bu anlayışla şehirde bisiklet yolları kuruldu, yayalaştırma politikaları uygulandı, çocuklar için erişilebilir oyun alanları oluşturuldu.

Peki neden sokakları çocuklara kapattık?

Neden her apartmanın bahçesini otoparka çevirdik, neden kaldırım kenarlarına demir bariyerler diktik? Neden bir çocuğun bağıra bağıra şarkı söyleyerek koştuğu sokaklar, bugün sessizliğe mahkûm?

Çünkü şehir planlamasında çocukları unuttuk. Çocukların sadece korunması gereken bireyler değil, aynı zamanda bu şehrin yaşayan, düşünen, sorgulayan, hisseden bireyleri olduğunu unuttuk. Onların geleceğimiz olduğunu unuttuk. Kaldırımların yüksekliğinin bile bir çocuğun bağımsızlık hissini etkilediğini unuttuk...

Ama hâlâ geç değil. Şehirlerimizi çocuklara göre tasarlamak, aslında geleceğe

sahip çıkmaktır. Bir park çizmek, bir salıncak yerleştirmek, oyun alanlarını evlerin yakınına konumlandırmak... *Bütün bunlar sadece mimari değil, vicdani birer eylemdir.*

Çünkü bir çocuk sokakta koşabiliyorsa, o şehir nefes alıyor demektir.

Çünkü bir çocuk yere düşüp tekrar kalkabiliyorsa, o şehir büyümeye izin veriyor demektir.

Çünkü bir çocuk gülüyorsa, o şehir umut taşıyor demektir.

Ve unutmayalım:

Çocuklar şehirlerin aynasıdır. Onlarda ne eksikse, bizde de o eksiktir.

AKSARAY'IN İLK VALİSİ ABDULLAH SABRİ KARTER

DR. MUSTAFA FIRAT GÜL

Abdullah Sabri Bey, Bursa'da 13 Temmuz 1867 tarihinde Abdal Mehmet Mahallesi'nde pazartesi günü doğmuştur. Babası Rüştîye İdadi Mektepleri Arapça ve Farsça hocası Hacı Ali Efendi olup, annesi Zeliha Hanım'dır.

İstanbul Aziz Efendi Sıbyan Mektebi'nde başlayan okul hayatı, Mahmûdiye İbtidâî Mektebi ve Rüşdiyesi ile devam etmiştir. Mülkiye'nin idadi kısmında liseyi tamamladıktan sonra yine Mülkiye'nin yüksek öğrenim bölümünden karîbu'l-â'lâ (iyiye yakın)

derece ile 30 Ekim 1889 tarihinde mezun olmuştur. Aynı yıl Feride Hanım'la evlenmiştir.

Mezuniyetten sonra Biga (1891), Bolu (1892) ve Gelibolu idadilerinde Mülki İdarelerde çalışabilmek için gerekli olan 25 yaş haddini doldurmak üzere öğretmenliklerde bulunmuştur. Nizami yaş haddini doldurduğundan 28 Eylül 1893 tarihinde Sivas Vilayeti Maiyet Memurluğuna gönderilmiştir. Bu görevi sırasında Sivas İdadisi Müdür Vekilliği yanında malumat-ı fenniye (fen bilgisi), ahlâk, edebiyat, kavânin (idari kanunlar) öğretmenliklerinde de hizmet vermiştir. Ayrıca, 18 Ağustos 1894-25 Eylül 1894 tarihleri arasında Hamidiye ve 2 Ekim 1894-20 Şubat 1895 tarihlerinde de Darende kazaları Kaymakam Vekilliklerini üstlenmiştir. Tüm bu görevlerine ek olarak 28 Ağustos 1895-30 Mayıs 1896 tarihleri arasında Sivas Vilâyet Gazetesi Baş Yazarlığını yürütmüştür.

Kaymakamlık stajını tamamlayan Abdullah Sabri Bey 10 Kasım 1896'da Alucra [Giresun], 11 Haziran 1897'de Tonus [Altınyayla, Sivas], 18 Ocak 1900'de Nif [Kemalpaşa, İzmir], kaymakamlıklarına atandı. Daha sonraları sırasıyla; 13 Mart 1900 de Kemalpaşa (İzmir), 14 Temmuz 1902

Aksaray'da görev yaptığı yıllarda (1920-24) Abdullah

Sabri Bey

Meclis-i Mebusan'da Bursa'yı temsil ettiği günlerdeki kartı

de Yakova [Kosova], 21 Nisan 1903'te Köprülü [Veles, Makedonya] Kazası kaymakamlığına nakledilmiştir. 7 Nisan 1906

Adalar (İstanbul) kaza kaymakamlığını ifa ettiği sırada terfi ederek 14 Temmuz 1908 tarihinde

Elbasan Sancağı Mutasarrıflığına getirilmiştir. Bu görevi devam ederken II. Meşrutiyet sonrasında yapılan seçimlerde mebus seçilerek Meclis-i

Mebusan'da 5 Kasım 1908'den itibaren Bursa'yı temsil etmiştir. İkinci devrede görev yapan Abdullah Sabri Bey, mecliste aktif bir mebus portresi çizmiştir. Meclis-i Mebusan'da

bütçe meselesi hararetli bir şekilde konuşulmaya devam ederken, Abdullah Sabri Bey, "Rumeli'ye olduğu gibi, 200 bin lira da Anadolu'ya veriniz" diyerek Anadolu'nun hakkını savunmuştur. Haksızlığa tahammülü olmayan Abdullah Sabri Bey, memurlara yapılan haksızlık karşısında mecliste etkili bir konuşma yapmıştır.

Balkan Harbi nedeniyle Meclis-i Mebusan'ın 6 Nisan 1913 tarihinde kapatılması üzerine yeniden Mülki İdare'ye dönerek Kırşehir Sancağı Mutasarrıflığında göreve başlamıştır (9 Mart 1913). Bu görevini sürdürürken "Yirmi Beş Yılını Dolduran Mutasarrıfların Tekaüdlükleri'nin İcrası Hakkında Kanun" gereğince 14 Haziran 1915

tarihinde re'sen emekli edilmiştir. Ancak, kendisi Şûrâ-yı Devlet'te açtığı mahkemeyi kazanarak memuriyete geri dönmüştür. Eskişehir Sancağı Ermeni Mallarını Tasfiye Komisyonu Başkanlığı'na getirilmiştir.

Eskişehir'de görev yaptığı yıllarda ayrıca ticaretle de ilgilenmiştir. “Teşebbüsat-ı Ziraiyye Osmanlı Anonim Şirketi” ve “Eskişehir Milli Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi” isimli iki ayrı şirketin kurucuları arasında yer almıştır.

Aksaray Yılları: Anadolu Selçuklu Devleti'nin önemli şehirlerden olan Aksaray şehri Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altındaki yıllarında zamanla önemini kaybetmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar sancak olan şehir sonrasında Niğde Sancağına kaza olarak bağlanmıştır. Aksaray'ın bu idarî durumu 1920'ye kadar devam etmiştir. Millî Mücadele'nin başlaması üzerine TBMM tarafından kurulan Ankara Hükûmeti (Büyük Millet Meclisi Hükûmeti) Aksaray'ı 23 Ekim 1920 tarihinde kazadan livaya tahvil etmiştir. Aksaray Livası, merkez ve Şereflikoçhisar ve Arapsun'dan [Gülşehir/ Nevşehir] teşkil edilmiştir.

Abdullah Sabri Bey, Aksaray Livasının ilk mutasarrıfı olarak 15 Kasım 1920'de görevine başlamıştır. Bilindiği gibi Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır. Mondros Mütarekesinin bazı maddelerine dayanarak Anadolu'yu işgale başlayan Avrupalı devletlere karşı direniş başlamıştır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk

önderliğinde başlayan Millî Mücadele'de Aksaray da her şeyiyle yer almıştır. Ankara'da, 1919'da kurulmuş olan Azm-i Millî Cemiyeti'nin bir şubesi de Aksaray'da teşkilatlanmıştır.

Aksaray Azm-i Millî Cemiyeti'nin lideri Aksaray Mutasarrıfı Abdullah Sabri Bey'dir. (Cemiyetin diğer üyeleri ise Hakkı Paşa, Belediye Başkanı Kâtip-zâde Hacı Ahmet Efendi, öğretmen Hasan (Atay) Bey, Müftü Kadı-zâde İbrahim Hilmi, esnaftan Perek-zâde Mustafa Efendi ve Musa Kâzım Efendi'dir). İstiklal Harbinin devam ettiği günlerde Aksaray'da 500 kişilik bir gönüllü tabur kurulmuştur. Yunan orduları başta olmak üzere yedi düvelle çarpışan Türk Milleti haklı ve onurlu bir zafer kazanmıştır. Mutasarrıf Abdullah Sabri Bey'in maaşına 1 Ekim 1923'te zam yapılmasından kısa süre sonra Aksaray Livası 9 Ekim 1923'te vilayete tahvil edilmiştir.

Bu gelişme üzerine Abdullah Sabri Bey şehrin ilk valisi olmuştur. Abdullah Sabri Bey mutasarrıflığı ve valiliği döneminde Aksaray'da önemli işler yapmıştır. Aksaray'ın tarihî şahsiyetlerini ve eserlerini araştırarak ulaştığı bilgileri üç ayrı defterde toplamıştır. Bu notlar “Aksaray Dağarcığı” olarak bilinmektedir. Aksaray'ın merkezi ve mülhakatının da mamur olması için gayretler göstermiştir. Aksaray'ın kazalarından olan Arapsun'da,

Kızılırmak üzerine on sekiz gözlü ve 147,5 metre uzunluğunda köprü, Aksaray merkezde mimarî yönden sağlam ve estetik Aksaray

İdadisi (günümüzde Aksaray Lisesi olarak bilinen yapı) 1921-1923 arasında yapılmıştır. 1958'e kadar Orta Mektep olarak eğitim veren binanın cephesinin birinde “Vali Abdullah Sabri” kitabesi bulunmaktadır.

Aksaray Millet Kütüphanesi'nin istimlak işiyle, Aksaray Hapishanesinin projesi yine Abdullah Sabri Bey döneminde halledilmiştir. 3 Mart 1924 tarihinde Aksaray'da görevi son bulmuş; görevini Vali Yusuf Ziya Bey'e (Günar) devretmiştir.

Abdullah Sabri Karter, 3 Mart 1924 tarihi itibarıyla Edirne Valiliği'ne atanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin yapılanma yılları olan bu tarihlerde en önemli çalışmalar Mülki ve Mahalli İdareler'in yeni yasalarla desteklenerek halka benimsetilmesi idi. Yıllarını Mülki İdare'de geçiren Abdullah Sabri Bey önceliğini millî eğitim konusuna ayırmıştır. O'nun döneminde Türkiye genelinde yeni kurulan “Maarif Eminliği” ile koordineli bir çalışma yürütülmüştür. Edirne okullarında pek çok yeniliklere imza atılmıştır. Özellikle Sanayi Mektebi (Sanat Okulu) çalışmalarında yeni atılımlar yapılmıştır.

Edirne Müzesi, Atatürk'ün emri ile 1925 yılında Selimiye Cami avlusunda Darulkurra'da kurulmuştur. Ayrıca, elektrik işleri onun döneminde İtalyan Morelli Şirketi kanalı ile Edirne'de hizmete girmiştir.

Edirne Valiliği'ndeki görevi tamamlanınca 19 Temmuz 1926 yılında Mersin Valiliği'ne terfi ederek atanmıştır. Devlet Şûrası'nın Ankara'da Şubat 1927 tarihinden

sonra yeniden oluşturulması üzerine aynı tarih itibarıyla Tanzimat Dairesi Üyeliği'ne seçilmiştir. Bu görevinde iken 2. defa yaş haddinden Ekim 1932'de emekli olmuştur. İstanbul'a yerleşen Abdullah Sabri Karter 17 Aralık 1939 tarihinde vefat etmiştir. Mezarı, Büyükkada Aile Kabristanlığı'na defnedilmiştir. Abdullah Sabri Karter'in eşi Feride Karter ise 22 Ocak 1961'de vefat etmiştir.

Abdullah Sabri Karter, okumayı, araştırmayı ve haliyle kitapları çok seven bir münevverdir. O'nu tanıyanlar, devletin malına sahip çıktığını, yokluğu dert etmediğini, yeri geldiğinde makamındaki soğuk odayı bile dert etmeden palto ile çalıştığını belirtmektedir. Karter'in ardından çok samimi, milliyetperver ve Türkçü, dürüst, temiz ve çok mazbut karakterli bir Türk evladı olduğunu yazarlar olmuştur.

Kendisine ait olan 1182 kitabı (ki bu kitaplar arasında yazma eserler de bulunmaktadır) Bursa Halk Kütüphanesi'ne bağışlamıştır. Kitapsever Karter, kitapları bağışlarken biraz da karamsarlıkla hal tercemesini yazmıştır. 9 Şubat 1920 tarihli bu tercemede hem karamsarlığının nedeni hem de tevazuya şahit olunmaktadır.

“Benim gibi mahkûm-ı nısyân olan bir şahsın, benden sonra terceme-i halini yazacak bir kimse bulunmayacağını bildiğimden dolayı, kendi göbeğini kendi kesen oğlan gibi, kendi terceme-i halimi yazmaya mecburiyet gördüm. Mekteb-i Mülkiye'den çıktıktan sonra muhtelif vazifelerim esnasında, yanımda kimse

bulunmadığı zamanlar, en büyük eğlencem kendi kendime düşünmek ve yazmaktır.

Fakat yazdığım nazımların hiç birisinde şiir kokusu hissetmediğim cihetle ehemmiyet vermedim. Bunun için hiçbirini toplamadım. Şu meş'um mütarekeden sonra necip soyumun (Türk Milleti'nin) duçar olduğu hakaret beni de son derece dil-hun ettiğinden Eskişehir'de intişar eden gazetelerle neşriyatta bulunmağı bir vazife-i vataniye addettim; neşrolunan bu manzumelerden, iki cüz "İmdad", bir cüz "Çiftçim diyor ki" doğdu. İyi ve kötü ne yazmış isem muhterem ve faziletkâr pederime medyunum".

Eserleri: Fransızca ve Arapça bilen Abdullah Sabri Bey araştırmaya ve yazmaya meraklı birisidir. Yazdıklarının bazıları sağlığında basılmışken bazıları notlar halinde kalmıştır. Bir de arşiv belgelerinde *Suhan-Sencan-i Osmanî* isimli bir risaleden bahsedilmesine rağmen bu esere tesadüf edilememiştir. Abdullah Sabri Karter'in basılmış kitapları şunlardır: *Manzum Osmanlı Tarihi, İmdad, Çiftçim Diyor ki*. "Aksaray Dağarcığı" olarak bilinen notları ise yakın zamanda günümüz Türkçesine aktararak okurlarla buluşmuştur. Karter'in sağlığında basılmış olan eserleri ile Aksaray Dağarcığı hakkında bilgi vermenin isabetli olacağı düşünülmektedir.

Açar: Bu eser 22 ciltten oluşan defterlerdir. Abdullah Sabri Bey, Kaşgarlı Mahmud'un meşhur sözlüğünün (Divanü Lügai't-Türk) bulunması sonrasında birçok araştırmacı gibi eseri tanımak ve tanıtmak için

gayret etmiştir. Mezkûr sözlükte geçen Türkçe kelimeleri içeren ve adına "Açar" dediği anahtar eseri hazırlayıp Bursa Orhangazi İl Halk Kütüphanesi'ne bağışlamıştır. "Açar" isimli bu eser yayınlanmamıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren pek çok benzer çalışmanın neşredilmesinden kaynaklı olarak araştırmacıların "Açar" isimli bu eser üzerine çalışmadığı düşünülmektedir.

Manzum Osmanlı Tarihi: Bu eser iki (2) kısımdan oluşmaktadır Birinci kısım 120, ikinci kısım ise 112 sayfadan müteşekkildir. İki kısmın künyesinde de "Maarif Nezaret-i Celilesi ruhsatıyla" ibaresi vardır. Eserlerde, manzum olarak Osmanlı Tarihi'nden kesitler anlatılmaktadır. Bu eser 2014 yılında Mustafa Fırat Gül tarafından yeni harflere aktararak, metin öncesinde literatüre dair bilgilerle yayımlanmıştır. Ayrıca günümüz okurunun daha rahat anlayabilmesi için her sayfanın altında metindeki eski kelimelerin anlamları açıklanmıştır.

İmdâd: Bu eser iki (2) kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım 15, ikinci kısım ise 16 sayfadan müteşekkildir. Abdullah Sabri Bey, birinci kısmın ilk sayfasında mukaddime başlığı altında İmdad isimli eserini babasının ruhuna ithaf ettiğini yazar. Bu eser 2013 yılında Mustafa Fırat Gül tarafından yeni harflere aktarılmıştır.

Çiftçim Diyor ki: Bu eser on beş (15) sayfadan müteşekkildir. Çiftçim diyor ki, başlığı altında manzum olarak, çiftçinin yoklukla mücadelesi anlatılmaktadır. Abdullah

Sabri Bey, tespit ettiği yanlışları şiirin gücüyle çarpıcı bir biçimde dile getirmektedir. Dönemin şartları gereği hem çiftçinin yaşadığı zorlukların yanında baş etmek zorunda kaldığı hastalıklar da anlatılmıştır. Bu eser 2011 yılında Mustafa Fırat Gül tarafından yeni harflere aktarılmıştır.

Aksaray Dağarcığı: Münevver ve müdekkik bir kişiliği olan Abdullah Sabri Bey, mutasarrıflık ve valilik yaptığı yıllarda (1920-1924) Aksaray şehrinin geçmişine, tarihî eserlerine ilgi duyarak notlar tutmuştur. İbrahim Hakkı Konyalı'nın 3 ciltlik "Abideleri ve Kitabeleriyle Niğde-Aksaray Tarihi" isimli kitabında eserden (Abdullah Sabri Bey'in notları) bahsedilirken üç ayrı defter olduğu söylenmediğinden yıllarca araştırmacılar tek bir defter aramıştır. Kütüphanelerde, arşivlerde tespit edilemeyen bu defter Üsküdar'ın Selimiye semtindeki *İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi ve Arşivi*'nde de bulunamayınca özel arşivlerde ve koleksiyonlarda aranmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında birçok bakımdan faal olan, sonraki yıllarda belediye başkanlığı ve milletvekilliği de yapan hukukçu ve siyasetçi Bayram Ali Gürün'ün kitapları arasında Mustafa Fırat Gül tarafından tespit edildiğinde notların tek bir defter olmadığı öğrenilmiştir. Abdullah Sabri Karter'in 1939'da vefat etmesinden sonra vasiyeti gereğince eşi Feride Karter, Aksaray'a gelerek dönemin Aksaray Halkevi Başkanı Bayram Ali Gürün'e defterleri teslim etmiştir.

Üç ayrı defterdeki bu notlar şehrin tarihine dair ilk çalışmalardan olması nedeniyle önemlidir. İlk defter doksan iki (92), ikinci defter seksen altı (86) ve üçüncü defter yüz otuz altı (136) sayfadan müteşekkildir. Abdullah Sabri Bey'in bu defterlerinin hiç birisinde "Aksaray Dağarcığı" ifadesi geçmez. 2014 yılında Mustafa Fırat Gül ve Zekai Erdal tarafından yeni harflere aktarılmıştır. Abdullah Sabri Karter'in hayatıyla ve eserleriyle alakalı çalışmalar devam etmektedir.

Abdullah Sabri Bey'in mezarı İstanbul/Büyükdada'dadır. (fotoğraf: M. Fırat Gül)

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA, BEO, 1433-107467; BOA, BEO, 1886-141419; BOA, BEO, 2063-154708; BOA, BEO, 3357-251759; BOA, BEO, 4530-339737
BOA, DH. SAİD. d, 68/253; BOA, DH. SAİD. d, 80/321
BOA, DH. ŞFR, 484-125
BOA, İ. DUİT, 122-29
BOA, DH. MKT, 1969/81; BOA, DH. MKT, 120/50; BOA, DH. MKT, 312/26; BOA, DH. MKT, 2119/30; 2132/34; BOA, DH. MKT, 2323/23; BOA, DH. MKT, 527/71; BOA, DH. MKT, 555/50; BOA, DH. MKT, 1285/13
BOA, İ. DH, 1341/21; BOA, İ. DH 1347/14; BOA, İ. DH 1467/42; BOA, İ. DH 1498/15
BOA, MF. MKT, 129/29; BOA, MF. MKT, 129/107; BOA, MF. MKT, 154/48, BOA, MF. MKT 162/33; BOA, MF. MKT, 166/22
BOA, ŞD, 1263-40
Mustafa Fırat GÜL Özel Arşivi

Telif Eserler

Bayarslan, A. (2018). “Eskişehir Milli Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi Örneğinde Osmanlı

Millî İktisat Politikaları”. Yüksek Lisans Tezi. Ordu: Ordu Üniversitesi.

Çankaya, Ali (1969). *Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. C 3, Ankara: Mars Matbaası.

Gül, M.F (2010). “Abdullah Sabri Karter’in Hayatı, Eserleri ve Aksaray Dağarcığı”. *Akdeniz San’at Dergisi* (3/6): 87-102.

Kaçalin, M. S. (1994). *Divânü Lugâti’t-Türk. İslâm Ansiklopedisi*. (Cilt. 9, ss. 446-449). İstanbul: TDV Yay.

Karter, A. S. (2011). *Çiftçim Diyor ki*. yay. haz. M. Fırat Gül, Aksaray: Yeni Aksaray Gazetesi Yay.

Karter, A. S. (2012). *Feryat ve Çağrı*. yay. haz. M. Fırat Gül, İstanbul: İz Yay.

Karter, A. S. (2014). *Manzum Osmanlı Tarihi*. yay. haz. M. Fırat Gül, Bursa: Bursa B.Ş.B. Kültür Yay. (2. Baskı Aksaray Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay.)

Karter, A. S. (2014). *Aksaray Dağarcığı*. yay. haz. M. Fırat Gül, Zekai Erdal, Aksaray: Yeni Gazetesi Yay. (2. Baskı Aksaray Üniversitesi Yay.)

Konyalı, İ. H. (1974), *Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde-Aksaray Tarihi*. İstanbul: Fatih Yayınevi.

TAPDUK EMRE¹

(IIV-XIII. Asır / 1200-1300 Arası)

(Mutasavvıf/Sufi, Yunus Emre'nin şeyhi)

DOÇ. DR. MAHMUT ULU

Hacı Bektâş-ı Velî Velâyetnâme'sinde kendisinden “Anadolu erenlerinden kuvvetli bir velâyet eri” şeklinde bahsedilen **Tapduk Emre'nin** hayatı hakkında yeterince bilgi yoktur. Onunla ilgili nakledilen rivayetler de muhtelifdir. Bu yüzden doğum yeri, vefât ettiği yer ile doğduğu ve vefât ettiği tarihlerle ilgili kesin bir şey söylemek güçtür. Yaşadığı döneme ilişkin farklı rivayet ve zamanlar telaffuz edilse de gerek **Yunus Emre'nin** şeyhi olduğunun biliniyor olması, gerek şeyhi **Barak Baba'nın** yaşadığı dönem ve gerekse **Hacı Bektâş-i Velî** ile olduğu nakledilen ilişkisi onun 13. asırda yaşadığını ve mezkûr asrın sonlarında vefat etmiş olabileceğini göstermektedir.

Adının ne olduğundan ziyade “**Tapduk**” kelimesiyle ilgili tartışmalar olmuş, bu kelimenin ona ait bir ad mı yoksa lakap mı

olduğu konusunda farklı görüşler dile getirilmiştir. Son dönemlerde yapılan kimi araştırmalara göre *Yunus Emre'nin* şiirlerinde bahsedilen “tapduk” kelimesinin Allah'ı niteleyici bir kelime olduğu, dolayısıyla “Tapduk” ismiyle anılan bir şahsın gerçekte var olmadığı ileri sürülmüştür. Öte yandan Bektaşî geleneğe göre “Tapduk” adını alması Hacı Bektâş-ı Velî ile olan ilişkisine bağlanmış yani böyle bir kişinin varlığı ifade edilmiştir.

Velâyetnâme'ye göre *Tapduk Emre'nin* Anadolu'ya geldikten sonra önce reddettiği daha sonra bir işaret üzerine kabul ettiği nakledilen bir davet üzerine yapılan görüşme sırasında *Hacı Bektâş-ı Velî'nin* makamca büyüklüğünü kabul ettiği, bu sırada “Tapduk, tapduuk!” demesiyle bu adla anıldığı kaydedilmiştir. Bununla birlikte Babaî zümrelere mensup dervişlerin çoğunda olduğu

gibi Tapduk Emre'nin de "baba" unvanıyla anıldığı *Yunus Emre*'ye ait şiirlerin bazı mısralarında görülmektedir. Ayrıca döneme ışık tutan kaynakların ekserisinin Tapduk Emre'nin gerçek bir kişi olduğu konusunda fikir birliği içinde oldukları söylenebilir.

Tapduk Emre'nin, Moğol etkisinin görüldüğü dönemlerde Horasan'dan Anadolu'ya gelen dervişler arasında olduğu tahmin edilmektedir. Hacı Bektâş-i Velî ile olan ilişkisi, **Yunus Emre'nin Aksaraylı olması, Hacı Bektâş-i Velî** tarafından bir şeyhe bağlanması için kendi memleketine gönderilmesi ve arşiv belgelerinde *Tapduk Emre*'den "*Oflagü Şeyhi*" (*Oflagü: Aksaray'da bu gün Tapduk Köyü*) şeklinde bahsedilmesi onun Aksaray'a geldiğini göstermesi bakımından önemlidir. Tapduk Emre'nin Oflagü köyünde münzevi bir hayat sürdüğü ve muasır dervişlerin çoğunda olduğu gibi çiftçilikle uğraştığı bunun yanında en önemli vazifelerinden biri olarak görülen ahaliyi irşad edip müridlerinin eğitimiyle meşgul olduğu söylenebilir.

Tapduk Emre'nin hangi tarikata mensup olduğu ve müridinin kim veya kimler olduğuna dair bilgiler de hayatı konusunda olduğu gibi birbirinden farklıdır. O, *Velâyetnâme*'de Barak Baba ve Sarı Saltuk ile birlikte Hacı Bektâş-ı Velî'nin müridi olarak gösterilmiştir.

"Yûnus'a Tapdug u Saltug u Barak'tandur nasib

Çün gönülden cûş kıldı ben nice pinhân olam"

Ancak bizzat müridi Yûnus Emre: mısralarıyla *Tapduk Emre*'yi Barak Baba'nın müridleri arasında göstermesi daha somut bir delil olup Yûnus Emre'nin bu ifadelerinden *Tapduk Emre'nin Barak Baba'nın müridi olduğunu söylemek mümkündür. Kimi kaynakların kaydettiği üzere onun silsilesi şeyhi Barak Baba vasıtasıyla Sarı Saltuk'a ulaşır. Barak Baba'nın bir Haydarî dervişi olduğunun biliniyor olması Tapduk Emre'nin de bir Babaî-Haydarî dervişi olabileceğini göstermesi yanında "baba" unvanını taşıyor olması da bunu destekler niteliktedir.*

Bu unvan aynı zamanda onun "*Abdalân-ı Rûm*" diye adlandırılan zümreyle

bir ilgisinin olabileceğini söylemeyi mümkün kılmaktadır. *Yunus Emre üzerinde görülen Ahmed Yesevi etkisi, Tapduk Emre'nin Yesevi zümreden olabileceğini de düşündürmektedir. Bütün bunların yanında onun Kâdirî, Rıfâî, Nakşî, Evhâdî ve Bektâşî müntesibi olduğu da nakledilmiştir.*

Yazılı bir eseri olmadığı veya varsa bile ulaşılamadığından dolayı *Tapduk Emre'nin* tasavvufi düşüncesi konusunda kesin bir şey söylenememektedir. Telif veya derleme bir eseri olmamakla birlikte onun en mühim eseri sayılabilecek olan *Yunus Emre* ve düşünceleri ortadadır. Onun düşüncelerine bu yönüyle bakıldığında *Tapduk Emre'nin* tasavvuf anlayışının İslam tasavvuf düşüncesine aykırı olmadığı görülecektir. Bunun yanında *Yunus Emre'nin* şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla *Tapduk Emre'nin Kalenderî-Melâmetî* düşüncesi benimsediğini söylemek de mümkündür.

Tapduk Emre'nin ailesiyle ilgili eldeki bilgiler menkıbevi rivayetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Rivayetlerde bir kızının Yunus Emre ile evlendiği nakledilse bile bu rivayet ne Yunus Emre'nin divanında ne de diğer başka çağdaş kaynaklarda yer almaktadır.

Kaynaklarda *Tapduk Emre'nin Şeyh Ömer ve Şeyh Cafer* isimli iki müridinden daha bahsedilmektedir. Ancak bilindiği üzere onun en tanınan, aynı zamanda *Tapduk Emre*'yi de tanıttığı söylenebilecek müridi *Yunus Emre*'dir. Nitekim şeyhi *Tapduk Emre'nin* dergâhında kırk yıl boyunca hizmet ettiği ve bu hizmeti boyunca dergâha eğri odun getirmediğine dair bilinen menkıbe pek çok kaynakta yer almış ve anlatılagelmiştir. Uzun yıllar şeyhinin dergâhında hizmet eden Yunus Emre, şeyhinden hilafet aldıktan sonra onun görüşlerini Anadolu, Kafkaslar ve Şam dolaylarında yaymış, şeyhinden hürmet ve övgü dolu sözlerle bahsetmiştir.

Tapduk Emre'nin düşüncelerinin özellikle Anadolu ve Balkanlarda etkin olduğu söylenebilir. Nitekim müridlerinin faaliyet sahası Anadolu ile sınırlı kalmamış, Balkanlar'a kadar ulaşmıştır. Öte yandan bazı köy adlarının onun adıyla anılıyor olması; mesela *Anadolu'da Aksaray'a ve Edirne'nin Havsa ilçesine bağlı birer köyün biliniyor olması, ayrıca Varna'ya bağlı bir köyün Tapduk adını taşıyor olması* onun etki alanını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Bütün bunların yanında

Tapduk Emre'ye ve Yunus Emre'ye izafe edilen kabirler ve makamları ile etki alanları dikkate alınır. Tapduk Emre'nin tesirinin Anadolu'dan Balkanlara geniş bir coğrafyaya yayıldığını söylemek mümkündür.

TAPDUK EMRE KÜLLİYESİ

Tapduk Emre'nin adıyla anılan Tapduk Köyü, Aksaray merkeze bağlı bir köy olup şehir merkezine uzaklığı yaklaşık 30 km'dir. Tapduk Emre türbesi bu köyde yer almaktadır. Ekecik Dağı eteklerinde yer alan köyde bulunan türbe ve çevresinde, bir cami, Tapduk Emre'ye ait olan mezar ve türbesi, Tapduk Emre'nin müridleri olduğu belirtilen kabirler,

Tapduk Emre'nin mürid ve misafirleriyle sohbet edip aş yediği nakledilen kaya sofrası ve diğer müştemilat yer almaktadır. Tapduk Emre'nin kabrinin üzerinde bir taş sanduka olup, bu sanduka/mezarın etrafı duvarla çevrilidir. Duvar yapıda, kabrin rahat görülebilmesi için demir parmaklıklar bulunmaktadır.

Tapduk Emre türbesi ve müştemilatı kapsamlı bir çalışma ile Aksaray İl Özel İdaresi tarafından külliye formunda yeniden inşa edilmiştir. Bu kapsamda türbenin asıl dokusu korunmak kaydıyla genişletilen alanda türbe ve civarının tadilatı yapılmış, cami yenilenmiş, çeşitli ve fonksiyonel eklemelerle külliye oldukça işlevsel hale getirilmiştir.

BİR MENKİBE: VELAYETNÂME'DE TAPDUK EMRE

Hacı Bektâş-ı Velî, Anadolu'ya geldiği sıralarda Anadolu erenleri Hünkâr'ın huzuruna gitmeye niyetlenince Tapduk Emre'nin de kendileriyle birlikte gelmesini isterler. Fakat Emreli Köyünün Şeyhi davete icabet etmez. "Dost divanında bütün erenlere nasipleri dağıtıldığında Hacı Bektâş Hünkâr adlı bir kimseye rastlamadık." diyerek erenlerin

davetini reddeder. Bu durum Hacı Bektâş-ı Velî'ye malum olur. Bizzat halifesi Sarı İsmail'i göndererek şeyhi davet eder. Bu davet üzerine Şeyh Emre, Hünkârın dergâhına varır. Misafirini karşılayan Hacı Bektâş-ı Velî şöyle der:

- *Ey Pir, bütün dervişan, ihvan, mürşidân davetimize icabet buyurdular, siz neden geri durdunuz?*

Tapduk Emre şöyle cevap verir:

- *Biz perde ardından velayeti alırken orada Hacı Bektâş diye birine rastlamadık. O makamda görmediğimiz birinin davetini de gereksiz bulduk, bu nedenle katılmadık.*

- *Ey Emre! Dost meclisinde nasip dağıtan elden bir iz işaret var mıdır?*

- *Bize yeşil bir perdenin gerisinden bir el nasip dağıttı. Nasip dağıtan elin ortasında latîf ve nurani yeşil bir ben vardı. O eli görsem şimdi yine bilirim.*

Bunun üzerine Hacı Bektâş-ı Velî sağ elinin avucunu açıp Emre'ye gösterdi.

- *Bakın bakalım bu el, o gün size velayet dağıtan ele benziyor mu?*

Emre, Hacı Bektâş-ı Velî'nin eline bakınca ortasındaki yeşil beni gördü. O söylenen ben Hünkâr'ın mübarek avucunda var idi. Bunun üzerine üç defa:

- *Tapduk Hünkârım, Tapduk, deyip ikrar etti.*

Bunun üzerine adı Tapduk Emre oldu. Hünkârın önüne başlığını indirdi. Hazreti Hünkâr da başlığı tekrar tekbirleyip başına giydirdi. O da izin alıp makamına döndü.

KAYNAKÇA:

ALTINOK, Baki Yaşa; "Hacı Bektaş Velî Hakkında Yazılmış Bir Menâkıbnâme ve Bu Menâkıbnâmede Belirtilen Anadolu'daki Alevî Ocakları", Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Velî Araştırma Dergisi, Ed.: Alemdar Yalçın-

Gıyasettin Aytaş, Güz 2003, Sayı 27, ss. 177-194.

AVŞAR, Ziya; Yunus Emre Risâletü'n-Nushiye Nasihatler Kitabı, Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı, Eskişehir, 2013.

BAKIRCIOĞLU, Ziya; Yunus Emre Dîvânı, Ötüken Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2003.

BAYRAMOĞLU, Fuat; Hacı Bayramı Velî Yaşamı Soyu Vakfı, Cilt I, 2. Baskı, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.

BOA, AE.SSLM.III, 153, 9200, H-21.03.1216- (Konu: Aksaray Sancağının Eyübili kazasındaki Tapduk Dede Sultan ve Ana Sultan Zaviyeleri evkaflarına yapılan müdahalenin men'i ve vakıfların tevliyet ve şeyhliğine Hacı Ali'nin tevcihi)

BOA, C..EV., 391, 19836, H-23-05-1208- (Konu: Aksaray Sancağı Eyübili kazasının Uflagü köyündeki Tapduk Dede vakıflarına müdahalenin men'i)

BOA, C..EV., 54, 2669, H-15.08.1209- (Konu: Aksaray Sancağında Eyübili kazasına tabi Uflagü karyesindeki Tapduk Dede zaviyesi'nin arazi-i mevkûfesine vaki olan müdahalenin men'i)

BOZ, Erdoğan; Yunus Emre Risâletü'n-Nushiyye, Gazi Kitabevi, Ankara, 2012.

BURSEVÎ, Abdullah Veliyyuddin; Menâkıb-ı Eşrefzâde, Haz.: Abdullah Uçman, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2009.

CÂMÎ, Molla; Nefahâtü'l-Üns Min Hadarâti'l-Kuds, Tercüme ve Şerh: Mahmud Lâmiî Çelebi, Sad.: Abdulkadir Çiçek, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2016.

CUNBUR, Müjgân - Zeliha Bağır; Anadolu'nun Sahipleri, Berikan Yayınevi, Ankara, 2015.

DEMİRCİ, Mehmet; Yunus'ta Hak ve Halk Sevğisi, H Yayınları, İstanbul, 2008.

DEVELİ, Hayati; Yunus Emre Divanından Seçmeler, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011.

Duran, H. (2014), Hacı Bektâş-ı Velî Velâyetnâmesi, 2. Baskı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı yayınları.

ERÜNSAL, İsmail Erol; Osmanlı Kültür Tarihinin Bilinmeyenleri, Timaş Yayınları, İstanbul, 2014.

GÖLPINARLI, Abdülbâki; Vilâyet-Nâme Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 1995.

HALVETÎ, İbrahim Hâs; Tezkiretü'l-Hâs (Erenler Kitabı), Haz.: Mustafa Tatçı vd., h Yayınları, İstanbul, 2017.

HİLMÎ, Hocazâde Ahmed; Evliyâ'nın Yolunda (İstanbul Evliyâları), Gerger Yayınları, İstanbul, 2016.

KABAKLI, Ahmet; Yunus Emre, 12. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.

KÖPRÜLÜ, Fuad; Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 10. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

OCAK, Ahmet Yaşar; Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Evliyâ Menâkıbnâmeleri, 5. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

ÖZÇELİK, Mustafa; Yunus Emre Menkıbeleri, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2016.

ŞAHİN, Haşim; "Tapduk Emre", DİA, c. 40, ss. 12-13, Ankara: Tdv Yayınları, 2011.

TAŞKÖPRÜLÜZÂDE, İsmâuddîn Ebu'l- Hayr Ahmed Efendi; Osmanlı Bilginleri (eş-Şakâiku'nNu'mâniyye fi ulemâi'd- Devleti'l-Osmâniyye), Çev.. Muharrem Tan, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007.

TATÇI, Mustafa; "Yunus Emre", DİA, c. 43, ss. 600-606, Ankara: Tdv Yayınları, 2013.

TATÇI, Mustafa; Yunus Emre Dîvan Risâletü'n-Nushiyye, 2. Baskı, H Yayınları, İstanbul, 2011.

TAVUKÇU, Orhan Kemal, "Yunus Emre", Aksaray'ın Tarihi ve Tasavvufi Şahsiyetleri, ed. Mahmut Ulu, Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Eğitim Yayınevi, İstanbul, 2022, ss. 9-17.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri; Yunus Emre Divanı, 2. Baskı, BKY Yayınları, İstanbul, 2009.

TOPAL, Nevzat; "Yunus Emre'nin Aksaray'daki Mezarı Üzerine Düşünceler", ed.: Orhan Kemâl Tavukçu, Yunus Emre Kitabı, İçinde, Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2017, ss. 55-81.

ULU, Mahmut; Aşka Ağlayan Derviş Yunus Emre, 27. Baskı, Manolya Yayınları, Konya, 2020.

ULU, Mahmut; Menkıbeler Ekseninde Bir Zahir – Batın Yolcusu: Yunus Emre, Vefatının

700. Yılında Bizim Yunus Sempozyumu (26-28 Mayıs), ss. 108-116, Aksaray, 2021.

Yunus Emre, Divan (yz), Süleymaniye Kütüphanesi, Esat Efendi, no: 1321.

YAĞMUR, Selim; Yunus Emre Divanı, 7. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012.

YUNUS EMRE ŞİİRLERİNDE TAPDUK EMRE

Vardugumuz illere şol safâ gönüllere
Baba Tapduk ma'nîsin saçduk el-hamdüli'llâh

Tapdug'un tapusunda kul olduk kapusunda
Yûnus miskîn çigidük bişdük el-hamdüli'llâh

'İşk sultânı Tapduk durur Yûnus gedâ bu kapuda
Gedâlara lutf eylemek hem kâ'idedür sultâna

Miskîn Yûnus var dek otur yüzünü Hazret'e götür
Tapduklayın bir er getir hiç cihâna gelmez ola

Yine esridi Yûnus Tapduk yüzün görelden
Meger anun gönünden bir cur'a şerbet içdi

Yûnus sen Tapduk'a kılğıl du'âlar
'Âşıklar meydânı 'Arş'dan uludur

Yûnus Emrem iş bu sözi cân içinde söyledi
Söyleyen bî-çâre Yûnus Tapduk Emrem sırrıdır

Sorun Tapduklu Yûnus'a bu dünyeden ne anladı
Bu dünyenün karârı yok sen neyimiş ben neyimiş

Saga sola bakmadın hoş söyler Tapduk Yûnus
Ol gerçege 'âşıklar külli sagdur sol degül

Yûnus bir toğanıdı kondı Tapduk kolına
Ava şikâre geldi bu yuva kuşu degül

Tapduk diyem cümle dile inanmışam degme kula
Yûnus dahı hod kim ola bu sözleri diyen benem

Tapduk eydür bu Yûnus'a bu 'ışk Hakk'a irse gerek
Kamulardan ol yücedür ben ana niçe ireyin

AKSARAYLI ALMANCILAR NEYİMİZ OLUR?

Dr. ÜMİT TAŞTAN

Aksaray yazın büyük bir gurbetçi akınına uğruyor. 1950’lerde Avrupa’ya işçi olarak gidenlerin geçirdiği sosyolojik dönüşümün daha belirgin hale geldiği bir dönemdeyiz. Aksaraylı gurbetçiler, artık memleketlerine geçmişteki sıcaklıkla değil, mesafeli bir aidiyet duygusuyla dönüyorlar. Açıkçası, onlara hâlâ “gurbetçi” demek de pek doğru sayılmaz. Bir traktör ve bir ev parası biriktirip dönme hayaliyle yola çıkan ilk kuşak, çoğunlukla bu hayalini gerçekleştiremeden yaşlanmıştır. Onların çocukları olan ikinci kuşak, Avrupa’da kurduğu düzenin bozulması endişesiyle dönüş fikrini daha kısık sesle dillendirmektedir. Üçüncü kuşak ise zaten orada doğmuş, Türkçeyi kırık dökük konuşan, Avrupa kültürüne iyiden iyiye entegre olmuş, Türkiye’yi ise “ikinci vatan” olarak gören gençlerden oluşur.

Her yaz tatilinde Türkiye’ye gelen bu insanların Avrupa’ya kıyasla karşılaştıkları keşmekeşlik, içlerinde iyiden iyiye bir rahatsızlık duygusu üretti. Aslında bu rahatsızlığın arkasında, Türkiye’nin de benzeri bir düzeni ve refahı hak ettiği düşüncesi yatıyor. Öte yandan Aksaraylı vatandaşın da gurbetçilerden sürekli Avrupa’nın eşsiz benzersiz düzenine dair nutuk dinleyecek tahammülü kalmadığı kanaatindeyim. “Almanya’da sen bunu yap da gör bakalım ne oluyor” diye başlayan cümleler, “yok abi böyle araba sürülmez, böyle sahtekarlık olmaz, biz zaten bu yüzden gelişemiyoruz, o kuralı boşuna koymamışlar kardeşim” diye devam eden serzenişler bir süre sonra dinleyicide can sıkıcı bir bıkkınlık ve hatta öfke boyutuna varmaktadır.

Bu öfkeyle “anladık be kardeşim, burası Türkiye, burada düzen bu kadar, ne diye sürekli şikâyet ediyorsun” diyesi geliyor pek çok insanın. Bunun sonucunda lüks arabalarla “biz de Aksaraylıyız gardaşım” diyerek şehre tatile gelen gurbetçilere karşı mesafeli bir tutum ortaya çıkıyor. Bu tutumun savunulacak bir tarafı yoktur elbette, ancak bunu doğuran sebepler üzerinde kafa yormak gerekir.

Bugünlerde şehirde yoğun bir gurbetçi nüfus var. Geçenlerde kırmızı ışıktaki beklerken bir gurbetçi ile kuryeci arasında yaşanan diyaloga şahit oldum. Birisinin altında lüks bir araba, diğerininse eski bir motosiklet. Termometre 39’u gösterirken, bir anlığına klimasından feragat edip camını açan adam, kuryeci delikanlıya sesleniyor.

— Bakar mısın?

— Buyur abi?

— Az önce arkamdan gelip hatalı şekilde beni solladın, farkında mısın?

— Yoo, ne oldu ki?

— Ne oldusu var mı, sen bana çok yakın geçince ben de mecburen yan şeritteki araca yaklaştım.

— Tamam bir şey olmamış işte, neyi anlatıyorsun?

— Kızmana gerek yok, ben sadece hatalı olduğunu söylüyorum.

— Tamam abi anladık, bir şey oldu mu olmadı, niye uzatıyorsun?

— Kızacak bir şey yok, ama ben yan şerite geçmeseydim sana çarpacaktım.

— Keşke çarpsaydın dayı; keşke ezseydin, tamam mı?

Diyalog bitiyor ve kaskını takan kuryeci yeşil ışığın yanmasıyla birlikte hızla

oradan uzaklaşıyor. Bu olayda kuryecinin sözlerini tasvip edip etmemek bir yana, onun psikolojisini anlamaya dönük bir çağrıda bulunmak istiyorum. Bu kuryecinin Türkiye’de yaşayan ortalama bir insanın ruh halini aşağı yukarı yansıttığını düşünüyorum. Trafik, düzensizliğin, sıcak havanın, kavganın ve gürültünün getirdiği stres hepimizin ruhsal dengesinde sarsıcı bir etkiye sahiptir. Her sene ev sahibiyle kiracının yapacağı zam görüşmesi, iki taraf arasında paylaşılan ve giderek çoğalan bir kaygıyı üretir.

Dükkanının önündeki yolu gasp etmiş olan esnaflarla yaşanan park tartışmasına birçoğumuz alıştık. Bitmek bilmeyen yol çalışmalarını, düğün konvoylarını, geç saatte çalan kornaları ve müzik seslerini artık garipsemiyoruz. Geç gelen kargolar, sözünde durmayan ustalar, ucuz işçilik ve parasını ödemeyen müşteriler de aynı kanıksamayı pekiştiriyor. Benzer sıkıntıları tekrar tekrar yaşayarak edindiğimiz duyarsızlık hissi bir süre sonra bu sıkıntıları normalimiz haline getirir. İşte tam bu noktada gurbetçiden ayrışıyoruz.

Almanya’da çalışan ve özlük haklarına sahip olan bir işçi güvenli, nispeten konforlu ve yavaş bir tempoda çalışırken, Türkiye’deki işçi aynı işi çok daha meşakkatli koşullarda yürütmektedir. Bu çalışma koşullarından gelerek senenin bir ayını Türkiye’de geçiren gurbetçi, acaba ortalama bir yerleşik Aksaraylı işçinin halet-i ruhiyesini anlayabilir mi? Aynı zorluklarla yüzleştığımız ve aynı dertten muzdarip olduğumuz bu stres ikliminde yaşamının dışarıdan anlaşılamayacak bir boyutu vardır. Bu farklılığı anlamak ve sonuçlarına karşı hazırlıklı olmak önemlidir.

Gurbetçiler ile yerleşikler arasında her geçen yıl yükselen bir duvarın örüldüğünü gözlemliyorum. Bunun önlenmesinde iki tarafın da birbirini haklı haksız, doğru yanlış diye yargılamadan önce anlamaya çalışması son derece önemlidir. Gurbetçiler, Aksaray’a döviz getirerek esnafı ve şehri kalkındırdıkları ve her şeyden öte Aksaraylı oldukları halde ötekileştirildiklerini düşünüyorlar. Buna karşılık yerleşik halk ise gurbetçilerin şehirde trafik sorununa sebep olduğunu, fiyatları yükselttiğini, yabancı dil konuşarak dikkat çektiklerini ileri sürüyorlar. Aksaray Üniversitesi’nde çalışan tanıdığım bir hizmetli gencin şikâyeti ise nevi şahsına münhasır.

“Bu Almancılar çok sıkıntı Hocam” diyor. Niye ki dediğimde, “niye olacak Hocam, buranın düzenini bozuyorlar” diyerek içini dökmeye başlıyor. “Bizim köyde sevdiğim bir kız vardı, kız da beni seviyordu, askerden geldikten sonra nişan yapacaktık. Geçen yaz bizim uzaktan bir akraba olan Almancı tanıdığım oğlu lüks bir araba ile köye gelmiş. Gelince de nasıl yaptıysa bir şekilde kızı kandırıp İngiltere’ye götürmüş. Bu bir değil iki değil,

bunlar köyden kızları seçip seçip götürüyorlar Hocam” dedi.

Latifeyle karışık bu örnek üzerinde durmak ve düşünmek gerektiği kanısındayım. Aynı toplumsal kimliğe sahip olduğu halde yaşam biçimi, ekonomik refahı, sosyopsikolojik zemini farklı olan insanların karşı karşıya gelmesinin doğuracağı sonuçlar ve sorular üzerinde durmalıyız. Türkiye’de yaşamadığı için buranın sıkıntılarına maruz kalmayan bir gurbetçinin buradaki siyasi seçimlerde oy kullanabilmesi ne kadar doğru bir uygulamadır? Bu insanların Antalya’ya gelen herhangi bir turist olmadıklarına dikkat edelim.

Türk vatandaşı olan, Aksaray’da evi ve akrabaları olan, kendilerini Aksaray’a sıkı sıkıya bağlı hisseden insanlardan söz ediyoruz. Ancak bu insanlar her ne kadar içimizden bir parça ve bizden birileri olsa da aynı hayatı paylaşmadığımız da bir gerçektir. Savaşta galip gelmiş, bütün ganimetleri ele geçirmiş bir toplumsal düzenden çıkıp, henüz kendisini yeni yeni toparlamaya çalışan ve düzen arayışında olan bir topluma gelindiğini akıldan çıkarmamak gerekir.

Avrupa ile kıyaslayarak insanların hatalarını dillendirmek yerine iyi huy ve hasletlerini öne çıkaran bir yaklaşım çok daha birleştirici olacaktır. Öte yandan, o veya bu sebeple yaban ellerde düzen kurmuş ve öz vataniyle olan irtibatını korumaya çalışan insanlara karşı daha kucaklayıcı bir tutum sergilemekle de yükümlüyüz.

SAHİH HADİS NE DEMEKTİR? DİNDE BELİRLEYİCİ BİR ROLÜ VAR MIDIR?

H. ALİ ERDOĞAN

Sözlükte “sıhhatli ve sağlam” anlamına gelen sahîh kelimesi, terim olarak adâlet (doğruluk) ve zabt (değiştirmeden koruma) sahibi râvilerin kendileri gibi adâlet ve zabt sahibi râvilerden kesintisiz bir senedle rivayet ettikleri şâz (genel kabul ve sıhhat şartlarına aykırı) ve muallel/illetli (hastalıklı, ravinin yanılma özelliği) olmayan hadisi ifade eder. (1) Diğer bir ifade ile sahîh hadis, hadis usulü âlimlerince öne sürülen şartlara uygun olan hadis demektir. Râvilerin yani hadisleri nakleden zatların şahsi özellikleri hadislerin sahîh olup olmadığını ortaya koyar.

"Sahîh"lik daha çok hadislerin sened kısmı ile ilgilidir. Buna göre her "sahîh hadis"in Resûlullah (sas)'e nisbeti yüzde yüz doğru demek değildir. Hadislerin kahir ekseriyetinin metin kısmı söylendiği şekilde rivayet edilemediğinden manen (mana olarak) rivâyet edilmişlerdir. Bu nedenle hadisleri okuyup nakledenler yalancı duruma düşüp ilahi cezaya müstahak olmamak için (2) her hadisten sonra "fîmâ kâle ev kemâ kâle (Resulullah böyle veya buna benzer bir söz söyledi) ifadesini eklerler. Bu ifade hadisler okunduktan sonra yaygın bir şekilde kullanılan bir ifadedir.

Hadis âlimleri hadislerin rivâyet zinciri olan senet kısmıyla ilgili çok titiz davranmış, çok ince eleyip sık dokumuşlar. Fakat asıl olan hadis kısmı yani metin kısmı ile ilgili aynı titizliği göstermemişlerdir. Birbirine zıt manalara gelen hadislerden hangisi hadis olabilir, hangisi hadis olamaz şeklindeki çalışmalar pek yapılmamıştır. Mesela Maliki mezhebinde köpek her şeyiyle temiz sayılırken Şafi mezhebinde her şeyiyle pis sayılmıştır. Bunun sebebi bu konuda her iki mezhebin de farklı rivayetleri esas almasıdır.

İslam alimleri sahîh hadislerin ibadet ve muamelat gibi ameli konularda delil olduğunu,

(sübut ve manaya delaleti kesin) olan hadislerin delil olabileceğinde ittifak etmişlerdir.

Sahîh hadislerin kahir ekseriyeti "âhâd" haberdır. İlk kaynak olan Resulullahtan (sas) nakleden genellikle tek kişidir. Bir tek kişi tarafından nakledilen hadisler sahîh de olsalar zan ifade ederler, kesin değildir. Manaya delaletleri kesin olsa da sübut yönünden kesin kabul edilmezler. Mütevâtir (3) olmadıkça zan ifade ederler. Zan ifade eden nasslar inanç ile ilgili konularda delil ve dayanak olmazlar. Alimlerin büyük çoğunluğu ahad haberlere sahîh de olsalar sadece ameli konularda itibar etmişler; onları itikadi konularda belirleyici olarak kabul etmemişlerdir.

Çünkü dinde öncelik inanca aittir. İman esasları ana gövde mesabesinde oldukları için şüphe kabul etmezler. Amel ise inanç esasları üzerine bina edilen müştemilat mesabesindedir. Bir hadisin inanç konusunda delil olması için mütevâtir olması, sadece mütevâtir olması da yetmez, muhkem-mütevâtir olması şarttır. Diğer bir ifade ile sübut ve manaya delalet yönünden kat'i (mütevâtir) ve muhkem olan hadisler ancak iman konusunda delil olarak kabul edilir, referans olarak alınırlar. Bunlar ise sayıca azınlıktır. Lafzi mütevâtir olanların sayısı oldukça azdır. Manevi yani mana olarak mütevâtir olanların sayısı ise onlardan daha fazladır. Kesin sayıları konusunda ise bir görüş birliği yoktur.

“Hadis ilminin ana gayesi, rivâyetlerin sahîh ve doğru olanlarını ayıklamaktır. Kısacası Peygamber'in (sas) söylemediği bir sözü - mümkün mertebe- o'na söyletmemek, yapmadığı bir işi - olabildiğince- yaptırmamaktır. Bunu şöyle de formüle edebiliriz. Bir rivâyetin senediyle, metniyle sahîh olduğu anlaşılmış ise onu Peygamber'in

söylemiş olma ihtimali oldukça yüksektir, ancak yine de mutlak olarak bunu Resulullah söylemiştir denemez. Çünkü rivâyetin sabit olması kesin olmadığından sahih de olsa sonuçta âhâd olmak hasebiyle zan taşımaktadır.” (4)

RÂMÛZÜ’l-EHÂDİS İSİMLİ HADİS KİTABI HAKKINDA ÖNEMLİ BİR TESPİT

Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî tarafından derlenen bir hadis kitabı olan Râmûzü’l-Ehâdiş’ta Süyûtî’nin el-Câmi’u’l-kebir ve el-Câmi’u’s-şagîr’inden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Râmûzü’l-Ehâdiş’in muteber kaynaklardan derlendiği ve ihtiva ettiği bütün hadislerin sahih olduğu söylenemez. Kitapta sahih rivâyetleri ihtiva eden kaynaklardan faydalandığı gibi zayıf hadisleri içeren eserlerden de hadis alınmış olup bunların sıhhati hakkındaki hükümler şahsîdir. (Yani kitapta yer alan hadislerin bir kısmı kimi hadiscilere göre sahih, diğerlerine göre zayıf, hatta mevzu/uydurma olabilir.)

Müellif mukaddimede/ön sözde yazılan mim ”آ“ harfinin, hadisin sahih rivâyetleri ihtiva eden "mu’temed/güvenilir" kaynakta; gayın ”غ“ harfinin ise hadisin zayıf rivâyetleri ihtiva eden "gayri mu’temed/tam anlamıyla güvenilir olmayan" kaynaklardan derlendiği anlamına geldiğini kaydetmiştir. Fakat bu ön bilginin önemli bir kısmına eserin "çevirisinde" yer verilmemiştir."

Dini inanç ve hükümlerin tespiti ve ortaya konulması konusunda sadece muhkem âyetleri ve muhkem-mütevâtir hadisleri esas alan bir anlayış yanında zamanla aralarında hiçbir tefrik gözetmeden bütün hadisleri de merkeze alan bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bugün tarikat ve tasavvufa sempati duyan müslümanların elinden düşürmediği Râmûzü’l-Ehâdiş isimli hadis kitabının içinde yer alan bütün hadisler sahihmiş gibi tercüme edenler

iyi niyetler ile de olsa kaş yapayım derken göz çıkarma tehlikesine imkân tanımışlardır. (5) Râmûzü’l-Ehâdiş isimli eser Abdülaziz Bekkine tarafından tercüme edilmiş olup 1982 yılında Lütfi Doğan – M. Cevat Akşit tarafından neşredilmiştir. (6)

Yazının başlığında sorulan soruya dönecek olursak sorunun cevabının şu şekilde olması gerekir: İman esasları konusunda ancak muhkem âyetler ile muhkem ve mütevâtir olan hadisler delil ve dayanak olabilir. Mütevâtir olmayan âhâd hadisler ise sahih de olsalar itikâdi konularda delil ve dayanak olamazlar. Ancak ibâdet, ahlak ve sosyal ilişkiler konusunda muhkem âyetlere aykırı olmadıkça bu tür hadislere itibar edilebilir.

Kaynakça

(1) SAHİH - TDV İslâm Ansiklopedisi
<https://share.google/jEQyK5MmIaRTxAs37>

(2) Allâh Rasûlü bu rivâyette “kim bilerek bana yalan bir söz isnad ederse cehennemdeki yerini hazırlasın” demiştir. Altmıştan fazla sahâbeden, çok sayıda senedle nakledilen bu hadis, ilmi çalışmalara konu olan önemli bir rivâyettir.

(3) Mütevâtir: Yalan söylemek için bir araya gelip anlaşmalarını aklın kabul edemeyeceği kadar kalabalık bir topluluğun nesilden nesile naklettikleri haberlerdir. Doğru haberin diğer adı mütevâtir haberdur. Buna göre Kur'an mütevâtir bir haberdur. Amerika, Avustralya, Antartika kıtalarının varlığı da oralara gitmeyenler için mütevâtir bir haberdur.

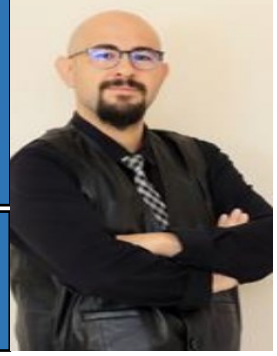
(4) Mustafa Akman, Hadis- Sünnet İlişkisi ve Toplumun Algısı (İstanbul: Çıra Yayınlan, 2011), 112.

(5) TDV İslâm Ansiklopedisi:
<https://share.google/59xA3LZFCsJni4jlg>

(6) Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî, Râmûzü’l-Ehâdiş, İstanbul 1275/1859, s. 1-4; a.e.: Hadisler Deryası Tercümesi (trc. Abdülaziz Bekkine, nşr. Lütfi Doğan – M. Cevat Akşit), İstanbul 1982, neşredenlerin girişi, I, s. V-VI.

KÜRESELLEŞME MASKESİYLE GELEN KÜLTÜREL KUŞATMA TÜRK KİMLİĞİNİN SOSYAL MEDYA GÖLGESİNDEKİ MÜCADELESİ

ARŞ.GÖR. NURİ ÇİÇEK

Küreselleşme, başlangıçta insanlık için umut vaat eden bir ufuk olarak belirmişti. Ekonomik iş birliği, bilgi paylaşımı, iletişimdeki devrimsel hız; bütün bunlar daha açık, daha bağlantılı bir dünya düşüncesini besliyordu. Teknolojinin ilerlemesiyle insanlar arasındaki mesafeler kısalmış, kültürler arasında daha yoğun bir temas sağlanmıştı. Bu görünürde olumlu gelişmeler, zamanla daha karmaşık bir dönüşüm sürecine evrildi. Sınırların aşılması yalnızca ticaretle sınırlı kalmadı; kültürel normlar, değerler, semboller de küresel dolaşıma girdi.

Ancak bu süreç, özellikle Batı merkezli değerler sisteminin dijital platformlar aracılığıyla dayatılmasıyla tek yönlü bir etkiye dönüştü. Farklı medeniyet birikimlerinin iç dokusu, zamanla aşındırılmaya başlandı. Yerel kimlikler, köklü gelenekler, tarihsel hafıza ve kadim toplumsal yapılar; “evrensel” olduğu iddia edilen modern yaşam pratikleri karşısında görünmezleşti. “Çeşitlilik” söylemiyle yola çıkan bu yeni düzende, aslında kültürel tek tipleşmenin önü açıldı. Artık kimlikler birer “**pazarlama teması**” na indirgeniyor; renkli kartpostallara, turistik deneyimlere ya da reklam malzemelerine dönüşüyor.

Bugün Türk kültürü, bu küresel dönüşümün merkezinde çok yönlü bir mücadele yürütmektedir. Bir yanda binlerce yıllık tarihi ve manevi birikimini korumaya çalışan bir direniş, diğer yanda dijital dünyanın görünmeyen tahakkümüne karşı şekil değiştirme zorunluluğu... Bu mücadele yalnızca bir nostalji ya da aidiyet hissiyle değil; aynı zamanda anlamı, değeri ve yön duygusunu koruma arzusuyla yürütülmektedir. Çünkü

kültür sadece geçmişin mirası değil, aynı zamanda geleceğin inşa malzemesidir.

Zira yeni çağın emperyalizmi, geçmişin kaba işgallerinden çok daha rafine ve sinsi yöntemlerle ilerlemektedir. Artık kaleler kuşatılmıyor; diller, anlatılar, semboller kuşatılıyor. Kılıçların yerini algoritmalar, fiziki işgallerin yerini zihin format(lama) ları/*sanal mankurtlar* almış durumda. Sosyal medya platformları üzerinden yayılan içerikler, toplumların duyarlılık haritalarını yeniden çiziyor. Gündelik dil, toplumsal ilişki biçimi ve estetik anlayış, birkaç saniyelik dikkat çekici videolara indirgeniyor. Yüzeysel ve hızlı tüketime dayalı bu içerik akışı, düşünme süreçlerini değil, tepki verme reflekslerini besliyor.

Bu görünmeyen kuşatmanın en hassas ve en kırılgan hedeflerinden biri ise şüphesiz ki **aile kurumudur**. Aile, toplumun en küçük ama en temel yapı taşıdır. Yalnızca biyolojik ya da hukuki bir birliktelik değil, aynı zamanda bir anlam, değer ve yön duygusunun doğduğu ve beslendiği yerdir. *Türk ailesi, tarih boyunca yalnızca bir akrabalık örgüsü değil; aynı zamanda ahlaki rehberliğin, terbiyenin, dayanışmanın ve medeniyetin aktarıcısı olmuştur*. Ancak dijital kültürün bireycilik merkezli yapısı, bu kadim kurumun içini sessizce boşaltmaktadır.

Aile içi ilişkiler, artık sosyal medya vitrinlerine açılan pencerelere dönüşmüş durumda. Anne-baba-çocuk ilişkisinde geleneksel roller bulanıklaşmakta; ebeveynler rehberlikten çok *dijital imaj üreticiliğine* odaklanmaktadır. Çocuklar ise ebeveynlerinin deneyim ve değerlerinden çok, bir *influencer*’ın

görüşlerine itibar etmektedir. Aile içi mahremiyet, bir “paylaş” tuşuyla ortadan kalkıyor. Güvenin yerini onay arayışı, sevginin yerini *görünürlük arzusu* alıyor. Aile üyeleri birbirlerine değil, *ekranlara dönük yaşıyor*.

Oysa **Türk ailesi** yalnızca birlikte yaşanılan bir fiziksel alan değil; birlikte olmanın anlamını, saygının, ölçünün, edebin, şefkatin ne olduğunu öğreten bir değer mekânıdır. “Ev” sadece dört duvar arasında geçirilen zaman değil; kişiliğin, vicdanın, kimliğin temellendiği yerdir. Bu nedenle, bu çekirdeğin çözülmesi yalnızca aile kurumunu değil; onunla toplumun da çözülmesine yol açar. Çünkü aile zayıfladığında, dayanışma duygusu zayıflar; ahlaki pusula pusulasızlaşır/ yönsüzleşir; toplum, ortak değer haritasını kaybeder.

Bu dönüşüme karşı koymak, geçmişe dönmek değil; geleceği doğru bir yerden kurma sorumluluğudur. Bunun ilk adımı, kavramların temizliğidir. “Aile”, sadece kan bağından ibaret değildir. O aynı zamanda ortak hayatın, karşılıklı sorumluluğun, duygusal bağın ve ortak değerlerin taşıyıcısıdır. **Bugünün tüketim kültürü bu kavramı yalnızca romantik dizilerde süslenmiş bir dekor olarak sunuyor.** Oysa bizler için aile, karakterin yoğrulduğu, erdemin öğrenildiği, bireyler arası sınırın anlam bulduğu ilk mekândır.

Bu anlamda, Türkiye’de 2025 yılının “Aile Yılı” ilan edilmesi, sadece bir takvim notu değil; aynı zamanda toplumsal bir uyanış çağrısı olmalıdır. Devletin, sivil toplumun, akademik çevrelerin ve medyanın birlikte harekete geçmesi gereken çok katmanlı bir seferberlik gerekmektedir. Aileyi yeniden tanımlamak, korumak ve geleceğe taşımak için sadece nostalji yeterli değildir. Çağın gereklerine uygun, dirençli ve üretken bir yaklaşım elzemdir.

Bu bağlamda ikinci adım, sosyal medya ve dijital dünyayla kurulan ilişkinin kökten dönüşümüdür. *Aile bireyleri dijital mecralarda yalnızca içerik tüketen pasif figürler değil;*

anlam kuran, değer üreten bilinçli aktörler olmalıdır. Çocuklara sadece ekranlardan uzak durmaları gerektiği öğretilmemeli; aynı zamanda dijital ortamda etik, eleştirel ve yaratıcı bir tutum geliştirmeleri sağlanmalıdır. Bunun için *medya pedagojisi yalnızca teknik eğitim değil; aynı zamanda ahlaki bir çerçeve sunmalıdır.*

Sosyal medyada geçirilen zamanın niteliği, ailenin iç yapısına doğrudan etki etmektedir. Ebeveynler çocuklarıyla yüz yüze geçirdikleri zamanı ekran süresine tercih etmeli, örnek olma sorumluluğunu unutmamalıdır. **Dijital farkındalık, bugün artık lüks değil, zorunluluktur. Tıpkı sağlıklı beslenme gibi, sağlıklı dijital tüketim de bir bilinç meselesidir.**

Bu noktada devletin rolü yalnızca ekonomik yardımlarla sınırlı kalmamalıdır. Aile merkezli politikalar, eğitim sisteminde değer aktarımını incelemeli, müfredata medya okuryazarlığını bütüncül bir yaklaşımla entegre etmelidir. Rehberlik hizmetleri, yalnızca akademik destek değil; aynı zamanda dijital kimlik gelişimi, duygusal denge ve aile içi iletişimi güçlendirme misyonu taşınmalıdır.

Unutulmamalıdır ki bir medeniyet yalnızca dış tehditlerle yıkılmaz; çoğu zaman içeriden çökertilen değerlerle dağılır. Aile bu açıdan yalnızca bireysel bir sığınak değil; kolektif hafızanın, kültürel sürekliliğin ve toplumsal sağlamlığın da teminatıdır. Türk ailesi, kendi köklerinden beslenen; ama aynı zamanda çağın rüzgârlarına da direnç gösterebilen bir yapıya kavuştuğu takdirde, bu çağın içinde hem var olmaya hem de değer üretmeye devam edecektir.

Çünkü **bir milletin hafızası önce evinde susar, sonra sokakta unutulur.** O hâlde yeniden konuşmamız gereken yer, evin içidir. Sessizliğe direnen her aile, bu dijital çağın kültürel kuşatmasına karşı yükselen bir savunma hattıdır. Ve her bilinçli aile, geleceğin inşasında bir kale hükmündedir. **Zihinler teslim alındığında bayraklar hâlâ dalgalansa da vatan çoktan içeriden düşmüştür.**

ZAMANIN ÖTESİNDE BİR BİLGE: TYANALI APOLLONİOS

DR. MEHMET EVREN

Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Kemerhisar beldesi, günümüzde sessiz bir Anadolu kasabası izlenimini verse de antik çağda oldukça farklı bir çehreye sahipti. Roma döneminde Tyana adıyla bilinen bu kasaba doğu ile batı arasındaki kültürel yolların kesiştiği noktada yer alan önemli bir kentti. Öyle ki, bu şehir, sadece bir uygarlığa değil, aynı zamanda bilgelik yolunda yürüyenlere de ev sahipliği yapmaktaydı. Nitekim fikir dünyasını hem doğunun hem batının bilgeliğiyle yoğurmuş bir düşünür, Kapadokyalı bir bilge, Tyanalı Apollonios da, burada doğmuş ve bu kentin tarihî kimliğinde silinmez bir iz bırakmıştı.

Milattan sonra 1. yüzyılda yaşamış olan Tyanalı Apollonios, Pers, Hindistan ve Mısır'a bir dizi ziyaretlerde bulunmuş ve buralarda tanıştığı Hint bilgeleriyle sohbet etmiş, Mısır'daki tapınaklarda gizemli öğretilere merak salmıştır. İlâveten Apollonios, Atina ve

Roma'da felsefî tartışmalara da katılmış bir filozoftur.

Apollonios'un hakkında öğrendiklerimizin büyük bölümü, Roma İmparatoru Septimus Severus (MS 193-211)'un eşi İmparatoriçe Julia Domna'nın (ö. 217) isteğiyle yazılmış olan Lucius Flavius Philostratus (MS 175-245)'un sekiz ciltlik eseri *Tyanalı Apollonios'un Hayatı*'na dayanmaktadır. Bu eserde Philostratus, Apollonios'u hem bir bilge hem de bir efsanevi bir şahsiyet olarak betimlemektedir. Ancak bu yazı, Apollonios'un efsanevi kişiliğinden ziyade; düşüncelerini, yaşam biçimini ve felsefesini ele almayı amaçlamaktadır. Zira kalıcılığı sağlayan, efsaneler değil; düşünsel derinliktir.

Pythagoras'ın İzinde Bir Hayat

Apollonios'un düşünsel yönelimini anlamının en doğru yolu, onun Pythagorasçı gelenekle kurduğu sıkı ilişkiyi incelemektir. Apollonios, daha 14-16 yaşlarında iken Pythagoras (MÖ 570-495)'ın öğretisiyle tanışmış ve bu düşünceyi sadece teori de değil, aynı zamanda hayatının her alanına uygulamayı başarmıştır. Ruh göçüne inanan Pythagorasçılara göre yaşam, ruhun arındırılması ve daha yüksek bir varoluş düzeyine ulaşılması için bir araçtır.

Apollonios da bu idrak doğrultusunda “insanın kendisini denetim altında tutmasını salık veren bir ahlaksal yaşam sürmeye” çalışmıştır. Bu yüzden Apollonios, keten giysi kullanmış, çıplak ayakla yürümüş ve sade bir yaşam sürmeyi felsefi bir görev olarak görmüş ve böylece et yemeyi, şarap içmeyi, hatta hayvan derisinden yapılmış giysileri kullanmayı reddetmiştir. Bu çileci yaşam anlayışı, onun sadece bedenini değil, aynı zamanda zihnini ve ruhunu da disiplin altına almasına olanak vermiştir.

Philostratus *Tyanalı Apollonios'un Hayatı* isimli eserinde Apollonios'un beş yıl boyunca hiç konuşmadan yaşadığından söz eder. Bu suskunluk dönemi, Apollonios'un kendi içinde derin bir yolculuğa çıktığı, dış seslerden uzaklaştığı bir arınma sürecidir. Ona göre susmak, yalnızca sessizlik değil; düşüncenin incelenmesi, bilincin keskinleşmesidir. Zira konuşmak bilgi işi iken; susmak ise bilgeliktir.

Düşüncelerini Yaşayan Bir Filozof

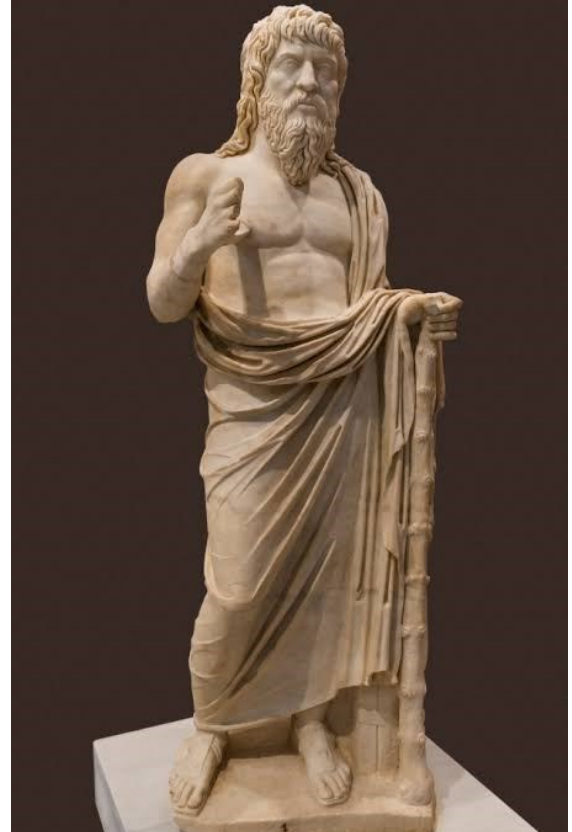
Apollonios'u farklı kılan yönlerden biri de felsefeyi yaşamın kendisine dönüştürmesidir. Teorik bilgiye indirgenmiş bir felsefe anlayışını reddeden Apollonios, yaşamını düşüncelerine uygun biçimde inşa etmiştir. Babasından kalan mirası yoksullara bağışlaması, gösteriştan uzak durması ve toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmesi, onun etik tutumunun yalnızca söylem düzeyinde kalmadığını gösterir.

Bununla birlikte Apollonios'un felsefesi sadece bireysel bir ahlak felsefesiyle sınırlı değildir. O, aynı zamanda etik ve politikayı birleştiren bir filozoftur. Pythagorasçıların politika ve yönetime ilişkin fikirleri de Apollonios'un politika felsefesine dair düşüncelerini belirlemektedir. Nitekim Apollonios, bilgelikten yoksun bir yönetimin adalet ve erdemi gerçekleştiremeyeceğini vurgular ve Pythagorasçıların savunduğu “bilgelerin kral olması” gerektiği fikrine katılır.

Apollonios, *Mektuplar* adlı eserinde ise şöyle der: “Oğullarınızın babalara, gençlerinizin yaşlılara, erkeklerinizin yöneticilere, yöneticilerinizin yasalara, yasalarınızın filozoflara, filozoflarınızın tanrılara ihtiyacı vardır.” Apollonios'un bu görüşleri, onu halkın içinde yer alan, kent kent dolaşıp insanlara seslenen bir bilgeye dönüştürür.

Doğu ve Batı Düşüncesi Arasında Bir Sentez

Apollonios'un düşünce dünyası, seyahatleri aracılığıyla doğu ve batı gelenekleri arasında kurduğu düşünsel köprüyle şekillenmiştir. Brahman bilgeleriyle

Hindistan’da yaptığı görüşmeler, Mısır’daki kehanet okulları, Etiyopya’daki çileci düşünürlerle kurduğu ilişkiler; doğu mistisizminin Apollonios’un düşünce sistemine sızmasını sağlamıştır. Bu yolculuklar sayesinde Apollonios’un düşüncesi, doğu ile batı arasında bir sentez halini alır. Pythagoras’ın akılcı yapısı, Brahmanların içsel disiplin anlayışıyla birleşir. Evrenin harmonisi, ruh göçü, ruhun ölümsüzlüğü, doğayla uyum içinde yaşama fikri, Apollonios’un zihninde yeni bir sentez oluşturur.

Ona göre, tanrıya ulaşmak için dışsal ayinlere değil, içsel temizlenmeye ihtiyaç vardır. Tapınaklardaki kanlı kurban merasimlere karşı çıkmasının temelinde de bu anlayış yatar. Tanrılar kana değil, doğruluğa ve bilgelikle yaşanmış bir hayata gereksinim duyarlar. Onun anlayışında tanrı, tapınakta değil; insanın içinde yaşar. Bu nedenle insanlar, kendi içlerinde taşıdıkları tanrısal özü keşfetmeli; dışsal gösterişlerle eğlenmek yerine, sadelikle ve içtenlikle yaşamayı öğrenmelidir.

Stoacılıkla Örtüşen Düşünceler

Apollonios’un felsefesi, zaman zaman Stoacı düşünceyle de kesişir. Stoacı düşünürler gibi o da evreni bütünsel bir yapı olarak görür ve doğaya uygun yaşam formunun önemini vurgular. Apollonios, “Hepimiz Tanrı’yla akrabayız,” derken, tüm insanlığın ortak bir kaynaktan geldiğini ifade eder. Bununla birlikte Apollonios, “Tüm yeryüzünü kendi vatanımız, insanların hepsini kardeşlerimiz ve dostlarımız olarak görmemiz soylu bir tavidir.” demektedir. Bu kozmopolit bakış açısı, Stoacı Lucius Annaeus Seneca’nın (ö.65)

“Ben dünyanın bir köşesi için doğmadım; bütün dünya yurdumdur,” düşüncesiyle de örtüşür. Bu bağlamda Apollonios ahlaki ve siyasi bir reformcu yönüyle öne çıkar. İlaveten daha öncede ifade edildiği gibi Apollonios, Pythagorasçıların ‘bilgelerin kral olması’ gerektiği şeklindeki fikirleriyle de yetinmemiş ve Stoacı düşüncedeki tüm yeryüzünü vatan olarak görme anlayışını ve dünya vatandaşlığı görüşünü de savunmuştur.

Efsaneler ve Gerçekler Arasında

Zaman içinde Apollonios’un yaşamı, bir dizi efsaneye dönüşmüştür. Öyle ki onun mucizeler gösterdiği, geleceği bildiği, ölüleri dirilttiğinden söz edilir. Philostratus’un eserinde bu anlatılar fazlasıyla yer bulmaktadır. Kimi dönemlerde Hristiyanlık muhalifi bir figür olarak konumlandırılmış, Hz. İsa’ya bir tür “pagan rakip” olarak sunulmuştur. Oysa Tyanalı Apollonios’un asıl gücü, efsanelerde değil; fikirlerinde ve hayatında aranmalıdır. O, daha önce de ifade edildiği gibi neyi savunuyorsa onu yaşayan bir filozoftur. Bilgeliği yalnızca sözle değil, yaşam pratiğiyle inşa etmiştir. Gösterişsiz hayatı, ahlaki prensipleri ve özgür düşüncesiyle bugün için de örnek teşkil eden bir şahsiyettir.

Günümüzde Apollonios Ne Söyledi?

Tyanalı Apollonios’un günümüze dair söyleyecek çok sözü olurdu. Bilhassa tüketim kültürünün dayattığı hızlı yaşam biçimi, anlam yitimine uğramış ilişkiler ve sığ kalan düşünceler karşısında onun sunduğu yalın, ölçülü ve fikirlere dayalı yaşam idraki; bizlere alternatif bir yol sunar. Nitekim o, sadece bir felsefe öğretisiyle değil, yaşadığı coğrafyayla, yürüdüğü yollarla, dokunduğu insanlarla iz bırakabilmiş bir bilgedir. Bugün Kemerhisar’ın taşlı sokaklarında dolaşırken, onun ayak izlerinin hâlâ orada olduğuna inanmak mümkündür. Son tahlilde, vicdanlara seslenebilen Tyanalı Apollonios’un düşüncesi, bilgelik yolunu seçenlerin yönünü kaybetmeyeceğini bizlere hatırlatmaktadır.

Kaynakça

Altındal, Aytunç. *Yoksul Tanrı Tyanalı Apollonius*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2005.

Albayraktaroğlu, İrem. “Apollonius of Tyana Ancient Time/Greek Philosopher”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 9, S. 4, 2022, s. 1648-1663.

Akalın, Kürşat. Yeni Ahitteki Tyanalı Apollonius -Apollonius of Tyana in New Testament. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences

Institute, (2015), 7(12), 220-244.
<https://doi.org/10.20875/sb.78321>
Apollonios, Tyanalı. *Mektuplar*. Çev.
C. Cengiz Çevik. İstanbul: Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları, 2021.
Evren, Mehmet. “Tyanalı
Apollonius’un Pythagorasçı Kökenleri
Üzerine Bir Değerlendirme”. FLSF
Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, sy.
33 (Mayıs 2022): 23-40.
<https://doi.org/10.53844/flsf.1075809>.

Evren, Mehmet. “Tyanalı Apollonius
ve Yunan/Roma Medeniyeti’ne Katkıları”,
İçinde *Tyana Kazı ve Araştırmalar – I*. 155-182.
ed. Osman Doğanay, İstanbul: Arkeoloji ve
Sanat Yayınları, 2019.

Philostratus, Lucius Flavius. *The Life of
Apollonius of Tyana: the Epistles of Apollonius
and the Treatise of Eusebius*, Volume I, xi, 457,
459.

Tyanalı Apollonios

DENİZDEN GEÇERSEN MUSKAN BOZULUR!

FAHRİ SARRAFOĞLU

Çocukluğumda büyükannem bana derdi ki:

“Oğlum, denizden geçersen muskan bozulur.”

Bu söz zihnime yer etmişti. Akşaray’dan İstanbul’a gelirken —ki o yıllarda henüz Boğaz Köprüsü yapılmamıştı— Harem’den Sirkeci’ye arabalı vapurla geçerdik.

Dönünce büyükanneme,

“Vapurla denizden geçtim, muskam bozuldu mu?” diye sorardım.

O da gülerek, “Hah, bak yüzün değişmiş, betin benzin açılmış,” derdi. Bu sözleri hoşuma giderdi.

O zamanlar ne demek istediğini pek anlayamazdım: “*Denizden geçersen muskan bozulur,*” ne demekti?

Lise yıllarımda sık sık İstanbul’a gelir, işim bitince hemen Kapalıçarşı’dan çıkar çıkmaz, ilk fırsatta Eminönü’nden Üsküdar’a vapurla geçerdim. Çünkü büyükannemin sözü hâlâ kulaklarımdaydı.

Artık birinci köprü (bugünkü 15 Temmuz Şehitler Köprüsü) yapılmıştı. Arabalı vapur devrini kapatmış, Akşaray’dan kalkan otobüsler doğrudan Sirkeci’ye değil, Topkapı’ya gider olmuştu.

Ama büyükannem neden sürekli, “Oğlum, denizden geçersen muskan bozulur,” diyordu?

Bu sözün gerçek anlamını üniversiteye başlayınca anladım... Sosyal Psikoloji dersinde.

Aslında büyükannem, muska ya da büyüden söz etmiyordu. Mesele, tamamen psikolojikti.

İnsan bazen farkında olmadan kendine muska yapar — yani kendi kendine sınırlar koyar, kalıplar üretir. Rutinleşir, tekdüze yaşamaya başlar.

İnsan, kendini korumak için bazı düşünce kalıpları geliştirir. Bu kalıplar, kişinin kendisine dair inşa ettiği kimliği ve güvenlik alanını oluşturur. Zamanla bu alanlar, psikolojik bir konfor alanına dönüşür.

Büyükannemin “muska” dediği şey, aslında benim kendime çizdiğim sınırlardı.

Ve o sınırlar, beni güvenli ama değişmeyen bir yaşam döngüsüne mahkûm edebilirdi.

Deniz burada sembolik bir geçişti. Kişinin kendini aşmasını, birey olduğunun farkına varmasını temsil ediyordu. Vapurla İstanbul’a geçmek sadece coğrafi değil, psikolojik bir eşiği geçmekti.

Karşıya geçerken içimde bir şey değişiyordu. Çünkü bilinçdışı bir düzeyde, alıştığım yaşam kalıbından uzaklaşıyor, yeni imkânların kıyısına varıyordum.

Bu da Jung'un tanımıyla bir
bireyleşme yolculuğuydu.

Kısaca: İçimdeki *sırça köşkün*
farkına varıyordum.

Her İstanbul dönüşümde daha
farklı, daha bilinçli bir “ben”le
karşılaşıyordum.
İstanbul’a giderken 12 saat süren
yolculuk boyunca gördüklerim,
dönüşler, Kapalıçarşı’daki dükkân için
yaptığımız alışverişler... Bunların
hepsi aslında birer keşif ve kendimi
tanımayıdı.

Muskanın bozulması,
psikolojik anlamda bireyin kendi
kendine koyduğu sınırları fark etmesi
ve onları sorgulaması demektir.

Zira insan bazen korkularından,
alışkanlıklarından muska yapar — ve
onunla yaşamaya başlar.

Bu “muskalar”, kişilik
savunma mekanizmaları olabilir;

alışkanlık temelli davranış kalıpları ya
da zaman zaman öğrenilmiş
çaresizlikler...

Ama bu kalıplar yıkılmadan
kişi *kendilik bilincine* ulaşamaz.

Eğer biz kendimizi
değiştirmezsek, bir süre sonra bulanık,
durgun suya dönüşürüz. Kirlenmeye
başlarız.

**“De ki: Herkes kendi yapısına
(şâkilesine) göre hareket eder.
Rabbiniz, kimin daha doğru yolda
olduğunu en iyi bilendir.”**
(İsrâ Suresi, 17/84)

İşte bu “şâkile”, insanın kişilik
yapısı, karakter kalıplarıdır.

O muska, belki de bu şâkilenin
bir tezahürüydü.

Ama denizden her geçişimde o
yapıyı fark ediyor, sorguluyor, yeni bir
“ben”le karşılaşıyordum.

DEĞERSİZLEŞEN SÖZ KUTSALLAŞAN EĞİTİM

MEHMET YAŞAR
SOYALAN

-Yaşadığımız Hayata ve Kendimize
Dair Bir Giriş Denemesi-

Konuşma, en temel anlaşma aracıdır; insanlar bu aracı kullanarak tanış olurlar ve tanışlıklarını derinleştirirler. Konuşma, muhatabını anlama aracı olduğu kadar aynı zamanda kendini anlatma aracıdır da... Konuşmanın esası anlama ve anlatma ise, anlama ve anlatmanın özünü de merak ve öğrenme ihtiyacı oluşturur. Konu öğrenme olunca, sorma, sorgulama ve empati kurma konuşmanın olmazsa olmazı haline gelir. Tüm bunlar bize hem bireysel hem de toplumsal var oluşumuzda konuşmanın önemini ve gereğini ortaya koymaktadır.

Ancak konuşma uygun ortamlarda ve önyargılardan uzak bir şekilde gerçekleşirse “*tanış olmak*” mümkün olur yoksa konuşmanın anlamsızlaştığı, konuşmaların konuşma olmaktan çıkıp tartışmaya, tanış olmaktan çok düşmanlığın bir aracına dönüştüğü durumlar ve zamanlar da az değildir. Özellikle muhatapla onun “*kutsal*” addettiği şey üzerine konuşulmaya, tartışılmaya çalışıldığı durum ve zamanlar işte böyle durum ve zamanlardır.

Aslında insanlar hangi inanç ve fikir yapısına sahip olurlarsa olsunlar, kutsalını bir başkasına, özellikle de “öteki” addettiğine tanıtmaktan, misyonerlik yapmaktan hoşlanırlar, ancak kutsalının sorgulanması, itirazların gelmesi durumunda veya kendisine misyonerlik yapıldığında hoşnutluğu, hoşnutsuzluğa dönüşür. (Biliyorum, insanoğlunun önyargılarından tümüyle sıyrılması mümkün değildir. Önyargılar, her bir bireyde çok farklı şekilde tezahür edebilir. Kastımız, yargısında önyargısının tek belirleyici olmamasıdır.)

Bu nedenle bir şey üzerinde konuşabilmek, onun hakkında yorum yapabilmek, eleştiri ve önerilerde bulunabilmek, yani konuşmanın hakkını verebilmek için o şeyin “*kutsal*” *zırhına* bürünmemiş olması gerekir. Çünkü bu “zırh”, kişinin empati yapmasını zorlaştıracak gibi, duygusal ve tepkisel davranmasına neden olur ve fotoğrafın bütününe görmesini engeller. Bu gereklilik sağlanmalı ki herhangi bir yanlış anlaşılmaya yol açılmasın ve bir çevre baskısı da oluşmasın.

Geçmişten günümüze süregelen bir toplumsal refleks ve alışkanlık olarak, kutsallarla ilgili sorma, sorgulama ve itiraz durumu, genellikle “*hakaret*” ve “*aşağılama*” olarak algılanır ve buna uygun bir refleksle karşılık verilir. Çünkü “*kutsal olan*” çoğunlukla bir “*doğmaya/tabuya*” dönüştüğü için, anlama, empati ve hoşgörü kısmı devredışı kalır ve “kutsal” addedilene yönelik herhangi bir itiraz, sorma, sorgulama ve eleştiri hakaret ve saldırı olarak kabul edilir.

Bu nedenle, “kutsal” olarak algılanan herhangi bir nesnenin, olayın, olgunun, mekânın, fikrin, düşünce ve inanışın, şahısların, din veya devlet adamlarının veya sosyal ve siyasi sistemlerin sorgulanıp eleştirilmesi daima “yanlış anlaşılma” ve tepki çekegelmiştir. Sadece bu değil, herkesin içinde yaşadığı ve bir şekilde etkilendiği siyasi ve ekonomik sistemlerin, yönetim biçimlerinin veya bunlara ait alt sistemlerin eleştirilmesi, farklı çözüm önerileri veya farklı modeller önerilmesi de tepki ve reaksiyonlara neden olmaktadır. Konu ile ilgili farklı yaklaşımlarda, farklı model

demektir. Oysa “kutsal”, onu “kutsal” addedenler ile sınırlı kalmaktadır. Bu insanlar açısından kutsalın asgari müşterek yanı “kutsalın doğma ve tabuya dönüşmüş olmasıdır.

Doğma ve tabunun özünün akıldışı ve tecrübe edilemiyor olmasıdır. Bir şey, aklen yorumlanabiliyor, üzerinde fikir yürütülebiliyor ve tecrübe edilebiliyorsa, o şey, “tabu” ve “doğma” değildir, dolayısıyla “kutsal” da değildir. Ancak uygulamaya baktığımızda kutsal olan ile değerli, kıymetli ve önemli olanın birbirine karıştığını, birbirinin yerine kullanıldığını görüyoruz.

Bu anlamda Arapçadaki, “*mukaddes*”, “*muharrem*”, “*mübarek*” kelimelerinin Türkçedeki “*kut*” kelimesinden türetilmiş “*kutsal*” kelimesi ile ortak anlamda kullanılmasından kaynaklanan bir anlama ve dil sorunu ile karşı karşıya olduğumuzu ve bir anlam karışıklığı (aslında kafa karışıklığı) yaşadığımızı ifade etmemiz gerekir. Kutsal olan ile ilgili tepki ve reaksiyonların aşırılığının temelinde bu yanlış anlamaları ve kavram karışıklığını görüyoruz. (Bu konuların detaylı inceleme ve tartışmaları, “Kutsalın Egemenliğinden Adaletin Egemenliğine” kitabımızda yapılmıştır. İlgili kitap İşaret Yayınlarından 2012 yılında yayınlanmıştır.)

Tabi buradaki en temel sorun veya en hayati konu, kutsal olan ile muhataplık ve kutsalın ne olduğu, nasıl tanımlandığı, anlamlandırıldığı, içeriğinde ne olduğu, nasıl doldurulduğu konusudur. Kutsal olandan kasıt, önemli ve değerli olan ise zaten bu konu konuşulabiliyor, tartışılabilir ve çoğaltılabilir demektir. Bu tür bir kutsal algısının muhataplığı konusunda herhangi bir sorun yoktur, hatta belirli bir muhataplık durumu da söz konusu değildir; ilgili herkes muhataptır. İlgilisi muhatap olduğu konuyu derinlemesine inceler, anlamaya, anlatmaya çalışır, sorgular, kıyaslar, aklına yatmadığı konuları sorar hatta eleştirir, geliştirilmesi için öneriler sunabilir.

Burada herhangi bir sorun olmadığı gibi bu aynı zamanda *istenilen bir durumdur*. Ancak konu bir doğmaya dönüşmüş ve tartışılmaz, sorgulanamaz, eleştirilemez bir hale gelmiş ise veya böyle bir hal üzere ise

muhatabın burada, tabi olmak, inanmak veya reddetmek dışında başka bir seçeneği yoktur.

Burada ancak *aynı kutsala/doğmaya inananların, tabiiyetinden*, birlikteliğinden ve ortak davranışlarından söz edilebilir. Dolayısıyla burada farklı düşüncelerin, fikirlerin ortaklığından veya konuşulabilirliğinden söz edemeyiz. Burada ifade etmemiz gerekir ki ne Kur’an ne de onun vaz ettiği İslam bir doğma ve tabudur. (Yine burada Kur’an’sız bir Peygamber düşünülemeyeceği gibi Peygambersiz bir Kur’an’ın varlığını düşünemeyeceğimizi ifade etmeliyim.)

Oysa bir toplumu toplum yapan şeyler *inanç ve değerleridir*. Bu nedenle bir toplumu toplum yapan temel değerler benzer kelimelerle isimlendirilseler bile farklı içeriklerle karşımıza çıkarlar. Örneğin, *ahlak* denildiğinde, *adalet* denildiğinde, *hak-hukuk* denildiğinde, *eğitim* denildiğinde, *iyi* veya *kötü* denildiğinde hatta *devlet* ve *aile* denildiğinde bile ortak bir tasavvurdan söz etmek mümkün olmamaktadır. İşte bu içerik farklılığının hatta zıtlığının temelinde değerlerin ve inançların kutsallar tarafından belirlenmiş olması gerçeği yatıyor.

Bu da bireyleri ve toplumları hep birlikte bir değersizliğe ve akıldışılığa mahkûm ediyor. Üstelik en rasyonel toplumların, doğmaları ve tabuları en çok toplumlar olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bu modern toplumlar, sürekli yeni tabular ve yeni kutsallar üreterek kendilerini tartışılmaz kılarak egemenliklerini pekiştirirler, böylece kendileri dışındakileri değersizleştirerek “öteki” haline getirirler. Egemenlik alanları kutsalların en bol olduğu alanlardır ve genellikle de bu kutsallar seküler alanda tezahür ederler.

Bu *ortak değersizlik durumu* elbette sadece günümüze has bir gerçeklik değildir; insanlıkla yaşıttır. Aslında sorun olarak gördüğümüz şey, insanlığın farklı değerlere sahip olması değildir; tersine bir değerinin olmamasıdır. Çünkü hiçbir değer “öteki” ve “düşman” üretmez, aksine kucaklar ve kendisine katar veya kendisi ona katılır. Ayrıca bir şeyin “değer” olması, evrensel izler taşıması ve tüm insanlık için olumlu bir şeyler ifade etmesi anlamına da gelir. Aslında

insanlığın farklı değerlere sahip olması iyiliğin ve iyilerin çokluğunu gösterir.

Böyle bir şey daha çok konuşma, daha çok tanışma ve soru sorma, anlama, araştırma, karşılaştırma yapma ve örnek alma, örnek olma ihtiyacını ortaya çıkarır. Ancak yaşanan gerçeklik böyle demiyor; iyiliği bile kendimize, kendi yöntem ve uygulamalarımıza has kılarak, tabulaştırıyor, iyilikten bir ayrıcalık üretiyoruz. Yani gerçekte değerlerin ve iyiliğin egemen olduğu böyle bir dünya yok. Tabuların egemen olduğu bir dünya sözkonusu. (Sadece bedel ödeyerek iyi kalmaya, iyilik yapmaya çalışan insanlardan veya bazı topluluklardan söz edebiliriz.)

Çünkü, insanlığın çok kültürlü, estetik yönlerinin alabildiğine gelişmiş olması, çok kıymetli yapılara, müzelere, ibadethanelere, eğitim kurumlarına sahip olmaları onların iyi insanlar olmaları veya iyi işler yapmaları için yeterli olmadığı gibi bu anlayış, yapı ve kurumlardan çıkan “bilgi”, “fikir”, uygulama ve davranışlar, yapılan tartışmalar ortak bir değere veya ortak iyiye dönüşmüyor. Muhatabı iyi olana yönelmiyor. Çünkü hepsi aynı kutsalın içinde yaşıyor ve aynı kutsalın içinden konuşuyor. Çünkü *“değerin” kutsala dönüşmesi veya “değerin”, “kutsal olan” ile aynılaşması*, konuşabilme, karşılaştırabilme ve örnek olabilme, örnek alabilme imkanını ortadan kaldırıyor.

Çünkü bir şey kutsallaşınca tartışılması, sorgulanması imkansızlaşıyor, bunu imkân dahilinde görmek *“öteki”* olmayı kabullenmek anlamına geliyor ve öteki olmayanın, kutsalı içselleştirme dolayısıyla kendisinden uzaklaşma dışında bir seçeneği kalmıyor. Artık her bireyin veya her toplumun kendine özgü kutsalı olduğu için grup içindeki birisinin, farklı grupları veya farklı gruptan birini örnek alması, farklı gruplardan biriyle bir araya gelmesi veya ortak bir projenin parçaları olmaları da mümkün olmuyor. Çünkü buna gidecek bütün yollar *“öteki”* ve *“düşman”* kılımarak ilga edilmiştir. Dolayısıyla *ayrı kutsallara/ doğmalara sahip kalınarak* birlikte veya ayrı ayrı, aynı *gerçekliğe giden yollar inşa etmek de imkânsız* hale getirilmiştir.

Aslında değerlerin kutsala dönüşmesiyle sorma, sorgulama ve eleştirme imkânı ortadan kalktığı için, ortada buluşulacak, konuşulup tartışılacak bir konu da kalmamaktadır.

Konuşulacak konu ve konular ortadan kalktığı için konuşmanın gereği de kalmamaktadır. İnsanlar çevrelerine, cevap ve itiraz hakkı olmayan, adeta muhatapsızlaştırılmış ve bir monoloğa dönüşmüş bir konuşma ile hitap etmek durumunda kalmışlardır. Konuşmalar, tebliğ eden, buyuran, duyuran bir şekle dönüşmüş durumdadır. Bilindiği gibi konuşma asgari irade sahibi iki birey arasında çift taraflı beyanla gerçekleşir.

Birinin konuşup diğerinin dinlediği şeyin adı konuşma değildir. Burada aynı düzleme sahip eşit iki bireyden söz edemiyoruz. Bireyler için söz konusu olan durum elbette toplumlar ve devletler için de geçerlidir. Bireyleri birbiriyle konuşamayan sadece buyuran toplumların veya devletlerin birbiri ile konuşamamasından daha doğal ne olabilir.

Konuşamayan toplumlar, buyruklarla, yasalarla konuşurlar/ iş yaparlar. Bu mekanizma içinde insan kuralları uygulayan, emredilenleri tekrarlayan bir makineye dönüşür. Her şeyin bir kuralının olduğu ve hayatın bu kurallara göre tasarlandığı bir dünyada insan olmanın fazla bir cazibesi kalmaz. Sadece insan olmanın değil insan ile ilgili hiçbir şeyin anlamı kalmaz; insan olmanın en temel şartı olan sorumluluk ve sınırlılık ortadan kaldırılarak, sorumluluk ve sınanma hayvani bir reflekse yani buyruğa tabi olmaya indirgenir.

“Eğitim” denilen şey de, insanı, bu buyruğa tabi kılma sürecinin adı olur. Son tahlilde kanun ve buyrukları itirazsız uygulayan toplumlar *“medeni”* sorgulayanlar veya kendilerine göre yorumlayarak uygulamaya çalışanlar ise *“barbar”* veya *“anarşist”* olarak damgalanır. Sonuç olarak herhangi bir konu veya herhangi bir şey hakkında konuşma anlamsızlaşınca, ortak bir noktada buluşmak, uzlaşmak diye bir kavrama da gerek kalmaz.

Çok kutuplu, çok kutsallı ama dilsiz bir toplumda her yapı hatta her birey “ötekini” ürettiği için ortak bir ülküden, inançtan hatta bir vatandan da söz etmek imkânsız hale gelir. Dilsizleşen coğrafyalar, değer merkezli yapılar buharlaştığı için buyruk ve kutsallık merkezli yapıların çatışma alanına dönüşür. Çünkü, **sadece ayrık kümelerden oluşan bir evrensel küme matematikte bile yoktur.**

İşte konuşamadığımız, tartışamadığımız, adeta bir doğmaya ve kutsala dönüştürdüğümüz konulardan bir tanesi de eğitim-öğretimdir. Elbette eğitim-öğretimin doğma ve kutsal addedilmesi hali sadece bize veya Müslüman dünyaya ait bir gerçeklik değildir, bu doğma olma hali özellikle modern/batılı toplumlar için daha bir gerçektir. Eğitim- öğretimin, devletin, dinin ve ideolojinin bir alanı veya parçası olarak kabul edilmesi böyle bir sonucu doğurmaktadır.

Ne yazık ki en az beş yüzyıldır kutsal bir iş hatta ibadet olarak algılanan bir eğitim öğretim sistemi ve onun kutsal mekanlara dönüştürülmüş okulları, insanların dilsizleştirildiği, işlevsizleştirildiği, tektipleştirildiği, değersizleştirildiği, kendine

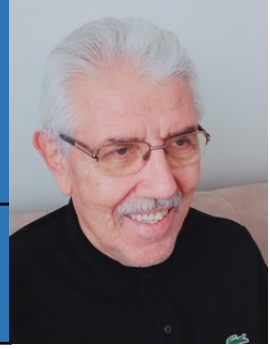
yabancılaştırıldığı, ailenin dışlandığı, otoritenin istediği adamlar yetiştiren bir mekanizmaya dönüşmüş durumdadır.

Ayrıca konuşmaya çalışıp konuşamadığımız, teoride kutsal addetmediğimiz ama gerçekte öyle olmayan, pek çoğumuzun asıl nedenini bilemediği sebeplerden dolayı tabu haline dönüştürdüğümüz bu nedenle bireysel ve toplumsal şuurlarında kutsal addettiğimiz hayati bir konudur eğitim öğretim. Hayatın kendisi ve temel gayesi haline gelmiş, adeta kutsanmış bir yapıya ve amaca dönüştürülmüş eğitim sistemini, bu sistemin en temel çıktısı/ürünü olan “öğrenci” ve “**diplomayı**” ve oluşturduğu travmayı, konuşamayan, **dilini tüketmiş** bir toplum olarak bu konuları nasıl tartışacağız?

Ayrık kümelerden oluşan topluluklar olarak bu konuları konuşmak ve olması gerekeni inşa etmek için ortak alanları nasıl oluşturacağız? Bu ortak alanları nasıl inşa edeceğimizi bugün için bilemesek de bu sorunların ve bu sorunların ortaya çıkardığı travmanın konuşmaktan, konuşabilmekten başka bir ilacı da yok.

YAŞANILAN İSLAM KÜLTÜRÜNÜN KAYNAĞI (2)

SALİM ÖZYÖN

Geçen ay dergimizdeki makaleme şöyle başlamıştım. Milletleri millet yapan ana unsur kültürdür. Kültür, bir milletin milli, manevi ve maddi değerleri olarak tarif edilmiştir. Özellikle milli ve manevi değerler, toplumların kimliğini, hayat tarzını ve şahsiyetini oluştururlar. Bu değerlerin en başında da inanç gelmektedir.

Geçen ay konumuz, daha çok Emevî siyasetinden ve bu siyaset anlayışının İslamiyet ile münasebetlerinden bahsetmiştim. Bu yazımda, Emevî zihniyetini oluşturan, Ümeyye oğulları ile Haşim oğulları arasında süregelen kin, nefret ve düşmanlıklarından bahsetmek istiyorum. Çünkü bu çekişme, iki kabilenin çekişmesi günümüze kadar devam ede gelmiştir. Din ve inanç bakımından Müslümanlar arasında bölünmelere sebep olmuştur.

Burada Emevî siyasetine ve Emevî-Haşimi kabilecilik çekişmesinin sebep ve sonuçlarını anlatmaya çalışacağım.

Hazreti Ali'nin mensup olduğu Haşim oğulları ve Muaviye'nin mensup olduğu Ümeyye oğulları arasında İslamiyet'ten önce, kabile reisliği için bir rekabet söz konusuydu. Ebu Süfyan'ın dedelerinden Ümeyye bin Abdi Şems b. Abdi Menaf ile Peygamberimiz Hz. Muhammed'in dedelerinden Haşim b. Abdi Menaf, arasında Kureyş kabilesi reisliği için bir rekabet varlığı söz konusudur. Bu rekabet, Hz. Muhammed'in dedesi Abdulmuttalip ile Ebu Süfyan'ın babası Harb ve amcası Ebu'l As arasında da devam etmiştir.

Onların vefatlarından sonra da Hz. Muhammed'in amcası Ebu Talip ile Ebu Süfyan arasında da sürdürülen bu çekişme, Ebu Talip'in vefatı ile Peygamberimizin Medine'ye hicreti

sonucunda bu rekabet kabile reisliğinden ziyade inanç farklılığına, inanç farklılığından da düşmanlığa varan bir savaşa dönüşmüştür. Hz. Muhammed'e peygamberlik geldikten sonra, onun en büyük düşmanı Ebu Cehil ile birlikte Ebu Süfyan olmuştur. Bedir Savaşı'nda Ebu Cehil'in ölümü üzerine müşriklerin reisliğine Ebu Süfyan getirilmiş ve Müslümanlarla yapılan savaşlarda hep o komutan olmuştur.

Haz. Muhammed'in peygamberliği ve bu sayede onun bütün Müslümanların önderliğini yapması, Haşim oğullarının ön plana çıkmasına sebep olmuş, dolayısıyla bu durum Ümeyye oğullarının hâkimiyetini ikinci plana itmiştir. Bu da Ebu Süfyan ve Muaviye açısından bir mağlubiyet manasına gelmiştir. Bundan dolayı da içlerinde Haşim Oğullarına karşı gizli bir kinin olması kuvvetle muhtemeldir.

Ebu Süfyan, her ne kadar Mekke'nin fethiyle İslam dinini kabul ederek Müslüman olmuşsa da, İslamiyet'e ve İslam'ın mesajı olan Tevhid idrakine karşı içindeki kini tam olarak kamufle edememiş, bu kinini zaman ve zemin müsait oldukça ortaya koymuştur.

Burada bir şeye açıklık getirmekte yarar vardır. Müslüman mı olmuştur? Yoksa teslim mi olmuştur?

Hucurat Suresi 14. ayetinde Allah şöyle buyurmaktadır. “Bedeviler: ‘İman ettik’ dediler. Deki: İman etmediniz. “Fakat boyun eğdik” deyin. Henüz iman kalplerinize girmediler...” Bu ayetin ortaya koymuş olduğu gerçeğe göre, Ebu Süfyan ve diğer Emevîler’in ne kadar mümin oldukları tartışılır.

Kültür tarihçileri ve sosyologların ortak görüşü; Arap milletinin özelliği, güçlü olana teslim olmaktır. Güçlü karşısında mücadele etme gibi bir kültürel mukavemetleri bulunmamakta ve bu hususta bir çabaya da girilmemektedir. Nitekim Mekke’nin fethine kadar, hatta bir yıl önce yapılan Hudeybiye Barış antlaşmasında, Müşrikler ve onların komutanı olan Ebu Süfyan’ın tavır ve davranışları ile Mekke’nin fethi sırasındaki davranışlarını bütün Müslümanların bilmesi gereken bir gerçektir. Öyleyse gerek Ebu Süfyan’ın ve gerekse de Muaviye’nin İslamiyet’i kabul

etmeleri, bir iman etme mi, yoksa teslim olma mıdır? Bunun takdirini Müslüman ilim adamlarına ve bütün Müslümanlara bırakmak gerekir.

Kaldı ki! Ebu Süfyan, Hz. Osman devlet başkanlığına geldiğinde Ona ve Emevîler’e: “Ey Ümeyyeoğulları! Bu devlet başkanlığı işine, süt çocuğunun anne memesine yapıştığı gibi yapışın. Ebu Süfyan’ın yemin edebileceği şeye yemin ederim ki ne azap var ne hesap ne cennet var ne cehennem ne kıyamet var ne de haşir. İş sadece bu makama gelmektir”⁶ diyerek fikrini ve zikrini ortaya koymuştur. Hz. Osman, bu sözleri çirkin ve mesnetsiz bularak Ebu Süfyan’ı azarlamış ve yanından uzaklaştırmıştır.

Emevîler ile Haşimiler arasındaki çekişme, Hz. Ali ile Muaviye arasında da devam etmiştir. Hz. Osman’ın şehit edilmesi neticesinde İslami kurallarla halife seçilen Hz. Ali’ye, Hz. Osman ile akrabalık meselesini bahane ederek

⁶ Y. Nuri Öztürk Maun Suresi s.201 (Nehc’ül Belaga dip notlu)

ortaya çıkan ve Şam'da kendi yandaşları ile başkaldıran Muaviye, çeşitli entrikalarla halife seçilmiş, Muaviye'nin halifeliği döneminde de Hz. Ali ve Hz. Hasan yine çeşitli entrikalarla şehit edilmişlerdir. Bütün bu siyasi gelişmelerin akabinde de Müslümanlar arasında iki grup arasında kin ve nefret oluşmuştur. Bu kin ve nefret duyguları, Hz. Hüseyin'in Kербela'da şehit edilmesiyle düşmanlığa dönüşmüştür.

EMEVİLERİN YÖNETİM ZİHNİYETİ

Emevîler'in yüz yıla yakın bir sürede Müslümanlara ve insanlığa ve Hz. Muhammed ailesine İslam adına verdikleri zulüm tarihi vesikalarla sabittir. Nitekim icraatlarında dinin şemsiyesine bürünerek hegemonyalarını kurup, kutsallara hürmet adı altında örtülü şirke hizmet etmişlerdir.

Şirk, Kur'an'ın üzerinde vurgulayarak durduğu en büyük düşman olarak nitelendirilmiştir. İslam âlimlerinin üzerinde durduğu husus şu olmuştur. "Kur'an'ın tek düşmanı zulüm, en büyük düşmanı ise zulmün en kötü görünümü olan şirktir." İslam kültür tarihi iyi incelendiğinde; Hz. Muhammed'in ve dolayısıyla Kur'an'ın düşmanı, ateist manasındaki dinsizler olmamış, müşrik Araplar ve Yahudiler olmuştur. Müslümanlar da daha çok bunlardan zulüm görmüşlerdir.

Kültür tarihi iyi incelendiğinde peygamberlerin baş düşmanı atalarımızın dini dedikleri inançlar olmuştur. Maalesef bu anlayış, İslam kültürüne Emeviler ile girmiş, Emevi belamlarının dinleştirmeye çalıştığı fikir, düşünce ve Arap kültür kalıntılarıyla başlamış günümüze kadar devam etmiştir. Bunun adı literatürde şirk olarak geçmektedir. Şirk ise, Allah'a eş koşmaktır.

Emevi Devletini kuran Muaviye ve Onun soyundan gelenler, Emevi hanedanlık saltanatını iki temel anlayışta devam ettirmişlerdir.

1 – Arap cemaati içerisinde Ümeye oğulları kabilecilik anlayışı,

2 – Diğer milletler açısından da Arap ırkçılık anlayışı. (Mevali meselesi)

Yukarda da belirtmiş olduğumuz gibi kabilecilik siyasetlerini Arap kabileleri arasında Haşim oğulları üzerinde uygulamışlardır. İslam'ın

hiçbir mesajına uygun olmayan ve günümüze kadar sürecek olan Muaviye'nin ortaya koymuş olduğu siyasi gelenek, Yezid'in iktidara getirilmesi sırasında da devam etmiş, çeşitli entrikalarla Yezid, saltanat makamına getirilmiştir.

Yezid, saltanat makamına gelir gelmez İslam dininin mesajları dışı politikasıyla Hz. Muhammed'in Ehl-i Beyt'i üzerindeki zulmünü başlatmıştır. Neticesinde Hz. Hüseyin ile Yezid arasında mücadele devam etmiş ve Hz. Hüseyin, insanlık tarihinin en acımasız faciası olan Kербela faciasıyla şehit edilmiştir. Bundan sonra, Emeviler döneminde bu iki kabile arasında mücadele zirveye çıkarak sürmüştür. Bu dönemde de başta Zeyd olmak üzere birçok Ehl-i Beyt devlet ve ilim insanları zulme uğramış ve şehit edilmişlerdir.

Muaviye ile başlayan Emevi hanedanlığı, devlet yönetimi olarak İslam'ın tasvip etmediği bir yolu seçmiştir. Gerek Muaviye'nin halife yapılması gerekse hanedanlığın devamı hususu, Hz. Muhammed'in ortaya koyduğu ölçütlerle hiç alakalı değildir. Nitekim Hz. Muhammed, Medine'ye hicretlerinden hemen sonra İslami yönetimi ortaya koyarken, İslam'ın öngördüğü istişareye dayalı kuralı çalıştırmış; devletin başına doğrudan kendisi gelmemiştir. Yanında bulunan sahabenin ileri gelenlerine devlet reisinizi seçin diyerek, İslam'ın ölçütünü ortaya koymuştur. Sahabeler de içlerinde devlet başkanlığına en ehil ve layık olan Hz. Muhammed'i devlet yönetiminin başına getirmiştir. Burada hiçbir zorlama söz konusu değildir. Tamamıyla insanların hür iradesi vardır.

KERBELA'NIN SONUÇLARI VE TEVHİDİN ZEDELENMESİ

1 – Kербela faciasından sonra Muaviye ile başlayan Emevi saltanatı tamamen yerleşmiş ve resmileşmiştir.

2 – Tevhide ve ilahi mesaja dayanan İslam dini hükümleri yerini; Emevi siyasetine dayalı entrikalar almıştır.

3 – Müslümanlar arasında insanlık tarihi var oldukça devam edecek olan husumetin tescili yapılmıştır.

4 – Zilletli idare, izzetli yaşamanın yerini almıştır.

5 – Ehl-i Beyit'ten birçok kişi yurtlarını terk ederek başta Horasan olmak üzere Türk ve İran ülkelerine göç etmişlerdir.

6 – İslam Tarihi'nde insanlığın son hidayet önderi Hz. Muhammed'in Ehl-i Beyt'ine eşine benzerine rastlanılamayacak zulüm yapılmıştır. Bu zulüm Kerbela faciasından sonra da devam etmiştir. Böyle bir zulüm, insanlığa sığmadığı gibi İslamiyet'e hiç uygundur.

7 – Hz. Muhammed, bütün insanlığa Kur'an ve sünnetleri ile Ehl-i Beyt'ini emanet bırakmıştır. Hz. Muhammed'in emanetlerine ihanet edilmiştir. Zalim Emevi hanedanlığı, Hz. Muhammed'in emanetleri Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i hem de İslam adına aklın ve izanın idraki dışında insafsızca şehit etmişlerdir.

8 – Kerbela faciasından sonra başlayan ve günümüze kadar süregelen Müslümanlar arasındaki ayrışmalar, kin ve nefrete dönüşerek devam etmiş, Tevhid dini olan İslamiyet maalesef Kur'an ve Sünnet mesajı dışında rüya, rivayet ve hurafe inancına dönüşmüştür.

9 – İslam inancı siyasetin hükümlerine göre yaşatılmaya ve yaşanmaya terk edilmiş,

İbn Sebe'nin nifak tohumları yeşerip büyüyerek meyvesini vermiş ve vermektedir.

Kısaca buraya kadar anlatmaya çalıştığım Arap kültür anlayışına göre Emevi siyasetinin neticesinde dini inanışların dışında gelişen ideolojik kültür, günümüzde, mezhepçilik ideolojisinin temelini oluşturmuştur. Tabii ki bu kültürün oluşmasında yan etkenlerde vardır.

Peygamberimizin getirdiği şariat iradesi bütün milletleri ve kültürleri kapsamaktadır. Bu iradenin temelinde bir tek kaynak vardır, o da Kur'an'dır. Kur'an dışı her irade ve içtihat sahiplerini ilgilendirir. Çünkü Kur'an kaynaklı mesaj ve hükümler Hz. Muhammed sünnetinin ana kaynağını oluşturur ve bu iradenin felsefesinin anahtarı Maturidi ifadesiyle *"akıl öncelikli ve vahiy gereklidir"* anlayışıdır..

Sonuç olarak İslam kültür dairesi içerisindeki kültürel unsurlar, İslam kültürü iradesinden uzaklaşarak başka kültürlerin taklitçiliğini yapmaya başlamışlardır. Günümüzde bu irade, maalesef acımasızca işlerliğini devam ettirmektedir.

Bir sonraki yazımda, bu konu ve mevali meselesi üzerinde duracağım.

NURETTİN TOPÇU'NUN ESEFİ

ŞEMSETTİN KESER

Nurettin Topçu bir gün Müslüman dünyasından şu şekilde dertlenmiş ve yakınmıştı:

“Benim söylemek istediklerimin hülasası şudur. Yazdıklarım, yazacaklarım, söylediklerim ve söyleyeceklerimin hepsini sıkın, damlayan katre şu olur: Maalesef bugün Müslümanlar, çalışmayı angarya biliyor. Her Müslümanın gözü emekliye sevk edilmekte, tekaüde ayrılmakta. Emekliye ayrılmayı arzu eden, hayalini bu ufuklara saran kardeşlerimize sorduğumuzda cevap ne olur? Yatacak, bastonuna dayanıp oturacak, camiye giderse gidecek yoksa oturduğu yerde eskiyecek, pörsüyecek, çürüyecek. Şu kanaatleyim ki, ilahi ceza , bizi yerden yere vuruyor. Çalışmayı angarya bilen, fazladan bir şey gören uzvun, hayat hakkı yoktur. Eskir, pörsür, çiğnenir, atılır, posa olur. Böyle bir haleti ruhiye bizi esir etmiştir. Allah'ım İslam alemine şu ruhu versin ki Müslümanlar çalışmayı bir ibadet bilsin. Ne

zaman Müslüman çalışmayı ibadet bilir, kendi işini kendi becerir, o zaman esaret zincirlerini kırar.

Yavuz Sultan Selim İçin;

Şair olan İbn Kemal, şeyhülislam Kemalpaşazade olarak meşhur olunca Yavuz Selim için şu beyti söylemişti:

*Çıkmadı bir nim-ten kadd-i
bülend -i himmete
Atlas-ı gerdunu birkaç kerre
tahmin ettiler*

“Kainat kumaşını birkaç kere tahmin ettiler, ölçtüler, biçtiler...Kadd-i bülend-i himmete, yani himmetin, hizmetin, gayretin sülun gibi boyuna posuna onun timsali olan Yavuz Sultan Selim'e bir elbise yapmak için, kainat kumaşını terziler ölçtüler, biçtiler; bir kaftan elbise çıkarmak şöyle dursun; o boya

posa bir nim-ten, yani bir mintan, bir gömlek bile çıkmadı."

İMAM HATİPLER OKULLARININ AÇILMASI İÇİN NASIL İZİN ALINDI

Bu iznin baş mimarı Celal Ökten Hoca Efendi'dir. Talim Terbiye kurulundan bu iznin ne zorlukla alındığının hadisesi tarihi ibretlik bir durumdur. Celal Ökten Hoca konuyu şöyle anlatır.

Mahmut Celalettin Ökten

"Memleketimizde 1940lı yıllarda 'cenazemizi yıkayacak imam kalmayacak' sözü halkın arasında söylenmekteydi. Bu sözün doğruluk payı vardı. Bazı köylerde imam olmadığı için komşu köyün imamı gelinceye kadar cenaze bekletilmekteydi. Zaman geçtikçe bu sorunun dahada büyüyeceği aşikardı. Asıl tehlike milletin cenazesini yıkayacak hocanın olmaması değil, milletin imanını yıkayacak, milletin ruhunu, aklını yıkayacak hoca kalmamış, kalmayacaktı. Memleketin imanını yıkayan, koruyan Mustafa Sabri efendiler, Hamdi efendiler, Naim beyler, Mehmet Akif beyler, Ferid beyler, İsmail Hakkı beyler gitmişti. Memleketin imanı gidiyordu. Memleket sade cehaletin değil, küfrün istilasına giriyor, küfrün silindiri altında eziliyor, eriyordu.

Arkadaşlarla istişare ettik. Ne edip ne yapıp bir İmam-Hatip okulunun açılmasına arkadaşlarla karar verdik. Milli Eğitim Bakanı

Tevfik İleri talebemdi. Terbiyeli bir talebeydi. Beni unutmamıştı. Daha önce onun tavassutu ile Adnan Menderes'in oğullarına Kuran-ı Kerim öğretmek için beni tayin etmişlerdi. Adnan Bey'in oğullarının İstanbul'da olduğu günlerde hariciye vekili Fatin Rüştü Zorlu'nun evine gider, çocuklara ders verirdim. Bunu herkes bilmez. Tevfik İleri ile daha önce konuşmuştum, "Hocam Ankara'ya gelin, umut ederim ki İnşallah bu İmam Hatip kararını çıkarırız."

Masonlar, dönmeler bakanı dinlemiyor. Trene bindim Ankara'ya geldim. Bir otele yerleştim. Tevfik İleri'nin verdiği emir bir türlü Talim Terbiye kurulundan çıkmıyor. Bekle bekle ses yok. Tevfik İleri'nin gelin demesi bana güç vermişti ama işin bu kadar zor olacağı hesapta yoktu. Bir ay uzayacağını hesap edememiştim. Müdür: Mevzuat, kanunlar mücadele etmiyor. Bunun için Tevhid-i Tedrisat'ın değişmesi lazımdır. Bu kanun ile İmam Hatip okulları kapatılmış, o günden bugüne kadar bir kanun da çıkmamış. Karar, bizim selahiyetimizin dışındadır. Parlamento'dan bir kanun çıkması gerekir. Biz böyle izin veremeyiz' diyor.

Talim Terbiye Kurulu'nda müdür olan kişi sarı bir herif. Yılan gibi bakışları var. Beni çok soğuk karşılıyordu. Diyebilse bana "Hoca defol git" diyecek. Demedi ama bakışları öyle. Bir ay boyunca her gittiğimde dönme, beni "Yine mi geldin hoca. boşuna yorulma" diye bakışlarla karşıılıyor.

Bir ay Ankara'da otelde süründüm. Çamaşırlarım kalmadı. Param bitti. Akşamları, otelden aldığım çay ile odamda ekmeği çaya batırarak yemek zorunda kaldım. Uykularım kaçırıyordu. Hatta kaşınmaya başladım. "Eyvah bitlendim mi?" diye korktum. pratik bir adam değilim ki çamaşırlara çare bulayım. Beni davet eden birileri de yok. Ancak Tevfik Bey'e giderim otele dönerim. Bakanlıkta oturup beklerken, bacağımın altına mendilimi koyuyorum. Prostatım var, kaçırıyorum. 'Abdeste gideceğim de diyemiyorum ki, 'Ulan abdestini tutamayan adamın, burada ne işi var?' derler diye.

Nihayet bir gün artık çok sıkıldım, rahatsız oldum. Sarı adam, gittiğimde artık yüzüme dahi bakmaz olmuştu. Bastonuma dayandım:

'Buradan doğru trene gideyim' diye kalktım. Yalnız Tevfik İleri Bey'e bir daha uğrayayım, hem veda edeyim dedim. Tevfik Bey o kırılgan halimi görünce ;

"Hocam siz rahatsız sınız" dedi. Ben; "Tevfik Bey, ben gidiyorum." dedim. Üzüldü. Düşündü; Hocam iyi sabretmişsiniz. Son çare olarak, meseleyi Adnan Bey'e açalım," dedi. Birlikte Adnan Menderes'e başvekalete gittik. Vaziyeti anlattık. Adnan Bey hayret etti. Üzüldü. Talim Terbiye deki bir adamın, Bakana karşı koyduğuna şaşıtı.

"Bu derece mi Tevfik Bey" dedi.

"Evet, efendim bu derecedir."

Başbakan biraz düşündükten sonra dedi ki:

"Hocam yarın siz Tevfik Bey'e gelin; Tevfik Bey'le beraber Talim Terbiyeye gidin. Ben aynı saatte baskın yapayım. Bir de bu şekilde tecrübe edelim. Belki Allah yardımcımız olur," Ertesi gün Adnan Bey'in dediği gibi Tevfik Bey'le birlikte Talim Terbiye'ye gittik. O memurun masasındaiken Başbakan geldi. Girer girmez selam verdi, Sonra:

"Tevfik Bey neredesin yahu! Ne zaman sorsam, Talim Terbiye'de diyorlar. Nedir bu? Allah aşkına senin Talim Terbiye'de bu kadar ne işin var?.."

"Efendim, Celal Ökten hoca benim hocamdır. Bir aydan beri buradadır.

"Hayırdır ne işi varmış?" Tevfik Bey "Efendim, böyle, böyle" diye anlattı.

Adnan Bey memura sordu "Beyefendi bunun mahzuru nedir?"

"Efendim, bana mesuliyetim dışında bir teklif yapıyor, ben böyle bir karar veremem. Böyle bir müsadeyi benden istiyorlar. Benden çıkması lazımmiş. Binaenaleyh mevzuat böyle bir karar vermeme müsaade etmez. Vekil bey üzerime baskı yapıyor."

Adnan bey "Peki Tevfik Bey'in verdiği talimat kâfi gelmiyorsa, emri ben vereyim; bu emri günün Başvekili vermiş deyin."

Adam ısrar ediyor: "Muhterem başvekilim, ben mesul olurum, şifahi emir beni kurtaramaz.."

"O halde lazım olanı yazın ben imzalıyayım.."Menderes'in bu kararlı tavrı karşısında Talim Terbiye Dairesi başkanlığının söyleyecek sözü kalmadı.

Bizim bakanlıktan bir şey istediğimiz yok. Binayı bulacağız, kirası, bakımı; idareciler, öğretmenler, hademe vs. maaşları hepsi bizden olacak. Tevfik Bey de sormuştu. "*Hocam nereye açacaksınız? Kimler okutacak? Ben de: "Hele siz bize bir izin verin. Allah'ın lütfu keremi ile onlar bulunur".*

O gün benim için bir bayram oldu. Muvafakat emrini alıp Başvekaletten otele gelirken nasıl çıldırmadım, nasıl aklımı kaybetmedim, diye halen şaşarım. Ne evlendiğim gün ne de icazet aldığım zaman böyle sevindim. O gün bu kadar sevinmişim. Bu dereceden fazla, bunu bastıran bir sevinci ancak Beytullah'ı gördüğüm gün hissettim.

Tarih bunun içindir. İbret almak için bu yazıyı yazdım.

BİR DERVİŞİN HAT AŞKI

Ali Ulvi Kurucu hazretleri nakleder: 1980 yılında Almanya'daydık. Köln şehrinde bir dostun evinde, hayli kalabalık misafirler vardı. Fakir, gönlümü mest eden büyük hattatlardan bahsederken, Rakım'dan başladım.

Kazasker Şefik bey, Şevki, Sami, Kâmil Akdik, Hasan Rıza, Neyzen Emin Bey, Ömer Vafî, Hamid, Halim deyince orada köşede oturan yaşlı başlı bir derviş ki sonradan Muhibbullah Efendi olduğu anlaşıldı, bir şey söyledi.

Öyle ki hat tarihinde, hat aşıkları arasında, Hat'ta ait böyle derin bir mana ifade eden bir tarif bilmem var mıdır? Dedi ki:

"Efendim, eğer Cenab-ı Hak buyursaydı ki:

'Kullarım, bana ibadette serbestsiniz; yalnız beni tefekkür edeceksiniz: Kainattaki benim kudretimi, güzel sahneleri mi kudretime delalet eden acayıpleri, seyir ve temaşa edip; beni gözünüzle, sözünüzle, özünüzle zikredeceksiniz, tefekkür edeceksiniz, gafil olmayacaksınız"

Eğer Rabbim bana böyle bir hürriyet verseydi, ömrümü Beyazıt Üniversite kapısındaki hattat Şefik Bey'in eseri olan **DAİRE-İ UMUR-İ ASKERİYYE'YE** bakmakla geçirirdim.

Ömrümde duymadığım bu sözü işitince vecd içinde kaldım

ALİ FUAD BAŞGİL ZAMANA GÖRE DEĞERLENDİRME

Meşhur Fransız muharrir ve münekkitt Anatole France'ın hemen her dile çevrilmiş güzel bir sözü vardır: "*Herhangi bir hadisenin değerlendirilmesi, onun gerçekleştiği zaman ve şartlar içinde yapılmalıdır.*" Bu tarif, İslam'ın insaf ve adalet anlayışına, ruhuna son derece uygundur.

Ordinaryüs Prof. Ali Fuad Başgil'e sormuşlar: "İslam'da reform lazım mıdır?" Hazretin verdiği cevap: "Evladım, reform, *deform* karşılığıdır. Bir şey eskir pörsür, harap olur, dejenere olur da ıslah edersiniz; tamir eder, onarırınız. İslam'ın tamir edilecek nesi var?"

İmanın şartları mı? İslam'ın şartları mı hangisi? Hiçbirinde bir eskime, pörsüme, yıkılma yok ki tamir edersiniz. Bunlar değişmez ölçüler.

Ali Fuad Başgil Hoca, 27 Mayıs darbecilerine karşı çıkmış, demokrasiyi müdafaa eden makaleler yazmıştı. İlk seçimde senatoya seçildi ve Cumhurbaşkanı seçileceği muhakkaktı. Darbeciler silahla ve halka katliam yapacakları tehdidi ile "namzetlikten" çekil dediler. Tamamen senatörlükten de istifa ederek, kahramanlığını gösterdi. Darbecilere ses çıkarmasaydı, onların başı tacı ve Cumhurbaşkanı olurdu.

NUREDDİN TOPÇU'YU MAYALAYAN ZAT ABDÜLAZİZ BEKKİNE HAZRETLERİ

Nureddin Topçu Fransa'da felsefe doktorası yapan ilk Türk. Türkiye'ye geliyor Abdülaziz Bekkine Efendi gibi bir zatı seviyor. Sırrı Bey isimli kumaşçılık yapan bir zat Nureddin Topçu'nun yakın arkadaşıydı. Topçu'nun Abdülaziz Efendi ile bir görüşmesini şöyle nakleder: "Aziz Efendiye gittik. Nureddin "Efendim, bazı müşküllerim var; sorsam acaba su-i edep mi olur?" dedi. Efendi:

"Oğlum, sen derdini açmadın, söylemedin.. Hele bir söyle de bakalım su-i edep mi, hüsn-ü edep mi oluyor görelim" diye cesaret verip teşvik etti.

O gece Nureddin pek çok müşkilini sordu; cevabını aldı. Gece saat ikiye kadar konuşuldu.. Efendi'nin elini öpüp, müsade alıp hanesinden çıktık, evlerimize gidiyoruz. Nureddin az sonra durdu, sordu: "Sırrı ben doymadım yahu ! Dönsek de tekrar kapıyı çalsak, ayıp olur mu?"

ALİ NİHAD TARLAN

Ali Nihad Tarlan Hoca, Ali Fuad Başgil gibi üniversitelerimizdeki son "Ordinaryüs profesör" ünvanlı üstaddı. İstanbul Edebiyat Fakültesinde "Divan Edebiyatımızın" son mütehassısı 'hocaların hocası' hizmet ehli bir zattı.

1938 de fakülte salonunda Mehmet Akif için yapılan ilk anma toplantısını o

tertiplemiş ve muazzam bir konuşma yaparak , Akif sevgisinin fitilini ateşlemiştir.

Bu abide insanlar, milletimizin manen en yoksul, yoksun ve muhtaç olduğu; o susuz , kuru, çorak zamanlarda, öne çıkmış; bugün gelişmekte olan manevi dünyamızın köklerini canlandırmışlardır.

YIKILAN ALMANYA İDİ ALMAN HALKI YIKILMADI

Bir Bakan'ın hatırasıdır. Yıl 1958.Beni gezdiren tercümana dedim: "Yahu hep mamur yerleri gezdirdin, Bir de cihan harbinden çıkan harap şehirlerini gezip görsen,"

Tercüman: Hangi harap şehirleri? diye sordu.

"Canım işte beş altı sene Almanya dünya ile harp etti. Ruslar bir taraftan, Amerikalılar, İngilizler, Fransızlar bir taraftan, on binlerce tayyare, senelerce bu memleketi bombalamadı mı? işte o harabeleri göster".. Tercüman dedi ki: O harabeler işte şu gördüğünüz yerlerdi. Hepsi yeniden yapıldı. Biz zannederdik ki Alman milleti yıkıldı. Meğer yıkılan Almanya imiş, Alman milleti değilmiş. Eğer yıkılan milleti olsaydı, Almanya yeniden yapılamazdı. Binalar kolayca yapıldı, Eskimiş fabrikalar modernleştirildi, otomatik hale getirildi.

Herkes Alman milleti yıkıldı sanırdı. Yıkılan Alman milleti değilmiş, Almanya imiş."

SUVARİSİNİ BEKLEYEN AT "PEK HAZİN BİR MEVLİT GECESİ"

12 Rebiülevvel 1331

Yıllar geçiyor ki, ya Muhammed,

Aylar bize hep Muharrem oldu!

Akşam ne güneşli bir geceydi...

Eyvah, o da leyl-i matem oldu!.

Alem bugün üç yüz ellimilyon

Almanya Aachen Camii'nde toplanmış Türk gençleri aralarında doktora konusunda tartışıp liste yaparlarken Rüştü adında bir genç şunları söyledi ve şu teklifi yaptı:

"Kardeşler" niçin içinizden biri kalkıp da ; yahu ne sebepten dolayı İslam alemindeki İslami hareketler muvaffak olamıyor? Bugüne kadar çeşitli hareketler oldu. Hiçbirisi de beklenen zaferle neticelenmedi. Sona ermeden, gelişmeden beşiğinde boğuldu. Nerede hata edildi? Bu hale ne sebep oldu? Niçin birimiz de kalkıp bu mevzuyu doktora olarak alıp çalışmayız." Herkes rivayet eder; yakınır, ağlar, dövünür, sizlanırsınız.. Fakat bu ata henüz bir süvari çıkmadı.."

SAFAHAT'TA RESULULLAH BAHİSLERİ

Mehmet Akif Ersoy'un SAFAHAT'ında Resulullah Efendimiz , kırk yerde ve yüz defadan fazla isim ve sıfatlarıyla :Muhammed, Ahmed, Mahmud, Mustafa, Nebi, Peygamber, Resul, Resulullah ve Canan, Cedd-i Hüseyin, Mihriban-ı Ezel, Sama-yı Rahmet, Büyük Ceddin(Şerif Muhiddin Bey'e hitaben) gibi ifadeler geçmiştir.

Ayrıca Safahat'ta şiirlere başlık ve dipnot metni aynen alınmış hadis-i şerifler vardır. Yine Safahat'ta Balkan harbinin acıları içinde , Hazret-i Peygamber'e hitaben kaleme alınmış '*Pek Hazin Bir Mevlit Gecesi*' ile Akif'in Kahire'deki hüznü günlerinde yazdığı , Resulullah'ın doğduğu zamanı ve onun dünyaya getireceği güzellikleri sayan '*Bir gece*' şiiri- ki Efendimiz burada '*Bir Öksüz*' diye anılmıştır.

Mazluma yaman bir alem oldu:

Çiğnendi harim-i paki Şer'in;

Namusa yabancı mahrem oldu!

Beyninde öten çanın sesinden

Binlerce minare ebkem oldu.

Allah için, ey Nebiyy-i ma'sum,

İslam'ı bırakma böyle bakes,

İslam'ı bırakma böyle mazlum

'Necid çöllerinden Medine'ye" şaheserinin bitişinde Resulullah'ın kabri başındaki hitabesinin sonunda ruhunu teslim eden bir Sudanlı'nın ağzından , Peygamber'ine olan ilan-ı aşkı inanılmaz ve aşılamaz bir na't ile Mehmet Akif dile getirmiştir.

"Ya Nebi şu halime Bak!.."

Henüz dua ediyordum ki , "Ya Resulallah !"

Nidası kükreyerek , bir kanadlı tayf-i siyah,

Basıp eşikleri tutmuş yığınla gölgelere,

Süzüldü uçtaki "Babüs Selam " önünde yere.

Mehib sayhası hala fezada çınlandı,

Ki yükselip yeniden , vardı geçti eb'adı.

Düşünce Ravza-i Peygamber'in ayaklarına;

Sarıldı göğsüne çarpen demir kuşaklarına.

Dikildi cebhe-i didar önünde, müstağrak.

Diyordu inleyerek :

-"Ya Nebi, şu halime bak!

Hasıl ki bağı yanar , gün kızınca , sahranın;

Benim de ruhumu yaktıkça yaktı hicranın!

Harim-i Paki'ne can atmak istedim durdum;

Gerildi karşıma yıllarca ailem, yurdum.

"Tahammül et" dediler ..Hangi bir zamana kadar?

Ne bitmez olsa tahammül , onun da bir sonu var.

Gözümde tüttü bu andıkça yandığım toprak;

Önümde durmadı artık , ne hanüman , ne ocak..

Yıkıldı hepsi.. Ben aştım diyarı Sudan'ı

Üç ay "Tihame" deyip çiğnedim beyabanı.

Kemiklerim bile yanmıştı belki sahrada;

Yetişmeseydin eğer, ya Muhammed imdada;

Eserdi kumda yüzerken serin serin nefesin,

Akarsular gibi çağlardı her tarafta sesin!

İradem olduğu gündür senin iradene ram

Bir an için bana yollarda durmak oldu haram.

Bütün heyakil-i hilkatle hasbihal ettim;

Leyale derdimi döktüm , cibali söyledim!

Yanıp tutuşmadan aylarca yummadım gözümü.

Nücuma sor ki bu kiprikler uyku görmüş mü?

Azabı hecrine katlandım elli üç senedir.

Sonunda alnıma çarpan bu zalim örtü nedir?

Beş altı seneyi icran içinde inleterek,

Çıkan yüreklere hüsrân mı, merhamet mi gerek.

Demir nikabını kaldır mezar-ı pakinden;

Bu hasta ruhumu artık ayırma hakinden

Nedir O Meşale? Adetin mi? Ya Resulallah!..

.....

Sükun içinde bir an geçti, sonra bir kısa "ah!".

Ne gördüm, oh! serilmiş zemine Sudanlı.

Başında, ağlayarak bir zavallı Seylanlı,

Öpüp öpüp kapıyor elleriyle gözlerini.

Bitince harice nakliyle gasli, tekfini,

"Baki" a gitti şehidin vücut-/i fanisi;

"Haremde" kaldı , fakat, ruh-i cavidanisi.

MUHACİRLERİN HİCRANLARI

"Sekiz yaşlarında kadardım. Konya Aziziye camiinin civarında, cadde de bir adam gördüm. Elinde bir kâğıt bir beste, bir şiir okuyor. Onu dinleyenler hüngür hüngür ağlıyor. Okunan güfte şu idi;

Yaslı gittim, şen geldim;/
Aç koynunu ben geldim;
/Bana bir yudum su ver,
Çok uzak yoldan geldim.

Deniz deni, Akdeniz;
Suları berrak deniz;/-
Karşıda yar ağlıyor;
Geçeyim bırak deniz.

Dinleyenler ağlıyorlardı. Bir amcaya sordum." Amca bu güzel güzel okuyor. Dinleyenler neden ağlıyor?" Amca dedi ki: "Oğlum, bunlar esirlikten gelen kimselerdir"..

Ağlayanlar, Balkan harbinde, Cihan Harbinde, İstiklal Harbinde derde uğramış, esir kalmış kimselermiş. O günleri anıp ağlıyorlarmış. (Ali Ulvi kurucu)

Mübadele 'den yurdun çeşitli yerlerine muhacir olarak yerleştirilen Rodos'tan, Selanik'ten, Priştine'den gelen insanlardan bir kısmı Hatay Dört Yol'dadır. Torunlarının anneanne yahut dedelerinden anlattıklarına göre, gelenler, bavullarını dahi açmamışlar, tekrar gideceğiz topraklarımıza diye.

Kırklardan Fırıncı Mehmet Ağa diye bilinen Evliyaullah'dan Mehmet TANRIÖVER, Priştine'lidir.

Balkan muhacirlerinin bu hasret hislerini dile getiren besteler ve güfteler hep HÜZZAM makamındadır. Hicran şiirlerinde vuslat yoktur, hep yanmak vardır.

ASHÂB-I KEHF AKSARAY'DA UYANIYOR – 6 – “Obruk, İhlara’dır.”

AHMET KUŞSAN

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, Herevî’nin 1215 yılında ziyaret ettiğini belirttiği “Obruk”un yeri konusunda araştırmacılar arasında farklı kanaatler mevcuttur. Bu bağlamda, söz konusu Obruk’un Konya’daki Kızören Obruğu ve Obruk Hanı olduğunu savunanlar bulunduğu gibi, Afşin olduğunu ileri

sürenler de vardır. Ancak şahsi kanaatime göre, Herevî’nin bahsettiği Obruk, **İhlara’dır**.

Zira Herevî, İznik’ten itibaren güneydoğu yönünde ilerleyerek **Emirdağ, Konya, Kayseri ve Obruk** güzergâhını takip etmiş; buradan sonra da **Elbistan ve Malatya** rotasını izlemiştir.

Öte yandan, Prof. Dr. Oya Pancaroğlu bu güzergâh sıralamasını anlamlı bulmamış; bu nedenle metindeki “Obruk” kaydının, muhtemelen bir **istinsah (nüsha aktarım) hatası** sonucu Kayseri’den sonra yazıldığını, aslında daha önce zikredilmiş olması gerektiğini ileri sürmüştür. Oya Hoca’ya göre, Obruk’taki mağara, **Anadolu’da Ashâb-ı Kehf Mağarası olarak bilinen ilk mağaradır**. Ayrıca Oya Hoca, bu mağaranın **Niğde’nin batı tarafında** bulunduğunu ifade etmektedir.

Ancak Obruk, metinde **Kayseri’den sonra** zikredildiği takdirde, **Niğde’nin doğu yakasına** konumlandırılmış olmaktadır. İşte tam da bu nedenle, Oya Hoca, metindeki sıralamanın bir istinsah hatası olduğunu düşünmekte; böylece Herevî’nin bahsettiği Obruk’un **Konya-Kızören Obruğu ve Obruk Hanı** olabileceği ihtimaline dikkat çekmektedir.

Ben, Herevî’nin eserinde verdiği güzergâhın doğru olduğuna inanıyor; dolayısıyla metinde herhangi bir istinsah hatası bulunduğu kanaatini taşımıyorum. Ancak kanaatimce Herevî, seyahat güzergâhını belirlerken **Evliya Çelebi’ye benzer bir rota** izlemiş olmalıdır.

Nitekim Evliya Çelebi, **Kayseri’den sonra Bor, Altunhisar, Helvadere, Aksaray, Saratlı, Ürgüp ve tekrar Kayseri** üzerinden Elbistan ve Afşin’e yönelmiştir. Dolayısıyla Konya’dan Kayseri’ye ulaşan Herevî’nin de, Evliya Çelebi gibi Kayseri sonrası rotasında batıya yönelip ardından tekrar doğuya dönerek ilerlediği ihtimali kuvvetle muhtemeldir.

Herevî’nin eserinde **Kayseri’den sonra Obruk’un**, ardından ise **Elbistan’ın** zikredilmesi, metni batıdan doğuya doğru okuyan araştırmacıların, Obruk’u **Niğde’nin doğu yakasına** konumlandırmasına sebep olmuştur.

Bu noktada **Afşin merkezli araştırmacılar**, metin içindeki anlam karışıklıklarına aldırmaksızın Obruk’un Afşin olduğunu iddia etmişlerdir. Ancak bu görüş, metnin bütünlüğüyle örtüşmemektedir.

Gerçekten de Herevî, Obruk’tan sonra Elbistan’ı anlatır; bu doğrudur. Ancak Elbistan’ı takiben, Elbistan’a yakın olan ve “**Ebsüs**” olarak bilinen **Afşin** şehrine değinir.

Bu şehrin harap durumda olduğunu ve Dakyanus’un şehri olarak tanındığını belirtir.

Şayet Herevî’nin Obruk diye bahsettiği yer Afşin olsaydı, neden ardından Ebsüs (Afşin)’ten yeniden bahsetsin? Bu, mantıksal bir çelişki doğurur. Dolayısıyla buradan açıkça anlaşılmaktadır ki, Obruk Afşin değildir; **Afşin’den önce gidilen farklı bir yerdir**.

Ayrıca, Obruk’un **Afşin’deki mağaranın kendisi** olduğunu iddia etmek de isabetsizdir. Çünkü Herevî’nin tasvir ettiği Obruk, yalnızca bir mağaradan ibaret olmayıp, içinden yürünebilen, üstü açık bir **yerleşim alanıdır**.

Hem Afşin’i hem de Konya-Kızören Obruğu’nu savunan görüşlerde açıklığa kavuşturulması gereken bir başka husus daha vardır:

Eğer Herevî, Obruk’taki mağarayı **Ashâb-ı Kehf Mağarası** olarak anmışsa, Konya-Kızören Obruğu’nu savunanlar neden **bu bölgede böyle bir mağaradan** bahsetmezler?

Eğer Herevî, Obruk’tan Ashâb-ı Kehf mağarası olarak **bahsetmemişse**, bu kez de Afşin merkezli araştırmacıların Obruk’un Afşin olduğunu ispatlama çabaları neye dayanmaktadır?

Bu çelişkiler, her iki görüşü de sorgulanabilir kılmaktadır.

Şimdi bu noktada biraz durup şu soruyu sormakta fayda var:

Obruk ne demektir?

“Obruk” denildiğinde ilk akla gelen anlam, **içinde su biriken çukur alan** ya da doğal bir **kuyudur**. Nitekim, Obruk’un Konya-Kızılören Obruğu ve Obruk Hanı olduğunu savunan araştırmacılar da bu tanıımı esas alarak değerlendirme yapmaktadırlar.

Bununla birlikte, **yüksek dağlardaki mağaralar** da halk arasında “obruk” olarak adlandırılmaktadır. Bu mağaralar, içine **peynir, yağ gibi gıda ürünlerinin** konulduğu, serinliği sebebiyle depo işlevi gören yerlerdir. **Afşin merkezli araştırmacılar**, işte bu ikinci anlamdan hareketle, Herevî’nin sözünü ettiği Obruk’un, Afşin’deki mağara olduğunu öne sürmektedir.

Ancak obruk kelimesi, yalnızca bunlarla sınırlı değildir. **Dağlar ve tepeler arasında çökmüş,**

geniş ve derin çukurluk alanlar da **“obruk”** olarak adlandırılmaktadır ki, şahsi kanaatime göre **Herevî’nin kastettiği tam da budur.**

Bu son anlamı aklımızda tutarak, gelin şimdi **İbrahim Hakkı Konyalı ile Mehmet Göçer’in** çalışmalarından yola çıkarak, Herevî’nin “Obruk” hakkında aktardıklarını birlikte inceleyelim. Bakalım, anlatılanlar sizin zihninizde nasıl bir mekânı canlandıracak?

Şimdi gözünüzde canlandırarak okuyun...

“(Obruk) Rum (Anadolu) beldelerinden her taraftan gelenlerin ziyaret ettikleri bir yerdir. Bana gelen haberlere göre Ömer İbn-i Hattab’ın oğlu Ubeyde’nin meşhedi de burada imiş. Buradakilerin cesetleri çürümezmiş. Başları tıraş edilir, büyüyen tırnakları kesilirmiş. Bunun gerçeğini öğrenmek ve görmek için oraya gittim. Bu (Obruk), bir dağın içindedir. Burç gibi olan kapısından girilir. Yer altından geniş bir yere varıncaya kadar yürünür. Burası yere batmış bir dağdır. Tepesinden gökyüzü görünür. Ortasında gölcük etrafında çiftçilerin evleri vardır. Buradakiler Rumlardır. Tarlaları, ekinleri dışarıda, evleri içeridedir. Burada güzel bir kilise ve bir mescit vardır. Eğer ziyaretçi Müslüman ise mescide, Hristiyan ise kiliseye götürürler. Mağaranın sofasına girilir. Burada öldürülmüş birçok kişiler vardır. Üzerlerinde kılıç, kargı ve süngü yaraları görülür. Bunların bazı azası ve tarafları yoktur. Üzerlerinde pamuk elbise vardır. Hiç değişmemişlerdir.

...

Yine burada yüksek bir kubbenin altındaki bir taht üzerinde on iki erkek, elleri ve ayakları kınalanmış bir çocuk da bulunuyor. Rumlar buradakilerin kendilerinden, Müslümanlar da kendilerinden, Ömer ibn-i Hattab’ın ashabından olduklarını söylerler. Burada sabrederek ölmüşlerdir.”

Şimdi gelin, Herevî’nin anlattığı bu mekân tasvirlerini tek tek ele alarak düşünelim ve İhlara ile ne ölçüde örtüştüğünü birlikte değerlendirelim:

“(Obruk), Rum (Anadolu) beldelerinden her taraftan gelenlerin ziyaret ettikleri bir yerdir.”

Bu ifade, Obruk’un sıradan bir yerleşim alanı değil; bilakis, kutsal ve ziyaret edilen bir mekân olduğunu ortaya koymaktadır. Her yöreden gelenlerin burayı ziyaret etmeleri, Obruk’un

dönemin inanç ve kültür dünyasında önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Aynı şekilde, İhlara Vadisi de bir ziyaret mahallidir. Kapadokya bölgesi, özellikle erken dönem Hristiyanlarının yaşadığı, saklandığı ve ibadet ettiği kutsal alanlardan biridir. Bugün bile birçok Hristiyan topluluk için bir hac merkezi konumunda olan Kapadokya’nın önemli duraklarından biri de İhlara’dır. Dolayısıyla bu yönüyle Obruk ile İhlara örtüşmektedir.

“Kale burcu gibi olan kapısından girilir.”

Herevî’nin bu tanımı, girilen yerin yalnızca fiziki bir girişe değil, aynı zamanda heybetli ve korunaklı bir yapıya sahip olduğunu da düşündürmektedir. İhlara’ya hangi yönden girmiş olduğunu kesin olarak bilemesek de, çeşitli muhtemel güzergâhlar mevcuttur: Helvadere üzerinden Kitreli (İlemi), oradan Kara Say ya da Çat, Selime yahut Belisırma üzerinden vadi içinden ulaşılmış olabilir.

Bu güzergâhların tamamı kanyon içerisinden geçmektedir; yani her iki tarafı yüksek kayalıklarla çevrili, derin ve dar geçitlerdir. Dolayısıyla “kale burcu gibi olan kapı” ifadesi, muhtemelen bu kayalık geçitlerin vadiye açıldığı noktayı tarif etmektedir. Ziyaretçinin, iki yandan yükselen sarp kayalıklar arasında yürüyerek yerleşim alanına girmesi, bu benzetmeyi son derece anlamlı kılar.

“Obruk, dağın içindedir. Burası yere batmış bir dağ gibidir.”

Bu tarif, bugünkü İhlara Meydanı’nı ve çevresini tarif etmek için adeta birebir kullanılmış gibidir. İhlara, Hasan Dağı’nın uzantılarında yer alır. Coğrafi açıdan bakıldığında hem derin bir çöküntü içerisinde yer alması, hem de çevresini kuşatan yüksek kaya duvarlarıyla âdeta bir dağın içine oyulmuş gibidir. “Yere batmış dağ” benzetmesi, İhlara’nın coğrafi yapısını tarif etmek için yapılabilecek en isabetli tanımlardan biridir.

“Yer altından, tepesinde gökyüzü görünerek, geniş bir yere doğru yürünür.”

Bu ifade, vadinin içinden yürüyerek yerleşim yerine ulaşmayı tasvir etmektedir. Özellikle Çat veya Kara Say üzerinden İhlara’ya doğru yürüyen bir kişi, vadinin dar patikaları ve yüksek kayalıkları arasında ilerlerken, yukarıdan sadece gökyüzünü görebileceği bir manzara ile karşılaşır. Bu yürüyüş sonunda ise bugünkü İhlara Meydanı gibi daha geniş bir

açıklığa ulaşılır. Yani tasvir, coğrafi ve görsel anlamda İhlara ile tam bir uyum içindedir.

“Bu geniş yerin orada, gölcük etrafında çiftçilerin evleri vardır.”

Günümüzde İhlara Meydanı’nda böyle bir gölcük mevcut değildir. Ancak geçmişte bu alanda Kara Say’dan gelen dere ile Çat’tan gelen Melendiz Çayı birleşerek vadiye akmakta ve bu birleşim noktasında su birikintilerinin olduğu yarı bataklık alanlar, halk arasında “Çamurama” olarak adlandırılmaktaydı.

Nitekim yaşlı İhlara sakinlerinin hatıralarında bu bölge, özellikle bahar aylarında suyla dolup taşan, yaz aylarında ise çamurlu bir hâle gelen sulak bir alandır. Bu anlatım, Herevî’nin “gölcük” tasvirini doğrular niteliktedir.

“Bu çiftçilerin tarlaları dışarıda, evleri içeridedir.”

İhlara yerleşimi tarih boyunca vadi içindeki çukur alanda konumlanmıştır. Tarımsal alanlar ise vadinin yukarısında, yamaçların ve yaylaların bulunduğu dış bölgelerde yer alır. Dolayısıyla bu ifade de birebir İhlara’nın sosyo-coğrafik yapısıyla örtüşmektedir: Evler içeride, tarlalar ise dışarıda.

Ve şimdi geldik en dikkat çekici unsura:

“Ubeyde bin Ömer bin Hattab (Hz. Ömer’in oğlu Ubeyde)’ın türbesi vardır.”

İşte Obruk’un yeri konusunda en önemli kıyaslama noktalarından biri burasıdır. Eğer Obruk gerçekten Afşin veya Kızören Obruğu ise, bu yerlerde Ubeyde ismiyle anılan herhangi bir türbe var mıdır?

Hayır, yoktur!

Ancak İhlara’da Ubeyde (r. aleyh)’e ait olduğunu düşündüğüm bir türbe var;

Baydı Hatun Türbesi...

“Hatun” ifadesine aldanmamak gerekir. Kültür envanterinde bu türbe bugün “Baydı Hatun Türbesi” olarak kayıtlı olsa da, İhlara halkının hafızasında ve hatıralarında bu yapıda medfun olan kişinin bir ebe bir de dede olduğu yönündedir. Hatta türbeye "Baydı Hatun" yazıldığında, yöre halkı bu duruma büyük şaşkınlıkla tepki vermiştir. Çünkü türbenin baş taşında, açıkça erkeklere mahsus serpuş da bulunmakta, bu da burada bir erkeğin de mezarının olduğunu açıkça göstermektedir.

Baydı Hatun Türbesi’ne dair en eski yazılı kaynaklardan biri, Fatih devrine ait Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristidir. Bu fihriste göre Çat köyündeki göl ve sarnıç, bu türbenin vakfına aittir. Türbenin adının bu fihristte geçiyor olması, onun Osmanlı’dan önce, Karamanoğulları döneminde de var olduğunu göstermektedir.

Türbenin vakıfları, Karamanoğlu İbrahim Bey’in (ö. 1464) bir beratı ile tescillenmiştir. Bu durum, türbenin en azından 1464 yılı öncesinde mevcut olduğunu ortaya koyar. Ancak, türbenin daha da eski bir döneme ait olabileceğine dair herhangi bir yazılı kaynak bulunmamaktadır.

Her ne kadar türbenin mimari yapısı Karamanoğulları dönemine tarihlense de, burada medfun olan kişinin bu tarihten çok daha önce yaşamış olması ihtimali güçlüdür. Sonuçta bir türbe, bazen var olan bir mezarın üzerine daha sonra inşa edilir. Bu türbenin de ya ilk kez o dönemde yapıldığı ya da mevcut bir yapının Karamanoğulları devrinde yenilenerek bugünkü halini aldığı düşünülebilir.

İlginç olan şu ki, bugüne dek “Baydı Hatun” ismine dair hiçbir tarihî kayıta rastlanmamıştır. Oysa bu kişiye türbe yaptırılacak kadar önem atfedilmiş olması, kimliği hakkında bilgi bulunmayışını daha da ilginç hale getirmektedir. Yerel halkın hafızasında bu kişilerin ebe-dede olduğu yönündeki inanç hâlâ canlıdır.

Eskiden türbenin hemen yanında adaklar kesilirmiş. Hıdırellez şenlikleri ise eskiden beri burada yapılır. Tüm bu geleneksel uygulamalar, türbenin halk nezdindeki kutsallığını ve burada yatan kişinin halk arasında önemsenen, saygı duyulan bir şahsiyet olduğunu ortaya koymaktadır.

Tüm bu veriler, bize gösteriyor ki Karamanoğulları döneminde ya da daha önceki bir süreçte, bu zatın ismiyle ilgili bir karışıklık meydana gelmiş olabilir. Acaba burada medfun olan zatın adı aslında “Ubeyde” (r.a.) idi de, zamanla telaffuz ve yazım hataları sonucu “Baydı” olarak mı kayda geçti?

Eğer öyleyse, bu durumda Obruk’un İhlara olduğu neredeyse kesinleşmektedir. Ve “Baydı” olarak bilinen bu zatın aslında Hz. Ömer’in oğlu

Ubeyde olduğu ihtimali oldukça güç kazanmaktadır.

Bu kadar çok bilginin, anlatımın ve coğrafi tasvirin bu denli örtüşmesi, gerçekten yalnızca bir tesadüf olabilir mi?

Ortada ciddi bir karışıklık bulunduğu açıktır ve kanaatimce artık bu karışıklık yavaş yavaş çözümlenmeye başlanmıştır.

“Buradakiler Rumlardır. Burada güzel bir kilise ve bir mescit vardır.”

Herevî'nin bu ifadesi, yerleşim yerinin ahalisinin büyük ölçüde Rumlardan oluştuğunu ve hem Hristiyanlara hem de Müslümanlara hitap eden iki ibadethanenin bulunduğunu bildirir.

Kilise, bugün “Kislenin Bayırı” (yani Kilisenin Bayırı) olarak anılan yokuşun yukarısında yer alıyor olmalıdır. Bugün mezarlık olarak kullanılan alanın üst kesimlerinde bir zamanlar bir kilisenin varlığı kalıntılarından anlaşılmaktadır.

Mescit ise, kanaatimce Ubeyde bin Ömer bin Hattab'a ait olduğu düşünülen türbenin bulunduğu alandır.

Bugün “Tekkenin Bayırı” olarak bilinen yokuşun üst kısmında yer alan ve halk arasında “Tekke” olarak anılan, resmi adıyla Baydı Hatun Türbesi, muhtemelen o dönemde hem mescit hem de türbe olarak işlev görmekteydi. Bu yapının halk arasında “tekke” olarak adlandırılması, onun zamanında ibadet mekânı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında denilebilir ki, Herevî'nin ziyaret ettiği Obruk'un İhlara olduğu kanaati kuvvet kazanmıştır. Ve bu durumda, Anadolu'da Ashâb-ı Kehf Mağarası

olarak bilinen ilk mağaranın da İhlara'da bulunduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

İhlara'daki türbede medfun bulunan ve halk arasında Hz. Ömer'in oğlu Ubeyde (r. aleyh) olarak bilinen zat, gerçekten de Hz. Ömer'in evladı mıdır? Yoksa zaman içerisinde adı karıştırılmış, başka bir sahabe ya da tarihi şahsiyetle özdeşleştirilmiş biri midir?

Bu önemli sorunun cevabı hem tarihî hafızayı hem de yerel inançları aydınlatacak niteliktedir.

Önümüzdeki yazıda,
Görüşmek üzere...

TESPİH – 2

SERKAN DEMİRALP

Tespihe dair yazılan ve yapılan her şey aynı tespihin kendisi gibi sabırla yoğrulmuştur. Genel ve yüzeysel bilgilerle başladığımız serüvenimize bu zikir ve sabır tanelerinin yapıldığı malzemelerle devam edelim. İşlenebilen, şekil verilebilen her tür malzemeden tespih yapılabilir. Ancak geçmişten gelen alışkanlık ve değer algısı, toplumların kültürü, malzemenin bulunabilirliği ve şekil verebilme özellikleri, çekim esnasında bıraktığı his bazı materyalleri öne çıkarmıştır. Tespih hammaddelerini ilk etapta doğal ve doğal olmayanlar olarak iki ana gruba ayırıp doğal olanlarla başlayalım. Öncelikle belirtmeliyiz ki biz burada çokça bilinen ve ilk akla gelenlere değineceğiz.

1-) Doğal malzemeler:

Bu grup da kendi içinde;

a-) Ağaç grubu,

b-) Taş grubu

c-) Kemik ve diş grubu

d-) Kehribar ve fosil grubu olarak sınıflandırılabilir.

Ağaç grubu malzeme ve tespihler en çok üretilmiş ürün ve eserlerdir. Bu malzemeler sadece ağaçların dalları değil meyvelerinden de oluşmaktadırlar. Kuka ve narçıl tespihler meyvelerinden üretilenlere örnek olarak verilebilir. Yaklaşık bir avokado boyunda olan kuka, tropikal bölgelerde yetişen bir ağacın meyvesidir. Rivayete göre mikrop öldürücü etkisi olduğu Osmanlı'dan günümüze kadar süregelmiştir. Bu nedenle saray hekimlerinin mutlaka kuka tespih bulundurdıkları söylenir.

Bu söylentinin yaygınlığı, malzemesinin tedarik zorluğu nedeniyle iyi bir kuka tespihin bir ev değerinde olduğu zamanlar tarihte vakidir. Günümüzde yaygınlaşan ve herkesin kolaylıkla ulaşabileceği kuka tespihler, zamanla çektikçe renginin koyulaşması, parlaklığının artması, çekim keyfi ve tok sesi

nedeniyle hala revaçtadır. Çok sert bir ahşap ürün olması nedeniyle çelik testere ve bıçaklar işlenirken sıkça körelmekte, doğal elips formu ve lif yapısı nedeniyle de ustalar işlemeyen önce iyi bir planlamaya ihtiyaç duymaktadır. Bu sert yapısı ve kalıcı formu kalem ve oyma sanatı işçiliği için onu son derece uygun bir malzeme kılmıştır. Kuka tespih sahibine göre farklı sürede farklı şekilde renk alır. İnsan elinin ve terinin farklılıkları nedeniyle, sarıdan kahverengine birkaç ayda dönebildiği gibi yıllarca rengini muhafaza da edebilir.

Ağaç tespihlerden bahsederken pelesenği geçmek olmaz. Reçineli bir yapısı olması nedeniyle “*dillere pelesenk olmak*” deyiimiyle de dilimizde yer almış bir ağaçtır. Suyu dayanıklılığı bu ağacı gemilerde sıkça kullanılır yapmıştır. Bilindiği üzere Osmanlı sultanlarının her biri bir meslek erbabıdır. II.Abdülhamid Han'da ticaret erbabı ve marangozdur. Sultan, getirttiği pelesenk keresteler ile çeşitli masa ve mobilyalar

yapmıştır. Oyma işçiliği ve yorumunu da kattığı bu eserler pelesengin ağır ve dayanıklı yapısı sebebiyle hala saraylarda görülebilir. Kendine özgü hoş, odunsu ve çamsı kokusu, pelesenk tespihi çektiğçe el ısısı ile ortaya çıkar.

Dünyanın en pahalı ağaç ürünlerinden biri tespih sektöründe de kullanılan Öd ağacıdır. Bazı parfüm ve esanslarda görebileceğiniz Oud, Oudh veya Ud ifadeleri, bu ağaçtan elde edilen kokulu uçucu yağdan dolaydır. Abanoz, Yılan ve Bocote gibi çoğu tropik bölge ağaçları da tok, sert, sıkı lif yapıları ve doğal desen ve renkleri ile tercih edilen malzemelerdir.

Doğal taşlardan yapılan tespihler taşların inanılan faydaları nedeniyle tercih edilmektedir. Akik başta olmak üzere kaplan gözü, akuamarin, ametist, yeşim vb. birçok taştan tespih yapılmaktadır. Bu hammaddeler işleme zorluğu, ip koparması gibi nedenlerden dolayı koleksiyonluk olarak çok tercih edilmemektedir.

Yine doğal malzemelerden olan fil dişi, mors dişi, mamut dişi gibi soyu tükenmiş veya

koruma altında olan hayvanların dişleri de kullanılan tespih hammaddeleridir. Buffalo ve koç boynuzları da doğal hare yapıları nedeniyle görünümü hoş tespihler olabilmektedir. Bazı kaplumbağaların kabukları şişirme denen özel işlemlere tabi tutularak tespih yapılabilir. Bu hayvansal ürünlerden mamut dişi gibi soyu tükenip artık fosilleşmiş olan veya boynuzlar gibi et üretimi nedeniyle kesilmiş olanlar dışındakilerden tespih yapımını ve sahip olmayı önermiyoruz. Soyları zaten tehlike altında olup dişi için öldürülen bir fil, tespih sever bir insan için de vicdani bir sorumluluktur.

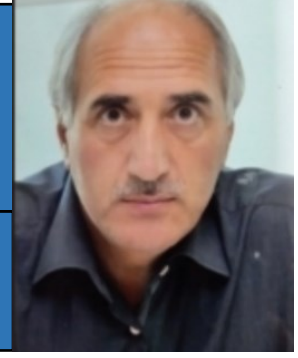
Doğal tespih malzemelerinden en çok bilinen ve tercih edilen bazılarına değinmeye çalıştık. Başlı başına bir yazıya değer olan Kehribarı da sonraya bırakalım.

Elimizde tutarken, çekerken belki çok da önemsemediğimiz bir tespih, çok eski bir tarihten veya çok uzak bir diyardan izler taşıyor olabilir. Ustasının gözlerini ve ellerini de çokça yorduğu, yıprattığı kuvvetle muhtemeldir.

TANPINAR ŞİİR VE SONSUZLUK -4-

ŞABAN KUMCU

Aşk, ölüm, hayat, vatan gibi büyük kavramlar, (meşhumlar) hayatın etrafında döndüğü eksenler; öz, esas, ağırlık merkezleri, (mihverler) şiirin gelişikle anlamlarını değiştiriyor mu? Sonra söyleyişin kendisi mısırda uçuyor mu? Söz, musikiye ve kurallara muhtaç olmadan, ahenkli, ölçülü nağmeler çağrıştırıyor mu? Bir şiir bunları yapıyorsa, o şiir milli dehanın ölçüsündedir ve bundan daha iyi dünya ölçüsü bulunmaz. Bir milletin dili olmaktan daha büyük dünya ölçüsü yoktur. Dünyada kaç millet var...?

Musiki gibi şiirin de en güzel ve en asil anları bizi sonsuzlukla karşılaştırdığı anlardır. Bu pek nadir anlarda sadece şiir değil, insanın kendisi de hakiki boyutlarını, derinliğini ve anlamını keşfeder. Pascal'ın dediği gibi **"iki sonsuzluk arasındaki baş dönmesi yaşar."** Anlaşılması çok güç bir olaydır. Şiir gibi aslında sınırları belirli olan bir sanatla, sonsuzluğun boğuşmasından muzaffer çıkabilmek için çok istisnai bir yaratılış ve tükenmez bir sabır ister. Fakat hangi şey kolaydır ve hangi şaheser ölüm derecesinde yorucu ağrıların ve bekleyişlerin çocuğu değildir.

Yahya Kemal, Türk şiirine çoktan beri geleneğinden sildiği bu asil sabrı tekrar getirenlerden biridir. Olay, bir gazeli bir oturuşta bitirebilmek veya bir buçuk saatte bir manzumecik meydana çıkarabilmek davasının güdenler hala aramızda çoktur. Fakat onların yazdıkları şeyler, sonbahar rüzgarlarının önüne katılmış ölü yapraklar gibi, sanatın adını unutma ülkesine atıp giderken, Yahya Kemal'in şiirleri hafızamızda serin ve loş bir mağara kaynağında kendi ebediyetinin sularıyla yıkanan mesut bir ilahe vücudu gibi sıcak ter ü taze gülüyor.

Heyhat! Ebediyete Alemdağ'ını seyre gidilir gibi gidilmiyor...

Bunun için Pegase'nin (kanatlı at) yelesinden sımsıkı tutmak lazım!

Eski Tuna akıncılarının torunu Yahya Kemal, bu sade defne dalı ve sarmaşıkla beslenen asi ata, kafiyelerinin altınından öyle murassa (yaldızla işlenmiş mücevher) bir gem yaptı ki şimdi artık kendisinden ayrılamıyor. Sabırsız ayakları sabah akşam kapısı önünde eşiniyor. Denizle insan ruhu arasındaki baş döndürücü uygunluğu ilk bulan şair **Baudelaire'dir**. **"Hür adam denizi daima seveceksin"** diye başlayan manzumesi, bu iki sonsuzluğun en **"surnaturel"** anlamında göz göze geldiği esrarlı bir alemdir.

Yahya Kemal'in sanatının teşekkülünde (kuruluşunda) "Kötülük Çiçekleri" şairinin bu hükmünün ne kadar hissesi var bilmiyorum. Fakat muhakkak olan bir şey varsa, Türk şiirine denizi getirerek sonsuzluğu ruhumuzun bir aynası yapan ilk şairimiz o olmuştur. Doğrusu *Yahya Kemal'e* kadar eski ve yeni edebiyatımız için deniz, bazı mistik semboller veya hissi istiareler (eğreti, ödünç alınarak benzetilenler) dışında, *Boğaz ve Kalamış* kıyılarında yapılan sandal sefalarının ötesine geçmez. Bu tehlikesizliği ölçüsünde küçük oyunda başarılı olan birkaç mısra şüphesiz hepimizin hatıradır. Fakat hiç kimse deniz deyince kafamızda ve ruhumuzda sarsılan acayip ürpemeyi bulamaz.

İlk defa *Yahya Kemal*'in geniş mısralarındadır ki çokluğun (dalgaların) aşırı öfkesi, Türk dilinde nefes alır. Ebedi gazabını homurdanır veya (sükûnunun) sessizliğinin ilahi çatısını bulur. Bilmem ki okuyucularına **“Deniz ve Açık Deniz”** şiirlerinden bahsetmek istediğimi söylemeye gerek var mı? Fakat bir şiirin konusu aslında ne kadar yabancı ve ondan uzak bir şeydir. O sadece bir niyet veya vesiledir. Her şeyde olduğu gibi sanatta da bu

kelimenin mana ve kıymeti tahmin edildiğinden çok azdır. Denizi bulmak ve görmek, basit ve geçici heyecanların yerine onun dengi ancak ölüm olan bir kâinatın yani sonsuzluğun şiirini aramak şüphesiz ki bir kıymettir. Fakat asıl şairin vazifesi ruhun en kısa şimşeklenme anını göze, kulağa ve her türlü duyguya hitap eder bir şekilde tercüme etmektir ki bu birincisinden büsbütün başka bir şeydir.

Onu, kendi tabiriyle söyleyelim: “*Bu bin başlı ejderi* dil gibi şekilsiz, seyyal bir maddede bütün değişimleri ve talihleriyle beraber hapsedebilmek lazımdır. İşte *Yahya Kemal’in* asıl ustalığı buradadır.

Yahya Kemal, en müzikal manasında tam bir hareketi anlamla beraber yürütmenin sırrını bilir. Onun mısraları ***Racine’in***

*Bir gün deniz ölgündü, bir oltayla balıkta,
Kuşlar gibi yalnız, yapayalnızdım açıkta,
Şehrin eleminden bir uzak merhaledeydim.
Fanileri gökten ayıran perdeye değdim.*

Birinci mısranın tam ortasındaki duruşun bize verdiği kısa hazırlama imkânı, bu başlangıcı adeta tiyatrodaki üç vuruşun seremoni ciddiliğini veriyor. Hecelerde ona göre seçilmiştir. Buna ihtiyaç vardı. Çünkü biraz sonra başlayacak şey, gelişigüzel, rastgele bir dram değil, insan ruhunun denizle, tabiatın en asli unsurlarından biriyle birleşmesidir. Onun için şiir özelliği olmayan sıradan mısraların tek bir musiki aletinin uzlet

kahramanlarına benzerler. Mükemmeliyetlerini hareket halinde yaparlar. Her mısra bir yılan gibi kayar, toplanır, gerilir, atılır veya gereğine göre kafiyesinin donuk aydınlığında çöreklenir. Daha açık olabilmek için sanatta öğretici olmanın mecburi gülünçlüğüne katlanalım ve bu manzumelerden birini mesela “*Deniz’i* yavaş yavaş okuyalım.

(yalnızlık) “*tema*”sı etrafında yaptığı vazıh (açık seçik) oyunlardır. Sadece dekoru çizmek ve bizde biraz sonraki karşılaşmanın yıkacağı bir ruh haleti tesis etmekle mükelleftir. (sorumludur) Nitekim aşağıdaki mısralarda bu tek başına devam eden ses birdenbire genişler, büyür, yüzlerce kemanın ve borunun katıldığı muazzam bir orkestra olur. Tunçtan çatırtısıyla biraz evvelki sessizliğin mimarisini bozar.

*Rüzgarlara benzer bir uğultuyla sulardan,
Sesler geliyor sandım ilahi kuğularından.
Her an daha coşkun, daha yüksek, daha gergin,
Binlerce ağızdan bir ilahi gibi engin,
Sesler denizin ufkunu uçtan uca sardı.*

Artık hakiki kahramana bakınız, hadiseyi, olayı görmüyoruz fakat hissediyoruz ki o, yanı başımızdadır. En küçük bir hareket bizi onunla

karşılaştıracaktır. Bununla beraber tereddüt ediyor.

*Benzim, ölümün şiiri yayıldıkça sarardı.
Kalbimse bu hengamede kuşlar gibi ürkek,
Kalbim heyecandan dedi: “Artık dönelim çek!
Kâfi...! Ölülerden gelen ahenge kapılma! “*

İkinci mısra, ürkek kafiyesi üstünde sadece bir bekleyiş olarak asılır. Hiçbir ceylan, sarktığı uçurumdan hışıldayan ormanı ve tehlike dolu geceyi bu kadar afif (tertemiz, dürüst) bir telaşla dinlememiştir. Akıbetini (sonunu) hisseden

Psyché’nin bütün korkuları dördüncü mısrada toplanıyor. Yeşilimtırak kefen rengi karışmış gibidir. Şiirin bundan sonraki üç mısraı hayalın kulaktan göze intikalidir.

*Birdenbire hissettim ufuktan bir atılma,
Baktım ki deniz insanı durgun suyu yardı,
Bir dev gibi munis ve yosun saçları vardı.*

Bilmem bu dönüşteki şaşırtıcı güzelliği anlamak lazım mı? *Yahya Kemal’in* yerinde

herhangi bir şair (kapılma) kafiyesinin verdiği geniş imkanla ölümün eşliğinde yapılan bu

deruni hasbıhali pekâlâ biraz daha uzatabilirdi. Fakat sanatın biraz da ölçü meselesi olduğunu bilen Yahya Kemal, kafiye olarak seçtiği (atılma) kelimesinin üzerinde yaptığı ani bir dönüşle bu uzatmadan kurtuluyor ve manzume milinin üstünde dönen geniş bir kapı kanadı gibi, düşüncenin devam imkanlarından birini kapatıp öbürünü açıyor. Bu şekilde gelen *Orta*

Durdum, dedi!

...nin sükûneti bitirir. Ve biz talihin sessiz sedasız kabul ettiği müstesna anlardan

Çağ tabiatçılarının tasavvur ettiği unsurlar; ruhlardan biridir.

Fakat şair onu, *Doktor Faust'un Erdegeisti* karşıladığı (heyhat gözlerim sana tahammül etmiyor) hitabıyla geri göndermez.

Onun için şiirin birinci kısmını dört hecelik bir mısra olan;

birinde olduğumuzu anlarız. *Manzumenin ikinci kısmında konuşan deniz insanıdır:*

*Mademki deniz ruhuna sır verdi sesinden,
Gel, kurtul o dar varlığın hendesesinden,
Son zevkin eğer aşk ise ummana karış, tat!
Boynundan o canan dediğin laşeyi silk at!
Kırpikten süzgün, o ihanet dolu gözler,
Rikkatle bakarken bile bir fırsatı özler,
Aldanma ki sen bir susamış ruh, o bütün ten ve biraz saç,
Ummama çıkar burda bugün beklediğin yol,
At kalbini girdaba, açıl engine ruh ol!*

Görülüyor ki *Yahya Kemal* kalbi ve onun hasis (basit, küçük) endişelerini – çünkü burada kalp cılız ve hodgam (bencil) zaafların timsalidir. – tıpkı *Faust'taki homonculus'u*, (küçük, minik minyatür) insanları) geniş tabiattan ayıran billur mahfaza gibi bir şey kabul ediyor. Nasıl insan, daima değişen oluşun kanunlarını öğrendikten sonra cam mahbesini *Galatée'nin* sedef arabasında kırarak büyük bütüne kavuşmuşsa bizim de ferdi zaaflarımızı atarak engine açılmamızı ve ruh olmamızı istiyor.

Bu hem mistik hem sosyal “redemption” da *Yahya Kemal'in* ne derecede ileriye vardığını siyah mütareke yılları bize gösterdi. Onun İnönü zaferinden tutuşmuş bir meş’ale gibi eski imparatorluğun merkezinde dolaştığı günler unutulmayacak kadar yakındır.

*Garbın ucunda, son kıydan en gürültülü,
Bir med zamanı gökyüzü kurşunla örtülü,
Gördüm deniz dedikleri bin başlı ejderi ;*

Geniş mısralarında bütün bir ebediyeti kucaklamaya çalışan bu manzumeyle *Yahya Kemal, On Dokuzuncu yüzyılın* herhangi bir şairiyle boy ölçüşebilir. *Yahya Kemal*, son şiirlerinden biri olan “*Hafız'ın Kabri'nde*” şöyle bir mısra söyler:

“*Açık Deniz*” şiiri de “*Deniz*” gibi aynı sonsuzluk endişesinin ürünüdür. Yalnız birincisinde sükûnet halinde bulunan tabiatın kendi ruhunda konuşmasını anlatan şair, ikincisinde sadece ruhundaki gurbetin adamı olur. Bu şiirin en güzel tarafı kudurmuş bir unsurun büsbütün yakıcı azametini dile getirebilmesidir.

Bundaki başarıya hayret etmemelidir. Çünkü *Yahya Kemal*, kelimeleri bir Roma terbiyecisinin lejyonlarını kullandığı gibi kullanır. Onun için her mısraı imkanının serhaddinde kazanılmış başlı başına bir zaferdir. Bütün manzumeyi aynen alamayacağımıza göre, *Laokoon'un* muzdarip gövdesi gibi kıvranan şu üç mısra ile yetinelim.

Ölüm asude bahar ülkesidir bir rinde

Hakkı var, işini görmüş insanların ruhu sükûnete layıktır. Ebediyete “Deniz ve Açık Deniz” gibi iki geniş selam gönderdikten sonra, ölüm zararsız bir şaka haline girebilir.

**Aksaray'ın
hafızası olmaya
devam ediyoruz!**

AKSARAY'IN HAFIZASI

CILT 1 | SAYI 2 | EYLÜL 2022

GERÇEK AYDINI
OKUL DEĞİL HAYAT
YETİŞTİRİR ONLAR
KENDİ KENDİLERİNİN
HOCASIDIR
Şaban KUMCU

SULTAN 2.
KILIÇARSLAN İZZ- EL-
DİN KILIÇ ARSLAN
BIN MESUD
Güzem BOZKURT

MÜSTESNA
BİR GÜN
Okan ÖCAL

EMEL DEMİRYÖREK
Betül Hotamışlı DAĞ

AKSARAY'DA KEMAL
ÇİFTÇİ HİKAYELERİ
Rasim GÜL

ZÜLÜFLER
Ayten ÇELEBİ

HACI BEKTAŞ-I VELİ
ÜLKÜSÜ VE 17
AGUSTOS TÖRENLERİ
Salim ÖZYON

KIRKIZLAR
EFSANESİ
Mustafa Fırat Gül

DİL NE KADAR
ONEMLİ
Hasan Şükrü PEREK

kalbimizin derinliklerinden gelen
her çen dakikalarımızı düşünür, arar

Anadolu
irfanı
Fatma Tutak

Aksaray'ın hafızasına katkılarınızı bekliyoruz!